

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

VYBRANÉ PROBLÉMY PŘI PŘEKLADU
FILMOVÝCH TITULKŮ

PŘEKLAD A TVORBA TITULKŮ K DOKUMENTÁRNÍMU FILMU
PŘEDSTAVENÍ

THE PROBLEM WITH SUBTITLE
TRANSLATION

THE TRANSLATION OF DOCUMENTARY FILM *REVUE*

VYPRACOVALA: BC. BARBORA GRYGAROVÁ

VEDOUcí PRÁCE: MGR. MARTINA PÁLUŠOVÁ, PH.D.

2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 14. 12. 2016

Podpis

Děkuji Mgr. Martině Pálušové, Ph.D., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytla.

Podpis

OBSAH

Úvod	5
1 Titulky od svého vzniku po současnost	7
1.1 POJEM TITULEK A JEHO PŮVOD	7
1.2 KLASIFIKACE TITULKŮ	9
1.3 VZNIK FILMOVÝCH TITULKŮ	11
1.4 TITULKY V SOUČASNOSTI	13
1.5 TITULKY V ČESKÉ REPUBLICE	14
1.6 TITULKY V RUSKU	15
2 Audiovizuální překlad v rámci translatologie	18
2.1 VÝVOJ ZKOUMÁNÍ AUDIOVIZUÁLNÍHO PŘEKladU	19
2.2 TEORIE AUDIOVIZUÁLNÍHO PŘEKladU V RÁMCI TRANSLATOLOGIE	23
2.3 NEGATIVA PŘEKladU FILMU POMOCÍ TITULKŮ	27
2.4 POZITIVA PŘEKladU FILMU POMOCÍ TITULKŮ	28
3 Film <i>Představení Sergeje Loznicy</i>	30
4 Seminář ruských filmů v Hodoníně	34
5 Formální požadavky pro tvorbu filmových titulků	36
5.1 PROSTOROVÉ ROZLOŽENÍ TITULKŮ	37
5.2 ČASOVÉ ROZLOŽENÍ TITULKŮ	38
6 Překladatelské problémy a specifika při překladu a tvorbě titulků	42
6.1 PŘEKladATELSKÉ POSTUPY A SPECIFIKA V PŘEKladU FILMU POMOCÍ TITULKŮ KONKRÉTNĚ NA FILMU <i>PŘEDSTAVENÍ</i>	45
6.1.1 LEXIKÁLNÍ KOMPRESSE	46
6.1.2 SYNTAKTICKÁ KONDENZACE	53
6.1.3 VYPOUŠTĚNÍ	54
6.1.4 MODULACE	59
6.1.5 ANTONYMICKÝ PŘEKlad	59
6.1.6 VOLBA JINÉ FORMULACE SE STEJNOU KOMUNIKAČNÍ FUNKCÍ	60
6.1.7 PŘEKlad TEXTU VE FILMU	60
6.1.8 PŘEKlad VLASTNÍCH JMEN A ZEMĚPISNÝCH NÁZVŮ	63
6.1.9 PŘEKlad ZKRATEK	65
6.1.10 PŘEKlad REÁLIÍ	66
6.1.11 TĚŽKO SLYŠITELNÉ PROMLUVY	69
6.1.12 PŘEKlad PÍSNÍ A VERŠŮ	69
6.1.13 NÁZVY LITERÁRNÍCH, DRAMATICKÝCH DĚL A ALUZE	71
7 Závěr	72
8 Резюме	74
9 Seznam použité literatury a zdrojů	83
10 Anotace	90
11 PŘÍLOHA	92
PŘEPIS TITULKŮ K DOKUMENTÁRNÍMU FILMU <i>PŘEDSTAVENÍ</i>	93

ÚVOD

Předmětem této práce je problematika překladu audiovizuálních děl a tvorba filmových titulků. Práce se zaměří i na představení aktuálních přístupů k překladu těchto děl pomocí filmových titulků. Výsledkem práce bude překlad konkrétního dokumentárního filmu *Představení* a tvorba titulků pro tento film.

Práce je rozdělena na dvě části. První část práce bude teoretická, druhá praktická. První teoretická část si klade za cíl studium a následné shrnutí obecných informací o filmových titulcích. Samotný úvod práce popíše jak původ slova titulek, tak původ a vývoj titulků z historického hlediska. Teoretická část práce se bude dále věnovat pozici titulků v současné době, detailněji se zaměří na jejich pozici v České republice a v Rusku.

Teoretická část práce rovněž podá přehled o vývoji teorie audiovizuálního překladu, v němž se zaměří na překlad filmu pomocí filmových titulků, a představí osobnosti, které se zasloužily o rozvoj této disciplíny. Mezi nejocetovanější autory patří Jorge Díaz-Cintas, Jan Ivarsson, Aline Remael, Henrik Gottlieb, Fotios Karamitroglou a další. V ruském prostředí vyniká Věra Goršková, v českém pak Miroslav Pošta, který se však věnuje překladu filmů pomocí titulků spíše z praktického hlediska. V závěru teoretické části práce si klademe za cíl určit pozici překladu filmů pomocí titulků v rámci translatologie. V závěru teoretické části práce zhodnotíme pozitiva a negativa překladu filmů pomocí filmových titulků.

Ve čtvrté a páté kapitole uvedeme základní informace o dokumentárním filmu *Představení*, o jeho tvůrci Sergeji Loznicovi a o Seminári ruských filmů v Hodoníně, pro jehož účely byl film přeložen a otitulkován.

V praktické části práce budeme aplikovat získané poznatky o filmových titulcích na překlad a tvorbu českých titulků k dokumentárnímu filmu *Představení*. V této části rozebereme formální doporučení pro výrobu titulků, specifické jevy překladu filmu pomocí titulků a vhodné překladatelské transformace a postupy. Vše budeme aplikovat v praxi při překladu dokumentárního filmu *Představení*, ke všem postupům uvedeme také příklady.

Praktická část práce si klade za cíl poskytnout stručný vhled do tvorby titulků z hlediska technického, podat doporučení, jak by měly titulky v praxi vypadat, vytvořit soupis

možných komplikací a specifických problémů, se kterými se překladatel při překladu filmů a tvorbě filmových titulků potýká, v návaznosti na to doporučit možná řešení.

1 TITULKY OD SVÉHO VZNIKU PO SOUČASNOST

1.1 POJEM TITULEK A JEHO PŮVOD

Původ termínu *titulek* tkví v latinském slově „*titulus*“¹. Termín byl utvořen přejímáním, a to tak, že z latiny byl do češtiny přejet kořen „*titul*“ a latinská koncovka „*-us*“ byla překalkována na českou koncovku „*-ek*“. Vznikl tedy *titulek*.

Původně termín „*titulus*“ v latině znamenal „*nápis či titul*“. I v češtině se termín *titulek* užíval nejprve ve významu „*titul*“ či „*nadpis knihy apod.*“. Prvotní význam slova *titulek* jako „*název, nadpis, titul,*“² uvádějí například *Slovník spisovného jazyka českého a Slovník současné češtiny*, který pak na druhém místě definuje *titulek* jako: „*nadpisový řádek, nebo vstupní text v knihách, časopisech, novinách, apod.*“³. Až na třetím místě *Slovník současné češtiny* staví *titulek* ve významu: „*psaný text na filmu (popř. při divadelním představení).*“⁴

Termín *titulek* s významem: „*titulek ve filmu*“ se začal užívat až s příchodem kinematografu. Filmový *titulek*, a tedy: „*psaný text na filmu: úvodní, dialogový titulek*“⁵ zaujímá druhé místo v *Akademickém slovníku cizích slov*. Z titulků bylo odvozeno také sloveso *titulkovat*. *Ilustrovaný encyklopedický slovník* definuje toto sloveso jako: „*opatření filmů textem, zpravidla tištěným, který nelze vyjádřit slovem n. obrazem*“⁶. Na první místo však slovník neuvádí, že jde o překlad, jedná se tedy o úvodní titulky ve filmu či mezititulky u němého filmu, které byly vkládány mezi jednotlivé snímky a doplňovaly děj. Až na druhou pozici tentýž *Ilustrovaný encyklopedický slovník* řadí „*nahrazování mluveného slova jinojazyčnou verzí.*“⁷

¹ KÁBRT, Jan. KUCHARSKÝ, Pavel. SCHAMS, Rudolf a dědicové. *Latinsko/český slovník*. 1. vyd. Praha: LEDA, 2000. 576 s. ISBN 80-85927-82-9. S. 522.

² Slovník spisovného jazyka českého. © Ústav pro jazyk český, v. v. i. 2011. [online]. [cit. 16-11-2015]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=titulek&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

³ Slovník současné češtiny. Nechybujte.cz. Lingea. [online]. [cit. 16-11-2015]. Dostupné z: <http://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny/titulek?>

⁴ Tamtéž.

⁵ PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov*, II. díl. Praha: Academia. 1995. 835 s. ISBN 80-200-0524-2. S. 764

⁶ KOŽEŠNÍK, Jaroslav Kožešník, ŠTĚPÁNEK. Hlavní redakce československé encyklopedie. *Ilustrovaný Encyklopedický slovník*. Praha: Academia, 1982, III. Díl, 1. vyd. 976 s. ISBN 505-21-856. S. 596.

⁷ Tamtéž.

Pro upřesnění uvedme, že ve filmovém kontextu se nejprve hovořilo právě o mezititulcích, a to proto, že byly vkládány mezi jednotlivé snímky němého filmu, nebyly to titulky nutné pro překlad.

Až po mezititulku přišel termín *podtitulek*, jenž se zpočátku užíval běžně (ještě předtím, než se ustálil a vžil termín *titulek*). Termín byl utvořen taktéž kalkováním. Ke slovu *titulek* byl přidán prefix „*pod-*“, jehož původ tkví rovněž v latině, v latinské předponě „*sub-*“, která se do češtiny překládá nejčastěji místně, a to: „*pod něčím, atd.*“ Dnes se od termínu *podtitulek* upouští a převažuje užívání termínu *titulek*. Užívání termínu *podtitulek* by bylo přesnější, jelikož již z jeho názvu je jasné, že nejde o *titul (nadpis)*, předpona „*pod-*“ totiž indikuje, že se *podtitulek* nachází: „*pod něčím*“, tedy pod obrazem. Přestože se toto rozlišení termínů v českém jazyce nevžilo, v cizích jazycích převažuje.

Do angličtiny překládáme termín *titulek* jako „*subtitle*“⁸. Totožně jako v českém jazyce má termín původ v latině. Latinský původ shledáváme i u španělského „*el subtítulo*“⁹. Oba jazyky si termín osvojily přejímáním.

V ruštině se pro *titulek* užívá termín „*cyбmump*“. První část slova opět pochází z latinského prefixu „*sub-*“, který byl do ruštiny převeden transliterací. Druhá část ruského termínu „*mump*“ je přejata původně taktéž z latiny, ale do jazyka francouzského jako „*titre*“, z něhož jej pak přejímá ruština.¹⁰ *Ruská encyklopedie titulek* neboli „*cyбmump*“ pojímá jako: „*nadpis umístěný ve spodní části filmu. Text titulku obvykle představuje překlad slov herce (hlasatele), či nadpisu. Titulky jsou opatřeny i filmy pro neslyšící.*“¹¹ *Ruský slovník cizích slov* definuje *titulky* neboli „*cyбmumпы*“ takto: „*nadpis ve spodní části filmového snímku, který je obvykle krátkým překladem cizojazyčného dialogu (či živého textu) do jazyka srozumitelného divákům*“¹², a *titulek*

⁸ FRONEK, Josef. *Velký Anlicko-český slovník*. 1. vyd. Praha: LEDA, 2006. 1736 s. ISBN 80-7335-022-X. S. 1483

⁹ CHALUPA, Jiří. *Španělsko-český, česko-španělský slovník*. 1. vyd. Praha: Fin Publishing, 2008. 1344 s. ISBN 978-80-86002-86-6. S. 1204

¹⁰ Kolektiv autorů. Odborná spolupráce MYNÁŘOVÁ, Hana. *Francouzsko-český, česko-francouzský slovník*. 1. vyd. Olomouc: Fin Publishing, 1998. 1472 s. ISBN 80-86002-34-9.

¹¹ Большой словарь русского языка. *Энциклопедический словарь*. [online]. Target-Multimedia, © 2008 – 2012. [cit. 08-09-2015]. Dostupné z: <http://www.dict.t-mm.ru/search?text=%F1%F3%E1%F2%E8%F2%F0> Z ruského originálu přeložila Barbora Grygarová

¹² ПЧЕЛКИНА, В.В. Зав.редакцией. КОМАРОВА, Л.Н. Ведущий редактор. *Словарь иностранных слов*. Москва: Издательство Москва «Русский язык», 1982. 9-е изд., испр. 608 s. ISBN 094598185. S. 478. Z ruského originálu přeložila Barbora Grygarová

čili titul neboli „*mump*“ jako: „*úvodní nadpis, či vysvětlující text ve filmu.*“¹³ V ruštině se filmový *titulek* a *titul* jako: „*nadpis*“ rozlišují. Užívají se dva termíny lišící se předponou. Ruština má tedy dva termíny pro dvě odlišné skutečnosti na rozdíl od češtiny, ve které se pojmenování novější reálie vyvinulo ze staršího slova, avšak název zůstal pro obě skutečnosti totožný.

Zjistili jsme tedy, že termín *titulek* je v uvedených jazycích tvořen shodnými komponenty a pochází z latiny. Ve výše uvedených jazycích se liší pouze jeho variace.

1.2 KLASIFIKACE TITULKŮ

S titulkami se dnes hojně setkáme především na obrazovkách všeho druhu, ať jde o televizi, reklamní obrazovky, mobilní telefony, navigace, herní konzole či o počítačové monitory, plátna kin a další. Titulky se stále vyvíjejí a díky technickému pokroku i jejich jazykovému výzkumu jich existuje stále více druhů. Jelikož mají titulky různorodé zastoupení, vzniká několik různých klasifikací. Nejběžnější klasifikací je klasifikace **tradiční**, kterou představili Díaz-Cintas s Remael. **Tradiční** klasifikace dělí titulky z hlediska **lingvistického** a **technického**.¹⁴

Z hlediska **lingvistického** titulky dále dělí na:

- **Intralingvální** neboli **vnitrojazykové**, které zajišťují pouze přepis zvukové formy do formy psané v rámci jednoho jazyka. Řadí se sem **titulky pro neslyšící, výuku cizího jazyka, karaoke, nářečí určitého jazyka** (několika výrazně lišícími se nářečími se hovoří například v Číně, jejich překlad je zde tedy běžný). Tyto titulky obzvláště v případě titulků pro neslyšící a sluchově postižené obsahují i další paralingvistické informace jako například přepis a vysvětlení zvukových efektů probíhajících na obrazovce. I proto bývají zpravidla delší než ostatní druhy titulků. V dnešní době jsou stále rozšířenější. V mnohých zemích jsou tyto titulky dokonce povinné ze zákona.
- **Interlingvální** neboli **mezijazykové** titulky jsou překladové titulky a zajišťují zpravidla pouze překlad dialogů, ne celé zvukové stopy jako v případě intralingválních titulků. Mezi interlingvální titulky řadíme méně rozšířené titulky

¹³ ПЧЕЛКИНА, В.В. Зав.редакцией. КОМАРОВА, Л.Н. Ведущий редактор. *Словарь иностранных слов*. Москва: Издательство Москва «Русский язык», 1982. 9-е изд., испр. 608 s. ISBN 094598185. S. 497. Z ruského originálu přeložila Barbora Grygarová.

¹⁴ HUPÁKOVÁ, Petra. *Jazyk titulků v překladech z Norštiny*. Praha, 2012. 129 s. Magisterská diplomová práce. Karlova univerzita v Praze. PhDr. Petra Šnajderová PhD. S. 15.

bilingvní čili **dvojjazyčné**, či dokonce **multilingvální** neboli **vícejazyčné**. Tyto titulky jsou typické pro překlad v zemích, kde se užívají dva či více oficiálních jazyků. Časté je jejich upotřebení také na filmových festivalech. V těchto titulcích je třeba užití vysoké míry redukce, jelikož čím více různojazyčných titulků na obraz umístíme, tím více obrazu zabíráme, což je při tvorbě titulků nežádoucí.

Z hlediska **technického** se titulky dělí na:

- **Otevřené**, které jsou na promítaném médiu pevně ukotveny a nemohou být divákem vypnuty. Otevřené titulky jsou umístěny přímo ve vysílaném obraze a nazývají se též **pevné**. Jsou běžné pro televize, kina, občasné pro DVD a video materiály.
- **Skryté** titulky si divák aktivuje podle svého uvážení. Může si zvolit, chce-li pořad sledovat s titulky či bez. Mohou jimi být jak interlingvální, tak intralingvální titulky.¹⁵

Dělením titulků se zabýval i Eduard Bartoll. Jeho klasifikace titulků rozděluje podle devíti parametrů. Každý parametr této klasifikace dělí titulky na několik druhů. Mezi tyto parametry patří například umístění, titulky mohou být buď uprostřed či na okraji displeje. Proto podle umístění na displeji dělíme titulky na centrální a necentrální. Dalším parametrem pro rozdělení titulků je například druh audiovizuálního produktu určeného k otitulkování. Podle druhu audiovizuálního produktu, na kterém jsou titulky umístěny, rozlišujeme titulky pro kina, televize, video, DVD, laserový disk, CD-ROM, počítačové hry a další.

Jan Ivarsson kromě základních kategorií vyděluje samostatnou kategorii pro **redukované** titulky, které doprovázejí televizní zprávy či sportovní přenosy, nebo jim podobné **simultánní** titulky, při kterých na rozdíl od redukovaných překladatel využívá speciální program. Ivarsson nezapomíná ani na titulky nad scénou opery, divadla a titulky pro konference, které jsou promítány na zvláštní displej.¹⁶

¹⁵ LIU, Dayan. On the Classification of Subtitling. *Journal of Language Teaching and Research*. Finland: Academy Publisher, 2014. Vol. 5. No. 5. Pp. 1103 – 1109. ISSN 1798-4769. S. 1103-1109.

¹⁶ IVARSSON, Jan. In: LIU, Dayan. On the Classification of Subtitling. *Journal of Language Teaching and Research*. Finland: Academy Publisher, 2014. Vol. 5. No. 5. Pp. 1103 – 1109. ISSN 1798-4769. S. 1103-1109.

Díky technickému vývoji vznikají stále nové klasifikace. Mezi nejnovější druh titulků řadí autorka článku *On the Classification of Subtitling* Dayan Liu titulky **interlingvální pro sluchově postižené** a titulky **amatérské**.¹⁷

1.3 VZNIK FILMOVÝCH TITULKŮ

Do problematiky titulků nejlépe pronikneme náhledem do jejich vývoje a krátkým exkurzem do vývoje filmu obecně. Filmové počátky spadají do roku 1895, kdy v pařížském *Grand Café* proběhlo první filmové vysílání, do promítání filmu v dnešním slova smyslu však měla daná událost daleko. Šlo o promítání krátkých snímků s problematikou každodenního života. Přenos se uskutečnil zásluhou bratrů Lumièrových. Z Paříže se jejich dílo rozšiřovalo do ostatních zemí, v roce 1896 do tehdejšího Ruského impéria, konkrétně do Petrohradu, a to zásluhou kameramanů Charlese Moissona a Francise Doubliera. Snímky byly němé, doprovázené komentářem a byly vnímány jako jakási atrakce.¹⁸

Důležitým mezníkem se stal rok 1903, kdy bylo poprvé užito filmových titulků, respektive mezititulků, a to ve třináctiminutovém filmu *Chatrč strýce Toma*. Jejich technická výroba je připisována Jamesi Stuartu Blacktonovi. Mezititulky ve filmu nebyly co do tvorby komplikované, proto si získaly oblibu. Tyto tištěné titulky byly natočeny a vloženy mezi snímky filmu. Šlo o vysvětlení děje či o přepis řeči postav. Právě z těchto mezititulků se postupně vyvinuly překladové podtitulky, dnes běžně označované pouze jako titulky.

Němý film i ten s mezititulky se ve svých počátcích suverénně vymezoval svým mezinárodním charakterem. Stručné a výstižné mezititulky totiž nebylo obtížné přeložit a vložit mezi jednotlivé záběry či promítat zároveň s filmem. Tvůrci se při tvorbě titulků nezatažovali složitým časováním, prostorovým omezením či překlady rozsáhlých větných konstrukcí s užitím překladatelských transformací.¹⁹

Původní němý film mohl expandovat do nejrůznějších států bez složitého překladu, nebo jen s překladem mezititulků, což bylo přínosné a snadné pro tvůrce i pro diváky. Byl

¹⁷ LIU, Dayan. On the Classification of Subtitling. *Journal of Language Teaching and Research*. Finland: Academy Publisher, 2014. Vol. 5. No. 5. Pp. 1103 – 1109. ISSN 1798-4769. S. 1106.

¹⁸ МАТАСОВ, Роман Александрович. *История кино/видео перевода*. Вестник Московского университета. Теория Перевода. [online]. Moskva: Издательство Московского университета, 2008. Сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21-10-2015] S. 3 – 4. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf

¹⁹ IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe*. [online]. ©17. 11. 2004 [cit. 03-11-2015]. Dostupné z: <http://www.transedit.se/history.htm#intertitles>

natolik úspěšný, že svým tvůrcům umožnil vysoké výtěžky a vyplatilo se do něj neustále investovat, tudíž byl brzy vyvinut film zvukový. Historicky prvním odvysílaným zvukovým filmem s krátkým dialogem a prvními překladovými titulky se stal roku 1927 *Jazzový zpěvák*. Zároveň se zvukem přichází však komplikace s překladem audio složky. Jazykovou bariéru se výrobci snažili překonat různými způsoby, například pomocí podtitulků. První překladové titulky (čili podtitulky) byly vysílány stejně jako dnes nad spodní hranou promítaného obrazu, o kvalitě překladu však můžeme jen diskutovat. Tyto podtitulky obsahovaly jen základní smysl dialogu, byly velmi zhuštěné a překlad vznikal přímo pod rukou tvůrců filmu. První titulky a překlady filmů jsou připisovány americkému překladateli Hermanu G. Weinbergovi. Ten se zasloužil o překlad více než tří set filmů své doby pomocí dabingu i titulků do různých jazyků (francouzštiny, švédštiny, maďarštiny, češtiny a dalších).

Další možností, jak překonat jazykovou bariéru, bylo natáčení hned několika verzí filmů v různých jazycích. Role dostávali přednostně herci hovořící dvěma a více jazyky. Vedlo to pouze ke zhoršení kvality filmu. Již v roce 1928 byl však vyvinut také dabing, který se začal ve velkém rozmáhat. Nejprve byly filmy dabovány přímo a pouze v Americe americkými herci, kteří však nemohli obsáhnout všechny jazyky, proto to na jazykové kvalitě filmu opět nepřidávalo. Později začala vznikat dabingová filmová studia v Evropě, kam americké filmy mířily v nejrozsáhlejší měřítku.²⁰ Překlad filmů pomocí dabingu či titulků jsou dva nejrozšířenější způsoby překladu filmů až do dnešní doby.

Titulky z technického hlediska prošly od svého vzniku dlouhým vývojem, vynalezeny byly titulky na principu termální, zkoumány byly a jsou různé chemické procesy pro jejich zkvalitnění. Zatím nejmodernější způsob vkládání titulků funguje na principu laseru. Tento způsob byl vynalezen v Paříži, neustále se však vyvíjí nové metody. Ve vývoji titulků se na vedoucích pozicích od počátků jejich vzniku umísťuje Norsko, Švédsko, Maďarsko a Francie.²¹

²⁰ МАТАСОВ, Роман Александрович. История кино/видео перевода. *Вестник Московского университета. Теория Перевода*. [online] Moskva: Издательство Московского университета, 2008. Сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21. 12. 2015] S. 6 – 8. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf

²¹ IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe*. [online]. ©17. 11. 2004 [cit. 02-12-2015]. Dostupné z: <http://www.transedit.se/history.htm#intertitles>

1.4 TITULKY V SOUČASNOSTI

V současné době existují země, které překlad filmů pomocí titulků upřednostňují a na vývoj a zkvalitnění titulků, ať již z technického či jazykového hlediska, vynakládají značné úsilí. Autor disertační práce zaměřené na titulky „*Istorija kino/video perevoda*“ Roman Matasov uvádí, že jde především o menší a multinacionální země. Dále jsou to evropské skandinávské země či země s několika úředními jazyky, jako je Belgie a Švýcarsko. Filmy jsou zde opatřeny několikajazyčnými titulky, pro každý jazyk bývá vyhrazen jeden řádek titulků.²² Z těchto zemí pochází nejvíce teoretických prací na téma překlad filmů pomocí titulků. Považují tuto disciplínu za rovnocennou s překladem literárním, vývoj a popis titulků podporují, investují do něj finanční prostředky. Roman Matasov uvádí zásadní body, proč tyto země upřednostňují titulky nad ostatními druhy filmového překladu – patří sem nízký počet obyvatel v zemi, kvůli čemuž se menším státům nevyplácí pořizovat drahý dabing, z něž by návratnost vložených prostředků byla nízká.²³ Jan Ivarsson uvádí, že cena titulků se pohybuje v rozmezí desetkrát až dvacetkrát nižším oproti dabingu.²⁴ Podle Matasova je to v rozmezí osmkrát až patnáctkrát nižším. Tyto země promítají více zahraničních filmů přicházejících z evropského trhu než filmů ve svém národním jazyce či jazycích. Tamní diváci jsou na filmy v cizím jazyce (především v angličtině) zvyklí, sami dokonce požadují originální znění filmů a uznávají, že se prostřednictvím filmů v jazyce zdokonalují. Titulky v těchto zemích tedy výrazně přispívají ke zdokonalování cizích jazyků.²⁵

Podporu titulkování vyjadřuje i Evropská unie, která usiluje o podnícení rozvoje kvalitního filmového překladu obecně a hodlá stimulovat jeho rozvoj. Titulkům konkrétně přisuzuje velkou váhu při osvojování cizích jazyků ve výuce i mimo ni, a to nejen u dětí, ale i u dospělých.²⁶ Evropská komise ve své studii z roku 2007 a v prohlášení Evropské komise z roku 2008 vyzdvihuje roli nových technologií, včetně

²² МАТАСОВ, Роман Александрович. История кино/видео перевода. *Вестник Московского университета. Теория Перевода*. [online]. Moskva: Издательство Московского университета, 2008. Сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21-12-2015]. S. 6 – 8. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf

²³ Tamtéž. S. 6 – 8.

²⁴ IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe* [online]. © 17. 11. 2004. [cit. 03-11-2015]. Dostupné z: <http://www.transedit.se/history.htm#intertitles><http://www.transedit.se/history.htm#intertitles>

²⁵ МАТАСОВ, Роман Александрович. История кино/видео перевода. *Вестник Московского университета. Теория Перевода*. [online] Moskva: Издательство Московского университета, 2008. Сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21-12-2015]. S. 6 – 8. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf

²⁶ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Mnohojazyčnost: Přínos pro Evropu i společný závazek. [online]. Dokument Komise KOM. (2008) 566 v konečném znění. [cit. 6-10-2015]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Bara/Downloads/00030544.pdf>

titulků při překladu. Tato studie odráží stav a druh překladu filmů na trhu jedenatřiceti zemí Evropy. Titulky podle studie převažují ve Velké Británii, Řecku, Holandsku, Portugalsku, ale také v Izraeli a ve většině arabských zemí. Opatření filmů titulky se v rámci Evropy naopak vyšplhá na nejvyšší částky ve Francii, Německu, Španělsku a Itálii, kde není tolik frekventované. Naopak v kinech převládá promítání filmů téměř výhradně s titulky ve většině evropských států, a to i v zemích, kde v ostatních případech stojí v čele dabing. Je to Itálie, Španělsko, Francie, Německo, Rakousko, Maďarsko a Česká republika. Titulky společně s metodou *voice-over* jsou zásadními strategiemi pro překlad filmů dokumentárních či pro festivalové překlady. Pokud jde o televizní vysílání, i zde v rámci Evropy převažuje překlad filmů pomocí titulků. Titulkování je naopak prakticky tabu v dětských filmech, a to i v zemích skandinávských, kde jinak titulkování suverénně převažuje. Studie došla k závěru, že pouze v deseti z jedenatřiceti zkoumaných zemí Evropské unie je upřednostňován dabing. Mnohé evropské státy tedy preferují titulky, avšak stále jsou země, kde dabované filmy tvoří většinu filmové produkce.²⁷ Všeobecně je tedy stále třeba rozvoj kvalitních titulků podněcovat.

1.5 TITULKY V ČESKÉ REPUBLICCE

Podle Miroslava Pošty Česká republika vždy byla zemí dabingu, náš dabing vynikal nad ostatními zeměmi, nyní však dabing podle jeho slov své dřívější úrovně nedosahuje, i přesto jej ale upřednostňujeme. Je to dáno televizní tradicí i neznalostí cizích jazyků českými převážně dospělými a staršími diváky. Pošta také tvrdí, že o způsobu překladu filmů u nás navíc většinou rozhodují produkční společnosti, které volí raději překlad pomocí dabingu, do jehož tvorby sice vynakládají více peněžních prostředků, avšak plyne z něj i vyšší zisk. Zisk z překladu pomocí titulků pro produkční společnosti u nás není až tak výrazný jako z dabingu, proto jsou titulky filmovými společnostmi podceňovány, na překladatele filmu pomocí titulků (titulkáře) nejsou kladeny vysoké požadavky, titulkářům často nejsou vypláceny řádné odměny za práci. Produkční společnosti se na titulkářích naopak snaží ušetřit a dávají přednost nezkušeným překladatelům titulků před těmi profesionálními a zkušenými, kteří požadují odpovídající odměny za svou práci. Společnosti požadují také neúnosně rychlou tvorbu titulků, často titulky ani nečasuje titulkář, ale naprosto odlišná osoba. Produkční společnosti tedy celý

²⁷ *Study on Dubbing and Subtitling Needs and Practises in the European Audiovisual Industry*. [online]. London and Paris: Media Consulting Group, Peacefulfish, 2007. [cit. 14-11-2015]. 133 s. Dostupné z: http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-b/gdbk/07/ksj/study_dub_subtitle_en.pdf. S. 6.

proces titulkování často odbudou, proto se můžeme setkat se špatným načasováním či rozdělením jednotlivých titulků, ba dokonce i se špatným překladem a gramatickými chybami. Tímto vším titulky trpí a následkem je vznik titulků, které ani neodpovídají titulkovacím normám, ani nejsou lákavé pro diváky. Pozitivně u nás titulky vnímá mladá generace, která sama usiluje o studium cizích jazyků, oceňuje možnost zábavného vzdělávání pomocí titulků a také originální zvuk filmu a hlas filmových hvězd při překladu pomocí titulků.²⁸

Iniciativu boje proti dabingu a na podporu titulků projevila Česká středoškolská unie v roce 2013 zdůrazněním významu gramaticky správných titulků.²⁹

Kladný vztah mladé generace k titulkům dokazuje také fakt *fansubbingu*. Pod tímto pojmem chápeme laickou tvorbu titulků pro nové filmy a seriály vycházející na internetu. Slabou stránkou *fansubbingu* může být fakt, že *fansubbeři*, neboli tvůrci neprofesionálních titulků, nemusejí být lingvisté, nemusejí znát titulkářské normy a doporučení, a také to, že odvádějí práci za produkční společnosti. Na druhou stranu mohou díky svému přístupu a vztahem k tvorbě a filmům (či překládaným médiím) tvořit titulky pro diváky atraktivnější než někteří překladatelé a jejich titulky tak mohou vynikat nad titulky u DVD filmů.³⁰

Velký problém ve sféře titulkování u nás tvoří nedostatek překladových publikací věnujících se jazykové stránce a překladu, ať už máme na mysli publikace přeložené do češtiny z cizích jazyků či česky psané. Dále je to i absence organizací pro titulkáře, vyučující apod.

1.6 TITULKY V RUSKU

Ruský divák podobně jako český tíhne k dabingu již od vzniku filmu. Za příčinu lze považovat především dřívější vysokou negramotnost ruských obyvatel s jen pomalu rostoucí vzdělaností, z čehož se již od počátků filmu vyvinul problém se čtením titulků.

²⁸ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 7-12.

²⁹ RYCHLÍK, Martin. *Byli by Češi bez dabingu zdatnější v cizích jazycích?* [online]. Česká pozice.cz. MŠMT. 2013 [cit. 3-12-15]. Dostupné z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=ht tp%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Fministerstvo%2Fbyli-by-cesi-bez-dabingu-zdatnejsi-v-cizich-jazycich&ei=INr2VMvrBYjeUc7bvgvL&usg=AFQjCNEBaISOq9qwxFKY-gthpYcwylFT-w&sig2=Wuy_RgPXyX3ohioAd5EwjA&bvm=bv.87519884,d.d24

³⁰ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 9.

Následující příčinou upřednostňování dabingu byla cenzura ruského totalitního režimu, která díky dabingu mohla překlad filmů lehce ovlivňovat či rovnou upravovat dabing podle potřeby – bylo snadné nežádoucí části vynechat či nahradit. K dabingu kvůli cenzuře tíhl nejen Sovětský svaz, ale i většina států s totalitními režimy. První ruské dublérské dílny vznikaly již od 2. poloviny 30. let 20. století, založeno bylo *Filmové studio Maxima Gorkého*.

Sovětské školy dabingu patřily díky své profesionalitě k těm nejkvalitnějším. Zpočátku se dabovaly vybrané západní filmy či filmy přidružených socialistických republik. Západní filmy v menší míře, těšily se však o to většímu úspěchu. V roce 1945 byla založena *Všesvazová organizace pro import a export filmů* neboli *Sovexportfilm*, která zodpovídala jak za export sovětských filmů za hranice, tak za import filmů do SSSR. Ruská kinematografie se v této době těšila velkým úspěchům, netrvalo to však dlouho. V roce 1948 bylo v SSSR promítnuto čtyřicet osm zahraničních snímků, v roce 1954 již pouhých patnáct. Schvalování a zákaz nevhodných filmů v SSSR převzal *ÚV KSSS*, který měl filmovou produkci pod kontrolou až do pádu režimu. Zahraniční filmy tedy promítány téměř nebyly. Až v 80. letech díky pozvolna uvolňující se situaci v Sovětském svazu bylo ruským obyvatelům umožněno sledovat některé zahraniční filmy. Jelikož překlad filmu obstarávali nezkušení překladatelé, zhoršila se celková kvalita ruského dabingu a překladu filmů obecně.

Rozpad SSSR a změna politické situace v Rusku po roce 1991 pak výrazně přispěly k dalšímu zhoršení situace v oblasti filmu. Do filmového odvětví putovalo méně prostředků, utrpěl jeho vývoj, emigrovaly významné osobnosti. Do filmové distribuce se snažily pronikat menší soukromé společnosti s omezenými finančními zdroji, proto hromadně přecházely na finančně méně náročný překlad pomocí takzvaného voice-overu. Technika voice-overu v Ruské federaci suverénně převládá i v dnešní době, i když od přelomu století je viditelná snaha televizních stanic o pozvolný přechod k dabingu. Překlad filmů pomocí titulků stojí v Rusku na pozadí zájmu. Stagnace filmového odvětví po rozpadu SSSR se projevila i v jeho bývalých zemích, kde byly filmy promítány jen v ruském znění. Až v posledních letech se situace v postsovětských zemích změnila k lepšímu a posílil překlad pomocí národních jazyků, například v Ázerbájdžánu se stalo závazným filmy dabovat v ázerbájdžánštině či v turečtině. Na Ukrajině platí nařízení

publikovat filmy buď s ukrajinskými titulky, nebo s dabingem. V pobaltských zemích je běžné filmy titulkovat dvojjazyčně, a to v jazyce dané pobaltské země a v ruštině.³¹

³¹ МАТАСОВ, Роман Александрович. История кино/видео перевода. *Вестник Московского университета. Теория Перевода*. [online]. Moskva: Издательство Московского университета, 2008. Сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21-12-2015]. S. 22 – 24. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf

2 AUDIOVIZUÁLNÍ PŘEKLAD V RÁMCI TRANSLATOLOGIE

Filmový překlad (překlad filmu) se řadí do překladu audiovizuálního díla. Audiovizuální dílo se vyznačuje vícerozměrností výchozího kódu. Sdělení audiovizuálního díla může být zakódováno dohromady ve zvukové a obrazové neboli audio a vizuální podobě, čímž je míněno vysílání nejen na televizních obrazovkách, plátnech kin a displejích všeho druhu, ale také divadelní či operní představení apod. Při spojení obrazového, zvukového a k tomu psaného sdělení mohou být audiovizuálními díly také multimédia, například počítačové hry, reklamy a další. Sdělení audiovizuálního díla má tedy podobu obrazovou se zprostředkováním pohybu i pozadí, dále zvukovou, hlasovou i textovou. Španělská autorka Pilar Orerová, která se podílí na výzkumu a tvorbě knih o audiovizuálním překladu, v autorském příspěvku v knize *Topics in Audiovisual translation* za audiovizuální dílo pokládá i vysílání v rádiích, jelikož se jejich překlad metodou voice-overu téměř neliší od překladu pro televizní vysílání či pro film.³²

Díky své vícerozměrnosti je audiovizuální dílo lehce přijatelné pro receptora, tudíž je receptory i velmi oblíbené. Daný výčet možností realizace audiovizuálního díla poukazuje na jeho neoddělitelnost od dnešní společnosti. Již v roce 1995 se francouzský autor Jean Yvane ve svém odborném výzkumu zabýval překladovými a jazykovými aspekty pořadů vysílaných v rámci Evropy a jejich zastoupením. Na jeho základě uvádí procentuální množství audiovizuálních děl zakoupených evropskými státy z neevropských zemí, většinou z USA. Nejvíce audiovizuálních děl nakupuje Španělsko, a to 95 % ve Španělsku promítaných filmů, dále pak Řecko a Lucembursko, kde nakupují více než 90 % audiovizuálního materiálu. 90 % audiovizuálního materiálu pak nakupuje Dánsko, Francie, Německo a Holandsko. Mezi 90 a 70 % je to Anglie, Itálie, Irsko a Portugalsko. V dnešní době se procenta budou lišit, avšak tím, že pro většinu zemí v tabulce je nutný překlad těchto děl, dokazuje Yvane důležitost jejich překladu, která i nadále spíše vzrůstá.³³

Audiovizuální dílo pak lze přeložit různými způsoby. Významní autoři zabývající se audiovizuálním překladem Yves Gambier a Jorge Díaz-Cintas rozlišují více než deset

³² ORERO, Pilar. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004. 227 s. ISBN 9978-90-272-1662-5. S. VIII.

³³ YVANE, Jean. Proportion of audiovisual products imported from non-European countries. In: DÍAZ-CINTAS, Jorge. *Audiovisual translation in the Third Millennium*. In: ANDERMAN Gunilla. *Translation Today. Trends and Perspectives*. ROGERS, Margaret. Velká Británie: MPG Books, 2003. 233 s. ISBN 1-85359-618-3. S. 193.

způsobů, jakými lze audiovizuální dílo přeložit.³⁴ Mezi dva nejrozšířenější způsoby překladu audiovizuálních děl podle nich patří všem známý dabing a překlad pomocí titulků, kterým se dále budeme zabývat podrobněji. Třetím nejčastějším způsobem je voice-over. Voice-over je překladová technika, ve které je překlad realizován zdánlivě nikomu nepatřícím odosobněným hlasem přes originální soundtrack neboli zvuk filmu, který je pro publikum slyšitelný, ale nedekódovatelný.³⁵

Dále lze audiovizuální dílo přeložit například komentářem, titulky nad scénou opery, Miroslav Pošta poukazuje i na stále frekventovanější titulkování pro neslyšící či audiopopis pro nevidomé.³⁶ Pro praktickou tvorbu překladů audiovizuálních děl jsou nezbytné teoretické podklady, a tedy teoretický výzkum. Cílem následující podkapitoly je proto přiblížit vývoj translatologického bádání nad audiovizuálním překladem.

2.1 VÝVOJ ZKOUMÁNÍ AUDIOVIZUÁLNÍHO PŘEKLADU

Tato kapitola čerpá především z výzkumu Jorge Díaz-Cintase. Díaz-Cintas se zabývá audiovizuálním překladem na univerzitě ve Valencii, zaměřuje se na titulkování a dnes stojí mezi předními odborníky praktického i teoretického překladu audiovizuálních děl pomocí titulků. Podílel se na tvorbě mnoha významných knih o audiovizuálním překladu, například *Audiovisual translation: Subtitling* či *New trends in audiovisual translation* a další. Neopomenutelná je i jeho role jakožto člena mnoha překladových organizací.

V této kapitole vyzdvihujeme také nejvážnější body, které hrály roli při vývoji titulkování. Úvodem kapitoly podotkneme, že se teorie audiovizuálního překladu vyvíjí podstatně kratší dobu než translatologie, věda o literárním překladu. Teorie audiovizuálního překladu je v podstatě novou disciplínou a liší se od translatologie tím, že vznikala za účelem studia literárního překladu, nejprve jako úvahy o překladu a kritika. Všechny definice a úvahy o překladu byly cíleny na překlad literární. Proto se hlavně zpočátku studia audiovizuálního překladu objevovaly nejednotné názory vědců translatologů na tuto novou disciplínu, která se svými vlastnostmi odlišuje od klasického překladu. V počátcích zkoumání byly mnohé pohledy translatologů na audiovizuální

³⁴ DÍAZ-CINTAS, Jorge. REMAEL, Aline. *Audiovisual Translation: Subtitling. Translation Practise explained*. New York: Routledge, 2014. 272 s. ISBN 13: 978-1-900650-95-3. S. 8.

³⁵ CHIARO, Delia. *Issues in audiovisual translation*. In: MUNDAY, Jeremy. *The Routledge Companion to Translation Studies. Revised Edition*. London and New York: Routledge, 2009. 286 s. ISBN 10: 0-415-39640-9. S. 152.

³⁶ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 8.

překlad skeptické, audiovizuální překlad obecně nebyl považován za právoplatnou disciplínu translologie. Mnohými akademiky a pedagogy byl audiovizuální překlad podle Díaz-Cintas „ignorován“.³⁷ Díaz-Cintas zároveň poukazuje na fakt, že zpočátku zkoumání vycházela pouze hrstka roztroušených a nesystematických studií, přičemž mnohé se vydání ani nedočkaly. Hlavní translologický proud studia audiovizuální překlad opomíjel, několik prací se ale i tak objevilo. Nyní si podstatné body ve vývoji vědy o audiovizuálním překladu podle Díaz-Cintas uvedeme.³⁸

První článek věnovaný audiovizuálnímu překladu vyšel mezi lety 1950 a 1960 v časopisu *Babel*. Článek byl ve své podstatě výchozím bodem studia audiovizuálního překladu, teprve po něm následovala řada dalších. Převaha článků pocházela ze severovýchodních zemí, jelikož zde překlad filmů pomocí titulků byl a až do dnešní doby je nejpopulárnější metodou pro překlad filmů.

V roce 1974 se objevily myšlenky o titulkování jako o vhodném nástroji výuky, v počátcích těchto úvah stojí teoretik Cay Dollerup. Titulky jako vhodnou formou výuky se dále až do dnešní doby zabývá Martine Danan a Annamaria Caimi.

Na výzkum navazuje Lucien Marleau a jeho studium vývoje filmového jazyka od vzniku kinematografu, tedy diachronní studium vývoje filmového jazyka, dále studium lingvistické povahy audiovizuálního překladu, například sporných a nejednoznačných jevů, se kterými se překladatel může setkat při audiovizuálním překladu. Vytvořil také ortografická neboli pravopisná a typografická doporučení, zabýval se textovou ekonomikou v rámci titulkování. Vyjmenoval a popsal role neopomenutelných účastníků v procesu výroby titulků. V mnohém na něj navázal Mayoral Asensio či Christopher Titford.

V roce 1987 byla ve Stockholmu pod záštitou *EBU (Evropské vysílací unie)* uspořádána první konference věnovaná problematice audiovizuálního překladu. Ve výsledné fázi přinesla směrnice, kterými by se měl řídit každý překladatel filmů pomocí titulků. Směrnice jsou k dispozici v dokumentu pod názvem *Code of Good Subtitling Practise*, editovali ji Jan Ivarsson a Mary Carroll v roce 1998. Dokument je zásadní pro každého titulkaře. Překladatel a tvůrce titulků Jan Ivarsson je, jak jsme uvedli výše, jedním z nejcitovanějších autorů v oblasti překladu filmů pomocí titulků, věnuje se překladu na

³⁷ DÍAZ-CINTAS, Jorge. REMAEL, Aline. *Audiovisual Translation: Subtitling. Translation Practise explained*. New York: Routledge, 2014. 272 s. ISBN 13: 978-1-900650-95-3. 1 Preliminary Discussion.

³⁸ DÍAZ-CINTAS, Jorge. *Subtitling: the long journey to academic acknowledgement*. The Journal of Specialised Translation. [online]. [cit. 26-1-2016]. Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue01/art_diaz_cintas.php

volné noze i výuce překladu. Německá autorka Mary Carroll je další významnou osobností v oblasti audiovizuálního překladu, publikovala mnoho prací s touto tematikou, je členkou několika překladových organizací.

V 90. letech nastává zlatá éra audiovizuálního překladu. Byly publikovány dvě zásadní knihy – tou první byla *Overcoming Language Barriers in Television* od Georg-Michaela Luykena v roce 1991, v níž uvádí statistiku s množstvím překládaných programů, doporučenými odměnami za překlad či s preferencemi publika.

Druhou zlomovou knihou je Ivarssonova *A Subtitling for the Media* z roku 1992. Ivarsson se v knize dělí o své praktické zkušenosti s překladem titulků a zároveň mapuje historický vývoj titulků a rozebírá i titulky pro hluchoněmé.

Velkou osobnost v této sféře představuje Yves Gambier, který klasifikoval způsoby audiovizuálního překladu. Věnoval se i ždaným dovednostem titulkaře a recepci audiovizuálního překladu. Dodnes se účastní konferencí a předsedá jako prezident mezinárodním organizacím *FIT-Media (Mezinárodní organizace překladatelů médií)* a *ESIST (Evropská asociace pro studium audiovizuálního překladu)*.

V 90. letech začal působit také velmi formální teoretik Henrik Gottlieb, který se zaobírá především lingvistickou dimenzí titulků a sémiotikou.

Dalším významným teoretikem je Fotios Karamitroglou, který mapuje celkovou situaci titulků a jejich studia, podává další soupis doporučení pro tvorbu titulků po Mary Carroll a Janu Ivarssonovi s názvem *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*, přičemž je zastáncem užívání jednotného titulkovacího systému pro všechny jazyky a zároveň praktikování aktuálních překladatelských koncepcí při překladu pomocí titulků.³⁹

V roce 1995 byla založena Evropská asociace pro výzkum audiovizuálního překladu *ESIST*, jež zprostředkovává setkání odborníků a snaží se podněcovat výzkum a vzdělanost v dané oblasti. Organizace přes svůj název nemá členy jen z Evropy, ale i z Ameriky, Asie či Austrálie. Dnes se díky organizacím překladatelé titulků spojují a komunikují spolu. Úloze audiovizuálního překladu je věnována stále větší pozornost.

³⁹ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 27-8-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

Na mezinárodní úrovni lze podle Díaz-Cintase tvrdit, že audiovizuální překlad, včetně titulkování, je ve zdravém stavu.⁴⁰

V českém prostředí stojí studium audiovizuálního překladu mimo hlavní proud translatologie, hlavní osobností překladu filmu pomocí titulků je titulkář praktik i teoretik Miroslav Pošta. Sám získal zkušenosti studiem zahraničních knih i dlouhodobou praxí. Pošta má přehled o titulkování jak ve světě, tak u nás. Sám hovoří o tom, že jsou překlady titulků mnohdy nekvalitní, podle něj je důležité zkvalitnění podnitit, i proto sám vydal knihu *Titulkujeme profesionálně*, ve které shrnuje své zkušenosti a radí začínajícím překladatelům filmů pomocí titulků. Jeho publikace je podle našeho názoru v českém prostředí velmi přínosná a odrazová pro mnohé titulkáře a pro studium titulků vůbec.

Dále se studiu titulků u nás věnuje stále vzrůstající počet studentských diplomových prací. Jsou pořádány přednášky, diskuze, workshopy. Diskuze a přednáška samotného Pošty a Silvy Fricové, další významné české titulkářky (především z angličtiny), na téma překladu titulků proběhla i na každoročním setkání překladatelů *Jeronymovy dny* v roce 2014. Byla tam rozebrána především současná situace na poli titulkování v České republice a mnohá praktická doporučení pro tvorbu titulků. Miroslav Pošta představil svou knihu *Titulkujeme profesionálně* a uvedl její základní myšlenky.

Přednáška věnovaná praktickému překladu titulků a jejich tvorbě proběhla v roce 2015 i na katedře anglistiky UP. Zúčastnilo se jí velké množství studentů a katedra projevila zájem i o zařazení titulkování do výuky. Při účasti na obou přednáškách jsme byli seznámeni s praktickou podobou titulkování, s návodem, jak zvládnout počítačové programy pro tvorbu titulků, či s radami, které programy jsou běžně dostupné (patří mezi ně *VisualSubSync* či *Subtitle Workshop* apod.). Těmito radami se inspirujeme ve druhé části práce. Autoři přednášek předali praktické rady, jak se vypořádat s časováním a jak titulky mají a nemají vypadat v praxi, uvedli některé body, na které musí být titulkáři při tvorbě titulků obzvláště opatrní. Byla rozebrána i jazyková úprava titulků, autoři předali poznatky a doporučení ze své praxe, upozorňovali na místa, která by překladatel titulků neměl zapomínat, jako je text ve filmu, dále na to, jak je důležité celý film zhlédnout a ujasnit si před začátkem překladu jeho podstatu, tak aby vše bylo přeloženo správně a bylo dosaženo stejného záměru. Popsali také průběh své kariéry, rozebírali výše reálných odměn za práci titulkářů, produkční společnosti v České republice a jejich vztah

⁴⁰ DÍAZ CINTAS, Jorge. *Subtitling: the long journey to academic acknowledgement*. The Journal of Specialised Translation [online]. [cit. 26-9-2016] Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue01/art_diaz_cintas.php

k překladatelům a tvůrcům titulků, což rozebíráme v kapitole *Titulky v České republice*. Rostoucí množství workshopů a přednášek na téma titulků dokazuje vzrůstající zájem o tvorbu titulků a jejich rostoucí popularitu. Zvyšuje se také počet diplomových studentských prací, rozsáhlejší a podrobnější vědecké práce však stále chybí.

Jelikož v této práci jde o překlad titulků z ruského filmu, uvedeme i odborníky na filmový překlad z ruského prostředí. Vynikají zde teoretikové filmového překladu Věra Gorškova, autorka odborných prací v dané sféře, a Roman Matasov, který je taktéž autorem odborných statí. Díla obou autorů jsou odrazovým můstkem pro studium audiovizuálního překladu v ruském prostředí. V další podkapitole rozebereme přímo postoje translatologů a přijetí audiovizuálního překladu translatologií vůbec.

2.2 TEORIE AUDIOVIZUÁLNÍHO PŘEKladU V RÁMCI TRANSLATOLOGIE

Jiří Levý překlad považuje za: „(...) *sdělování. Přesněji řečeno, překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v textu původního autora, a přeformulovává (zašifrovává) je do svého jazyka.*“⁴¹ Současná česká teoretička překladu Dagmar Knittlová tvrdí, že: „*nezáleží na tom, použijeme-li stejných či jiných jazykových prostředků, ale na tom, aby plnily stejnou funkci, a to pokud možno po všech stránkách, tedy nejen významové, věcné (denotační, referenční), ale i konotační (expresivní, asociační) a pragmatické.*“⁴² Z těchto definic je patrné, že na překlad audiovizuální ve své podstatě platí i definice, které byly vytvořeny na překlad literární, a že audiovizuální překlad splňuje základní princip překladu literárního, zcela totožný však audiovizuální překlad s překladem literatury není. Z počátku svého rozvoje proto audiovizuálnímu překladu nebyla připisována taková váha jako překladu literatury. Badatelé se odmítali pouštět do výzkumů, které vyžadovaly komplexní studium disciplíny, celá situace se navíc komplikovala roztříštěností a absencí materiálů a zdrojů.

To, v čem se audiovizuální překlad od klasického odchyluje, podrobněji rozebírají teoretikové jako Gottlieb, Díaz-Cintas či Delabastita.⁴³ Gottlieb jako příčinu uvádí mimo jiné omezení, kterým je při tvorbě titulků nutné se podřizovat. Jsou to formální

⁴¹ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4. upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 368 s. ISBN 978-80-87561-15-7. S. 42.

⁴² KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 292 s. ISBN 9788024424286. S. 7.

⁴³ DÍAZ CINTAS, Jorge. *Subtitling: the long journey to academic acknowledgement*. The Journal of Specialised Translation [online]. [cit. 26-2-2016]. Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue01/art_diaz_cintas.php

doporučení (synchronizace délky titulků s délkou zobrazení mluvcích na obrazovce a jejich promluvami, v závislosti na tom omezování počtu znaků, jelikož mluvený text je často rychlejší než rychlost čtení, z čehož také vyplývá vysoká míra textové ekonomie). Další bod, proč vědci pochybovali o audiovizuálním překladu pomocí titulků jako o právoplatné disciplíně překladu, podle Gottlieba vychází právě z definice překladu jako: „převodu psaného textu z jednoho jazyka do psaného textu druhého jazyka“.⁴⁴ U překladu titulků jde o převod ze zvukové stopy jazyka do psané podoby. Na rozdíl od sdělení v klasickém překladu, jež má podobu písemnou a do písemné formy druhého jazyka se také přeformulovává, či při tlumočení, kde se výchozí forma ústní opět přeformulovává do ústní formy.

Gottlieb sám pozici překladu titulků brání a vychází z jiné definice překladu, která zní: „překlad je přeformulace verbálního sdělení, podle něj ‚obnovení‘ sdělení z výchozího jazyka do cílového jazyka.“⁴⁵ Podle Gottlieba lze všechny typy interlingválního neboli mezijazykového transferu včetně překladu pomocí titulků řadit mezi právoplatné disciplíny translatologie. Gottlieb dále podrobněji rozlišuje překlad isosémiotický a diasémiotický. Isosémiotický překlad zahrnuje transformaci pouze textu psaného v psaný či mluveného v mluvený. Překlad titulků nazývá jako překlad diasémiotický, jelikož jde o transfer z audio čili zvukového sdělení do sdělení psaného.

Díaz-Cintas se s profesorkou antverpské univerzity, překladatelkou, tlumočnicí a teoretičkou Aline Remael zaobírají rozepří mezi označováním audiovizuálního překladu za překlad či za adaptaci. Díaz-Cintas s Remael uvádějí, že tento spor vede mnohé badatele k úplnému vyhnutí se studiu disciplíny. Jako příčinu považování audiovizuálního překladu za adaptaci uvádí nutnost podřizovat titulky obrazu a zvuku současně, tedy vícerozměrnost audiovizuálních materiálů, jako by byl překlad pouhý doprovod obrazu. Při překladu umělecké literatury je výchozím i cílovým sdělením psaný text, obraz je evokován pouze v myšlenkách čtenáře, zásadní je psaný text a diváková představivost. Audiovizuální média se již od svého vzniku nutně pojí s obrazem a zvukem. Přičemž obraz je dán režisérem, jeho představou o výsledném díle, jeho záměrem, jak by měl výsledek vnímat divák. Na obraze závisí celý překlad, je nezbytné

⁴⁴ GOTTLIEB, Henrik. *Subtitles and international anglicization*. Nordic Journal of English Studies. University of Copenhagen, 2004. Vol 3. Issue 1. 219-230 s. ISSN 1502-7694. Z anglického originálu přeložila Barbora Grygarová.

⁴⁵ Tamtéž. Z anglického originálu přeložila Barbora Grygarová.

neustále překlad podřizovat ději na obrazovce.⁴⁶ Tento pohled je však podle Díaz-Cintase již zastaralý a neustále přibývá těch, kteří překlad pomocí titulků pokládají za stejně podstatný jako obraz a další složky filmu. Překlad audiovizuálního díla pomocí titulků diváka může ovlivnit, zdařilý a kvalitní překlad může posílit kladný zážitek z filmu, kdežto nekvalitní překlad může diváka odradit, způsobit neporozumění či nedosažení požadovaného pragmatického účinku.

Můžeme tedy konstatovat, že teoretiků, kteří by audiovizuální překlad zatracovali, je stále méně. Zmínili jsme i teoretiky, kteří spatřují východisko v dalším rozdělení překladu, v upřesňování definic, jako Gottlieb či Čužakin. Ruský teoretik překladu Andrej Pavlovič Čužakin řadí překlad audiovizuálního díla pomocí titulků ke kombinovanému překladu, jelikož se v něm propojují zvláštnosti různých druhů překladu v závislosti na cíli a charakteru překladu.⁴⁷ Překlad pomocí titulků označuje jako překlad kombinovaný i ruský teoretik překladu, autor vědeckých prací o překladu a filolog Lev Lvovič Neljubin v ruskojazyčném *Výkladovém překladatelském slovníku*, kde tvrdí: „*Překlad audiovizuálních materiálů sdružuje rysy simultánního i konsekutivního tlumočení a literárního překladu v závislosti na cíli a charakteru práce (překlad pro posluchařnu, dabing, ozvučení apod.)*.“⁴⁸

Dalším názorem je vytvářet zcela nové definice a klasifikace, které by se vztahovaly přímo na překlad audiovizuální. K těm, kdo odmítají audiovizuální překlad definovat pomocí definic literárního překladu a zdůrazňují, že je třeba tvořit definice zcela nové přímo pro překlad audiovizuální, se řadí teoretička audiovizuálního překladu, autorka publikace *Through the dubbing glass* Candace Whitman-Linsen. Podle ní nelze užívat teorie klasického překladu na překlad audiovizuální, jelikož spolu nemusí korespondovat. Audiovizuální překlad je specifická disciplína a je třeba, aby se o ni, jakožto o specifickou disciplínu, začala zajímat i inteligence.⁴⁹ Klasické klasifikace a definice o překladu nemusí platit na větší množství druhů překladů, nejen audiovizuální, tudíž

⁴⁶ DÍAZ-CINTAS, Jorge. REMAEL, Aline. *Audiovisual Translation: Subtitling. Translation Practise explained*. New York: Routledge, 2014. 272 s. ISBN 13: 978-1-900650-95-3. S. 10 – 20.

⁴⁷ ЧУЖАКИН, Андрей Павлович. *Мир перевода. 7. Общая теория устного перевода и переводческой скорописи*. Москва: Р. Валент, 2002. 160с. ISBN 5-93439-074-0. S. 49-50.

⁴⁸ НЕЛЮБИН, Лев Львович. *Толковый переводоведческий словарь*. Наука, 2006. 320 s. ISBN 5-89349-526-3. Z ruského originálu přeložila Barbora Grygarová.

⁴⁹ DÍAZ-CINTAS, Jorge. *Subtitling: The Long Journey to Academic Acknowledgement*. The Journal of Specialised Translation [online]. [cit. 17-12-2015]. Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue01/art_diaz_cintas.php

mohou být tyto definice velmi omezující, a to nejen ve vztahu k audiovizuálnímu překladu.⁵⁰

Podle profesora na univerzitě v Granadě, překladatele a tlumočnicka praktika i teoretika, zároveň autora prací o překladu i audiovizuálním překladu Mayoralas Asensia je nezbytné na filmový překlad nahlížet z moderního pohledu jako na novou osobitou formu překladu a novou skutečnost. Ztotožňovat tento druh překladu s klasickým překladem umělecké literatury nelze. Nevyhnutelné je měnit definice překladu či rovnou vytvářet nové a posunout se dál, to je podstatné i pro zkvalitnění audiovizuálních překladů.⁵¹

Novou definici vytváří i Luyken a definuje titulky jako: „*kondenzovaný písemný překlad původního dialogu, který se objevuje jako řádek textu obvykle ve spodní části obrazovky. Titulky se objevují a mizí tak, aby odpovídaly načasování korespondujícímu s původním dialogem, a jsou téměř vždy přidávány do obrazu na obrazovce k pozdějšímu datu jako post-produkční aktivita.*“⁵²

Díaz-Cintas a Remael popisují titulky jako: „*překlad, který se nachází ve spodní části obrazovky a snaží se popsat divákům dialog mezi mluvčími společně s doprovodnými elementy, které se na obrazovce vyskytnou (dopisy, letáčky, graffiti) a také ostatní zvukové informace (písň, zvuky).*“⁵³ Podle Díaz-Cintase je třeba nahlížet na audiovizuální překlad z jiného úhlu než na překlad klasický, a to heterogenněji a flexibilněji, směřovat k souhře se zvukem a obrazem, neužívat křečovitě transformace obvyklé v překladu uměleckém, v čemž se shoduje i s Mayoralem Asensiem a Luykenem.⁵⁴

Karamitroglou o celé situaci titulkování konstatuje, že se dnešní translatologické snahy již odpoutávají od přísné tvorby postupů a normativního přístupu. Dnešní tendence se přiklánějí k popisnému přístupu, nabízejí doporučení. Celkově v Evropě však vychází

⁵⁰ DÍAZ-CINTAS, Jorge. REMAEL, Aline. *Audiovisual Translation: Subtitling. Translation Practise explained*. New York: Routledge, 2014. 272s. ISBN 13: 978-1-900650-95-3. S. 10.

⁵¹ Tamtéž. S. 22.

⁵² LUYKEN, Georg-Michael. HERBST, Thomas. LANGHAM-BROWN, Jo. REID, Helen. SPINHOFF Hermann. *Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for the European Audience*. Manchester: European Institute for the Media, 1991. 214 s. ISBN-10 0948195193. S. 31. Z anglického originálu přeložila Barbora Grygarová.

⁵³ DÍAZ-CINTAS, Jorge. REMAEL, Aline. *Audiovisual Translation: Subtitling. Translation Practise explained*. New York: Routledge, 2014. 272 s. ISBN 13: 978-1-900650-95-3. S. 8. Z anglického originálu přeložila Barbora Grygarová.

⁵⁴ DÍAZ-CINTAS, Jorge. *Audiovisual Translation in the Third Millennium*. In: ANDERMAN, Gunilla. ROGERS, Margaret. *Translation Today: Trends and Perspectives*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 2003. 233 s. ISBN 1-85369-618-3. S. 203.

spíše publikace věnující se popisu stavu titulků v jednotlivých zemích než novým translatologickým studiím a výzkumu audiovizuálního překladu.⁵⁵ My se budeme přiklánět k názoru, že audiovizuální překlad pomocí titulků je disciplína specifická se svými vlastnostmi a je na ni tak třeba nahlížet. Kombinují se v ní jak prvky uměleckého překladu, tlumočení, tak i prvky, které jsou charakteristické pouze pro tuto disciplínu a v translatologických výzkumech uměleckého překladu nemají obdobu. Při překladu filmu pomocí titulků je nezbytné zohledňovat zvuk i obraz stejnou měrou, užívat postupů a doporučení zkušených titulkářů, ne se zarytě držet postupů překladatelů umělecké literatury. Je třeba studovat audiovizuální překlad a i konkrétně jeho druhy, například na překlad pro tvorbu titulků a na dabing nahlížet jako na samostatné disciplíny.

Pošta považuje překlad titulků za jednu z disciplín uměleckého překladu. Z jeho knihy *Titulkujeme profesionálně* citujeme: „*Slovy Josefa Čapka je původ všeho umění v magii, a tak by i titulkář měl být schopn magii originálu zachovat a zprostředkovat ji v druhém jazyce.*“⁵⁶

Dokazujeme tedy, že překlad audiovizuální i konkrétně překlad titulků řadit k právoplatným překladovým disciplínám lze, má však svá specifika, kterými se odlišuje. To ale platí pro všechny druhy překladu. Za pomoci názorů novodobých teoretiků se práce snaží pozici audiovizuálního překladu obhájit.

2.3 NEGATIVA PŘEKLADU FILMU POMOCÍ TITULKŮ

Titulky odmítají převážně dospělí a starší diváci, kteří plynule neovládají cizí jazyky. Některé faktory hovořící proti titulkům jmenuje autor knihy *Jazyková úprava filmů* Tomáš Bělohradský:

- Brzy se dostavující únava kvůli čtení titulků a sledování obrazu zároveň, nevhodnost pro osoby, které mají problémy se čtením. Titulky se také prakticky vylučují se skupinami seniorů či negramotných.
- Nevhodnost pro diváky se zrakovými poruchami a děti.

⁵⁵ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 27-2-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

⁵⁶ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 10.

- Grafika titulků. Někdy nevhodně zvolená barva či písmo. Nekvalitní titulky podle Bělohradského mohou být podmíněny jasem a podkladem.⁵⁷

Bělohradský spojuje tyto nedostatky již s počátkem titulkování, některé faktory se mohou vztahovat i k titulkům dnešním, některé mohou být zastaralé a v dnešní době doznívají, jako například špatná grafika, která je dnes na vysoké úrovni. Další záporné body uvádí ve své práci Matvějev:

- U překladu pomocí titulků chybí iluze toho, že bylo audiovizuální dílo vytvořeno v jazyce cílového publika, na rozdíl od kvalitně vytvořeného dabingu.
- Při sledování titulků je po recipientech vyžadováno vynaložení velkého úsilí a většina divákovy pozornosti je zaměřena právě na čtení titulků na úkor sledování obrazu filmu.
- Nezbytnost užití komprese, jelikož tempo řeči bude vždy vyšší než čtecí rychlost.
- Kvůli kompresi a vypouštění často dochází ke ztrátám expresivnosti.⁵⁸

2.4 POZITIVA PŘEKladu FILMU POMOCÍ TITULKŮ

Tato práce se přiklání k metodě překladu filmu pomocí titulků kvůli možnosti poslechu originálního zvuku filmu a hlasů hrdinů, či studiu a poslechu originálního jazyka filmu. Další kladné body, proč titulkovat, přináší Strnadová a Koplík, a jsou to:

- Finanční důvody.
- Vzdělávání.
- Povinnost vůči slyšícím jedincům žijícím v cizí zemi. Mají na mysli cizince, kteří lépe ovládají angličtinu a žijí ve státě s jiným úředním jazykem.
- Povinnost vysílat určitý podíl evropských děl.
- Muzikály a hudební filmy v původním znění.⁵⁹

Další kladné body titulků uvádí opět i Matvějev:

- Finanční důvody. Matvějev je jako Strnadová a Koplík staví také na první místo.
- Kratší doba pro tvorbu titulků (vytvoření dabingu trvá mnohem déle).

⁵⁷ BĚLOHRADSKÝ, Tomáš. *Jazyková úprava filmů*. In: VÍTKOVSKÝ, Karel. *Filmové technické minimum*. 3. opr.vydání. Praha: ČS filmový ústav, 1982. 156-172 s. ISBN 59-289-81. S. 156-157.

⁵⁸ МАТВЕЕВ, Михаил Олегович. *Особенности перевода аудиовизуальных текстов предназначенных для озвучивания*. Дипломная работа. Москва: МГЛУ, 2013. Dostupné z: <http://www.thinkaloud.ru/grad/matveyev-grad.pdf>. S. 22.

⁵⁹ STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S. 18.

- Zachování původní zvukové stopy filmu, původní hudby a hlasů herců na rozdíl od dabingu, který může být někdy rušivý a hlasy z něj mohou znít nepřirozeně a neprofesionálně.
- Materiál k výuce.⁶⁰

Kladných a záporných bodů by se dalo jmenovat mnohem více. Pro tuto práci je však tento výčet postačující.

⁶⁰ МАТВЕЕВ, Михаил Олегович. *Особенности перевода аудиовизуальных текстов предназначенных для озвучивания*. Дипломная работа. Москва: МГЛУ, 2013. Dostupné z: <http://www.thinkaloud.ru/grad/matveyev-grad.pdf>. S. 21.

3 FILM PŘEDSTAVENÍ SERGEJE LOZNICY

Sergej Loznica je současný dokumentarista. Ve svých filmech zachycuje prostředí, společnost a kulturu východoslovanských států, a to převážně Běloruska, Ukrajiny či Ruska. Díky přirozenosti a nenucenosti, s jakými Loznica tvoří, je stále častěji oceňován také v západním světě.⁶¹

Sergej Loznica se narodil v Bělorusku. Vyrůstal v Kyjevě, kde také vystudoval matematické inženýrství, poté byl zaměstnán jako vědecký pracovník v Institutu kybernetiky, kde se věnoval otázkám umělé inteligence, a paralelně k tomu překládal z japonštiny. Režii potom vystudoval na Institutu kinematografie Ruské státní univerzity v Moskvě a v návaznosti na to v roce 2000 začal tvořit dokumentární filmy. Zpočátku tvořil a natáčel v Petrohradě, v roce 2001 emigroval do Německa.⁶²

Mezi jeho snímky patří *Portrét* z roku 2002, *Blokáda* z roku 2005, *Představení* z roku 2008 či nejnovější *Majdan* z roku 2014. Loznicovo dílo bylo promítáno na nejruznějších festivalech ve Francii, Itálii, Německu, Polsku, v Izraeli, ale i v Brazílii či v Kanadě.⁶³

Natočil dva hrané filmy svým charakterem připomínající jeho dokumenty, a to *Moje štěstí* z roku 2010 a *V mlze* z roku 2012.

V zemích, jako je Polsko, Česká republika, Německo, Francie či Ukrajina se Loznicova tvorba zařadila i do televizního vysílání.⁶⁴

V České republice se Loznica představil i osobně na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech, kde za dokumentární snímek *Portrét* získal zvláštní uznání poroty, promítnuty zde byly i jeho dva hrané filmy. V roce 2014 vystoupil v Praze na Dnech ruské kultury Kulturus se snímkem *Majdan*.

I přes to, že Sergej Loznica natočil také dva hrané filmy, v jeho tvorbě převažují filmy dokumentární. V Loznicově podání „*nepředstavuje dokument nic víc a nic méně než stopu*

⁶¹ Кино-театр.ру. Сергей Лозница. [online]. © 2006 – 2016. [cit. 18-11-2015]. Dostupné z: <http://www.kino-teatr.ru/kino/director/post/256294/forum/>

⁶² Sergei Loznitsa. Curriculum vitae. [online]. [cit. 20-11-2015]. Dostupné z: <http://loznitsa.com/vita/biography/?lang=ru>

⁶³ Kinoglaz.fr. Predstavlenie. [online]. [cit. 21. 11. 2015]. Dostupné z: http://www.kinoglaz.fr/u_fiche_film.php?lang=ru&num=3961

⁶⁴ Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Предпреьера фильма Сергея Лозницы „Представление“. [online]. Moskva: 2008, Вертов. © 2002 – 2010. [cit. 25-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/373/index.html>

– *záznam a potvrzení existence... Něco, co spíš než oblast porozumění zasahuje sféry čichu a hmatu. Něco, co je tolik intenzivní, a přitom tak málo výmluvné.*“⁶⁵

V současném Rusku panuje názor, že ruský dokumentární film stagnuje. Je mu vytýkáno, že nezobrazuje skutečný život a aktuální problémy. Loznica naopak nabízí čistě zprostředkovanou realitu, jeho dokumenty jsou tvořeny reálnými záběry bez komentáře, nejsou to klasicky pojaté dokumenty s tradičním přenosem událostí či popisem jevů a vysvětlením. Loznicovy dokumenty jsou označovány jako „*dokumenty bez výpovědi*“⁶⁶. Podle Loznicy film existuje jen ve vnímání člověka a je každým pochopen zcela jinak, což závisí na vzdělání, kulturních tradicích a znalostech člověka, proto chce Loznica skutečnost pouze zprostředkovávat, a je na divácích, jaký názor si každý z nich utvoří.

Loznica do dokumentární tvorby vnáší nové prvky, předem určí cíl, kterého chce docílit pouze kompozicí a prací s kamerou, nevysvětluje slovy. Záběry kamery jsou přitom dlouhé a zaměřují se na vybrané prvky. Nepodávají detail jednotlivce, nýbrž zachycují dav. Uvedenou techniku a rysy dokumentární tvorby autora nalézáme i v dokumentu *Představení*.⁶⁷

O dokumentu *Představení* se často hovoří jako o kronice doby Chruščovovy vlády a o náhledu do epochy komunismu. Předpremiéra filmu se uskutečnila 1. dubna 2007 na Filozofické fakultě Moskevské státní univerzity.⁶⁸ V zahraničí to bylo o rok později, vzápětí film vyšel na DVD. V Americe se setkal s úspěchem hlavně u studentů a sovětologů. Získal četná ocenění, například The Golden Horn za nejlepší dokumentární film roku 2008 na Mezinárodním filmovém festivalu v Krakově či za nejlepší dokumentární film pořízený z archivů na Mezinárodním festivalu v Jeruzalémě.

Loznica do dokumentu zvolil přirozeně působící reprezentativní snímky dané doby, velmi kladně je hodnocena jejich návaznost, kombinace i střih. Jde o výběr archivních snímků ze sovětských propagandistických filmových deníků 50–60. let, konkrétně o výběr televizních dokumentů z archivu Petrohradského studia dokumentárních filmů

⁶⁵ KOLÁŘ, Jan. Práce a únava za časů mrazu/Sergej Loznica na Dafilms. *Cinepur. Časopis pro moderní cinefily*. [online]. Praha: Sdružení přátel Cinepuru. 2014. [cit. 18-10-2015]. Dostupné z: <http://cinepur.cz/article.php?article=2742>

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ *Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Лозница документальное/игровое кино*. [online]. Moskva: 2010, Вертов. © 2002 – 2010. [cit. 02-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/747/index.html>

⁶⁸ *Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Интервью с Лозницей в АИФ*. [online]. Moskva: 2008, Вертов. © 2002 – 2009. [cit. 30-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/373/index.html>

z televizního magazínu „*Naš kraj*“ a „*Vremja vperjod!*“.⁶⁹ Archivní snímky jsou doplněny dobovými texty přednášenými ke snímkům tehdejšími komentátory. Tyto deníky byly vystavěny na novinovém principu, obsahovaly politické události, přehled rekordů a úspěchů vědy, techniky, zemědělství a kultury. *Představení* konkrétně obsahuje práci občanů na polích, technické a průmyslové úspěchy jako pokořování rekordů v ocelárnách, výrobu nadstandardního množství v protikladu se zamořeným ovzduším z továren, rychlost železnice, stroje, traktory, první vypuštění družice na vesmírnou dráhu, politické dění, projev Chruščova, boj s příživníky a zrádci, střípky z kultury, pionýrské přísahy i vítání žáků do prvních tříd.⁷⁰ Záběry byly původně natáčeny s cílem propagandy života v Sovětském svazu, odráží tedy nadšení z komunistických idejí, hrdost, šťastné obličejové sovětského lidu, jejich snahu být dobrými komunisty a Leninovými následovateli, pýchu na úspěchy budovatelů komunismu. V protikladu však stojí těžké životní situace jiných občanů Sovětského svazu, jejich námaha při práci na polích a v továrnách nebo přírodní katastrofy, které jsou důsledkem sovětských zemědělských počínů či průmyslové výroby. Dále je to i absurdita, kterou daný režim přinášel. Vyobrazena je například výuka žáků komunistickým idejím a Leninovým myšlenkám, při níž na jedné straně stojí opět radost a nadšení žáků při vítání do prvních tříd a pionýrském průvodu, na straně druhé jejich strach před vyučující či napjatá atmosféra ve školní třídě. Loznica se skrze tyto záběry snaží přenést pocity z dané doby na diváka, nastínit tehdejší skutečnost tak, jak probíhala, jak kladné události vždy postihovalo i něco tragického a něco absurdního.⁷¹

Dokument je proložen divadelními představeními a vystoupeními sborů či tanečních skupin a souborů, zachycenými tehdejšími tvůrci dobových snímků. V inscenacích se mísí komika a tragično, někdy až úzkost.⁷² Z lidových tanečků sálá nostalgie, slyšíme písňe oslavující komunistickou stranu. Název *Představení* neboli *Predstavlenije* snímek získal nejen kvůli tomu, že je sám protknutý divadelními představeními, ale také proto, že epocha zachycená v dokumentu trvala určitou dobu, tak jako divadelní představení.

⁶⁹ Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Арtdок фест. [online]. Moskva: 2008, Вертов. © 2002 – 2010. [cit. 05-12-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/images/artdoc/progr.htm>

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ ЛОЗНИЦА. Сергей. Устранение поменя. СЕАНС. [online]. © 1990 – 2016. Мастерская Сеанс. № 23/24. [cit. 10-12-2015]. Dostupné z: <http://seance.ru/n/23-24/vertigo-terror-tehnologiy/techno-loznitsa/>

⁷² СТЕПАНОВ, Василий. Труды и дни. СЕАНС. [online]. © 1990 – 2016. Мастерская Сеанс. № 35/36. [cit. 10-12-2015]. Dostupné z: <http://seance.ru/n/35-36/retroavangard-3536/trudy-i-dni/>

Dnes se nám a především západnímu světu jeví tento sovětský komunistický styl života naprosto nereálně, existuje jen na filmové pásce a v paměti občanů.⁷³

⁷³ *Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Интервью с Лозницей в АИФ.* [online]. Moskva: 2008, Вертов. © 2002 – 2009. [cit. 30-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/373/index.html>

4 SEMINÁŘ RUSKÝCH FILMŮ V HODONÍNĚ

Náš překlad s titulky pro film *Představení* byl pořízen záměrně pro *Seminář ruských filmů v Hodoníně*, organizovaný již od roku 1994. Od svého počátku až do roku 2012 se konal ve Veselí nad Moravou. V roce 2016 se uskutečnil již po dvacáté druhé. Poslední tři roky seminář sídlí v jihomoravském Hodoníně, za podpory *Domu kultury Hodonín*, Jihomoravského kraje, města Hodonín a *Ruského centra vědy a kultury v Praze*.

Mezi hlavní iniciátory semináře patřila docentka Galina Kopaněva a ředitel hodonínského kina Marcel Řimák.

Na semináři jsou promítány filmy ruské či s ruskou tematikou, výjimečné není ani zastoupení tvorby republik přidružených k bývalému SSSR, vše většinou leží mimo hlavní proud dnešní filmové distribuce. Pořadatelé si kladou za cíl českému diváku zprostředkovat ruskou kulturu a to nejpodstatnější z vývoje ruské kinematografie. Na semináři se objevují filmy s historickou tematikou, z dob Sovětského svazu, odkazující na pochopení ruské kultury a znamenající klasiku pro ruského diváka. Jsou mezi nimi filmy němé, černobílé, dětské či dokumentární, které se často umísťují na předních příčkách mezinárodních festivalů. V posledních ročnících však český divák semináři vděčí i za promítnutí ruských současných filmů od režisérů Nikity Michalkova, Alexandra Sokurova, Alexandra Rogožkina a dalších.⁷⁴

Dokumentární film *Představení* jsme přeložili a otitulkovali přímo pro účely dvacátého prvního ročníku tohoto semináře. Tento ročník byl tématicky zaměřen na *Proměny ruské identity*. Dokument byl vybrán, jelikož odráží život v Sovětském svazu jakožto velmi výraznou a neopomenutelnou kapitolu v ruských dějinách. Podle francouzského překladatele Bruna Chevillarda je při překladu titulků třeba vždy vycházet z předpokladu, že divák má znalosti původního jazyka, i kdyby se tento předpoklad později ukázal nepravdivým.⁷⁵ Vyplývá z toho, že je důležité překládat s velkou přesností a výslednou ekvivalencí titulků, překlad nelze zanedbat či podcenit. Pokud diváci ovládají oba jazyky, vždy (i když neúmyslně) překlad s originálem srovnávají. Náš úkol byl o to více

⁷⁴ MIKEŠOVÁ, Kateřina. Российские фильмы постсоветского периода в чешском культурном пространстве. *Nová Rusistika*. [online]. VII. č. 1. 2014. [cit. 7-11-2015]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/130241/2_NovajaRusistika_7-2014-1_19.pdf?sequence=1 J. Mikešová

⁷⁵ CHEVILLARD In: МАТАСОВ, Роман Александрович. Перевод кино/видео материалов. *Вестник Московского университета. Теория Перевода*. [online] Moskva: Издательство Московского университета, 2008. сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 1-12-2015] S. 3–4. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf . S. 111.

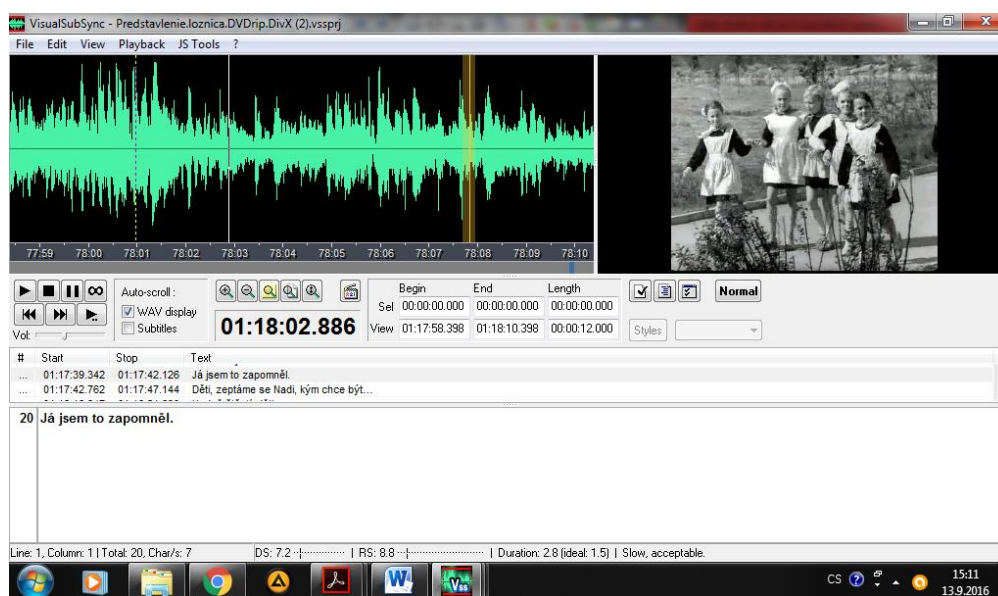
zkomplikován tím, že na seminář se každoročně sjíždějí příznivci ruské kultury, často tedy ovládají ruský jazyk, mají přehled o ruských dějinách, reáliích apod. Naším cílem bylo vytvořit správný a ekvivalentní překlad, tomu odpovídající titulky, a přitom dbát i na formální titulkářská doporučení. Překládat za účelem tvorby titulků pro nás byla nová zkušenost. Úkol byl zkomplikován absencí dialogové listiny, která velmi usnadňuje filmový překlad. Náš překlad byl tudíž celý pořízen z odposlechu. Místy to bylo velmi obtížné, jelikož snímky jsou archivní a neměli jsme k dispozici ani patřičný formát filmu ve vyšší kvalitě. Často tedy vznikaly potíže s porozuměním určitým promluvám, což překlad velmi komplikovalo, této otázce se však budeme více věnovat v další kapitole, blíže rozebereme i formální stránku tvorby titulků, kterou bylo k pořízení titulků také třeba od základů nastudovat a zvládnout. Co se týče samotného překladu z jazykového hlediska, bylo využito konzultací s rodilým mluvčím i rad vyučujících.

5 FORMÁLNÍ POŽADAVKY PRO TVORBU FILMOVÝCH TITULKŮ

Za účelem tvorby správných titulků a jejich vložení přímo do filmu bylo důležité seznámit se s technickou stránkou jejich tvorby.

Po zhlédnutí celého filmu jsme do textového editoru pořídili překlad s ručně vypsányými časovými úseky pro délku titulků. Dále proběhla instalace programu *VisualSubSync* pro tvorbu titulků.

Překlad jsme poté postupně po jednotlivých titulcích vkládali do programu. Při tom jsme titulky rovnou časovali a vkládali tak, aby korespondovaly s obrazem. To, že jsme mohli titulky vidět přímo na snímcích filmu, nám umožnilo je v souladu s filmem správně načasovat, upravit podle délky promluv a synchronizovat je s obrazem. Program tyto funkce umožňuje. Lze konstatovat, že zvládnutí práce s programem nám ušetřilo mnoho práce. Na obrázku vidíme rozložení programu.

Vlevo nahoře je umístěna zvuková stopa, graf pomocí zvlněných čar ukazuje frekvenci a kolísání zvuku a hlasů filmu. Svislé čáry označují aktuální přehrávané místo programem. Totožné svislé čáry označují hranice pro ukončení a začátky titulků, počátek a konec jednotlivých titulků je vyplněn a označen tak, že je v něm přímo v tomtéž rámečku titulek naznačen. Tímto program usnadňuje i přehrávání jednotlivých promluv (míst označených svislými čarami), pokud je potřebujeme slyšet častěji či upravovat. Na spodní straně rámečku se zvukem vidíme konkrétní časovou osu daných úseků filmu. Vedle zvuku se pak nachází obraz s vkládanými titulky. Titulky se navíc mohou

pozměňovat přímo v obraze, pokud je právě upravujeme níže v rámečku. Film lze pohodlně pozastavovat a spouštět. Tabulka slouží tedy pro editování textu. Vedle textu z levé strany je umístěn počet znaků jednotlivých titulků na řádek. Dole se pak téměř na spodním okraji obrazovky objevuje i počet znaků za sekundu v jednotlivých titulcích.

Program *VisualSubSync* nám velmi usnadnil práci, pro účely tvorby našich titulků jej tedy hodnotíme kladně. Mnoho dalších užitečných rad a doporučení k technické tvorbě titulků bylo převzato od Miroslava Pošty, jak z jeho knihy *Titulkujeme profesionálně*, tak z jeho přednášek, jelikož on sám se inspiroval předními zahraničními odborníky na titulkování, jako jsou Mary Carroll, Fotios Karamitroglou, Jan Ivarsson, Jorge Díaz-Cintas či Aline Remael, doporučenými normami a v neposlední řadě svou dlouholetou praxí.

Nejdůležitější z hlediska technické stránky tvorby titulků je pro překladatele filmu pomocí titulků dodržovat jejich doporučené prostorové a časové rozložení. Daná doporučení respektive omezení vznikala na základě rozsáhlých studií za účelem tvorby co nejpřijatelnějších titulků pro diváky. Zohledňují divákovu námahu při čtení, to aby příliš nezatěžoval zrakové ústrojí, aby stihl titulky pohodlně číst, ale aby se mohl věnovat i zvuku a obrazu. S těmito omezeními jsme se při tvorbě překladu setkali poprvé, směřovali jsme však k dodržování těchto technických doporučení. Film jsme několikrát zhlédli, poté v programu editovali a upravovali podle nastudovaných doporučení.

5.1 PROSTOROVÉ ROZLOŽENÍ TITULKŮ

Prostorové rozložení titulků odráží to, kde v obraze by se měly titulky zobrazovat a jak dlouhé by měly být. Doporučení, jak mají titulky vypadat v prostoru, se samotného titulkáře mnohdy netýkají. Je to tím, že jsou často určena zadavatelskými společnostmi. Prostorové rozložení titulků však nemusí být v souladu s doporučeními profesionálních titulkářů, a tedy zcela správné. V této práci se budeme věnovat jen těm ověřeným doporučením od uznávaných autorů v oblasti titulkování.

Titulky je doporučeno umísťovat do spodní části filmu, konkrétně do jedné desetiny obrazovky od spodního okraje. Na spodním okraji jsou titulky umísťovány kvůli tomu, aby co nejméně zasahovaly do obrazu filmu. V našem případě bylo umístění titulků na displeji dáno programem, což bylo pro seminář vyhovující, umístění totiž nebylo předepsáno. V praxi však mohou být titulky odlišně umístěny v případě televize, DVD i plátna kin. Dále se doporučuje tvořit titulky maximálně dvouřádkové, což bylo v našem

překladu dodrženo. Zarovnávají se nejběžněji na střed, což jsme zachovali také v našich titulcích. Při všech jmenovaných aspektech je ještě třeba nepřekračovat daný počet znaků na řádek. Odlišný počet se užívá u televize, DVD, u vysílání v kině v závislosti na velikosti obrazovky či na jazycích a jejich znakových podobách.

Jelikož náš film byl určen pro vysílání v kině, jeden řádek titulků měl obsahovat maximálně 40 znaků v jednom řádku. Tento počet jsme kontrolovali a podřizovali se mu. Pouze výjimečně mohl jeden řádek přesáhnout počet 40 znaků, a to nejvýše o 2–3 znaky, pokud to vyžadovala překladová stránka. V programu *VisualSubSync* se tento počet znaků na řádek zobrazuje, což nám ulehčilo práci, a přeložený text podle počtu znaků v řádku tak bylo možné regulovat.

Písmo většinou volí zadavatelské společnosti. Nejběžnější je bílé písmo, které jde na barevném pozadí nejlépe přečíst. Co se týče fontu písma, doporučováno je bezpatkové či užší proporční písmo. Celé prostorové uspořádání, tedy délka titulku na řádek a počet řádků, je však stále závislé na souladu se stránkou lingvistickou a syntaktickou. Titulky nelze z pořízeného překladu tvořit automaticky podle technických doporučení, avšak je nutné korigovat délku titulků podle smyslu. Cílem je především dosáhnout syntakticky a smyslově správně rozdělených titulků podle výpovědí, které však divák stihne přečíst. Je k tomu potřeba dodržení doporučení na uspořádání v prostoru a také jazykový cit. Překladatel tedy rozhoduje o jazykové podobě překladu, a měl by zohledňovat i to, jakou formu mu vtiskne, aby se vešel do uvedených prostorových doporučení, především do správného počtu znaků na řádek a rozdělování replik, aby divák zvládl vše pohodlně číst a sledovat i obraz.⁷⁶

5.2 ČASOVÉ ROZLOŽENÍ TITULKŮ

Pod časovým rozložením titulků se skrývá doba zobrazení titulku na displeji, kdy by měl titulek začít a kdy skončit, jak dlouho by měl být zobrazen, aby bylo možné jej přečíst. Časové rozložení společně s členěním titulků se nám jevilo jako nejobtížnější část, vzhledem k faktu, že šlo o první pokus tvorby titulků, a chybějícím zkušenostem. Velmi obtížně jsme mohli předvídat, jak bude titulek působit na čtenáře, respektive diváka, a zdali jej stihne v dané době pohodlně přečíst. I proto jsme často upřednostňovali metodu komprese a užití méně složitých konstrukcí, často jsme tedy zjednodušovali. Pro

⁷⁶ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 42 – 44.

časování jsou sice vytvořeny normy, ale i tak se přikláníme k názoru, že je k tomu potřeba praxe, zkušenost a umění předvídat. Překladatel musí odhadnout divákovu rychlost čtení za dobu, kdy se repliky zobrazí na obrazovce. S tím souvisí povaha čili obtížnost překládaného textu – vyvstává otázka, zda je vhodné přeložený text pro divákovu pohodu zjednodušit, aby jej stíhal lépe číst, anebo zda je divák zkušený a lze zachovat komplikovanost replik, a přenést tak co nejvyšší míru ekvivalence. V našem případě šlo o časování pro filmový seminář. Dalo se tedy předpokládat, že diváci budou navštěvovat festivaly a semináře častěji, a budou tedy na čtení titulků zvyklí.

Délku zobrazení běžného titulku určuje takzvaná čtecí rychlost. Roli při ní hraje rychlost pohybu oka diváka po obrazovce při čtení a počet písmen, které stihne za danou dobu přečíst. Výsledná doporučená čtecí rychlost, a tedy i doporučená doba ponechání titulku na snímku za určitý časový úsek, je podložena rozsáhlými výzkumy. Pro dnešní dobu je běžná průměrná čtecí rychlost 16–17 znaků za sekundu (termín *znak za sekundu* pochází z angličtiny, proto se můžeme především v titulkových programech setkat i s anglickým označením *Characters Per Second – CPS*). V názorech a doporučeních jednotlivých autorů se můžeme setkat s odchylkami doporučených znaků za sekundu (například kvůli odlišnosti jazykových typologií, písma, znalosti cizích jazyků v jednotlivých státech). Pro tuto práci jsme se rozhodli uvést a dodržovat tento průměr.

Čtecí rychlost lze vypočítat, pro účely naší práce se výpočty čtecí rychlosti zabývat nebudeme, a to proto, že většinou se titulky časují v titulkových programech, kde je zobrazena jak délka trvání titulku, tak přímo vypočtená čtecí rychlost (obrázek níže), a i my jsme čtecí rychlost pozorovali v programu. Zvolené tempo a čtecí rychlost je třeba dodržovat v celém filmu, neměla by se však výrazně odchylovat od průměru. V našem překladu jsme se čtecí rychlost 16–17 znaků za sekundu snažili dodržet. V minimálním počtu titulků je však zvolena čtecí rychlost o něco vyšší, maximálně však 20 znaků za sekundu, a to proto, že dané titulky byly obsáhlejší a nechtěli jsme překlad ochudit, a zároveň jsme překlad a titulky tvořili pro diváky filmového festivalu, předpokládali jsme tedy, že pro ně čtení titulků nebude představovat závažný problém. Dodáme ještě, že krátký, například jednoslovný titulek by měl běžet na obrazovce nejméně 1 – 1,5 s. Mezi jednotlivými titulky by měly být mezery dlouhé 0,08 – 0,16 s. Pošta navíc dodává

a zdůrazňuje, že se od daného času na titulek odvíjí to, jak titulek přeložit, je-li třeba šetřit znaky a kondenzovat, či titulek protáhnout.⁷⁷

S časováním titulků se pojí otázka týkající se nevhodnější doby pro začátek daného titulku. Existují různé názory. Někdy se doporučuje zobrazení titulku chvíli poté, co zazní promluva. Jiný názor je začít promítat titulek současně se zazněním zvuku. K tomu se přikláníme i my, a v našem překladu tedy praktikujeme začátek promítání titulků současně se zazněním zvuku a příchodem obrazu, působí to na nás synchronně a uhlazeně. Zmizet by měl titulek po odeznění zvuku dané repliky. Pokud bylo na přečtení méně času a nenavazuje bezprostředně další replika, lze zobrazení titulku prodloužit a ponechat tak divákům více času k přečtení. Důležité tedy je, aby titulek zmizel v momentě střídání smyslového děje filmu. Maximální doba pro zobrazení titulku je však 6 s. Průzkumy ukázaly, že pokud se titulek zobrazuje déle, diváci mají tendence číst jej znovu.⁷⁸

V praxi však celá situace často funguje tak, že sami překladatelé titulky nečasují. Na starost to mají produkční společnosti za účelem úspory na výdajích za mzdy titulkářům, což je kritizováno a na kvalitě to titulkům spíše ubírá. Překladatel může titulek načasovat nejlépe, jelikož se s filmem i dějem musel dobře obeznámit již pro tvorbu kvalitního překladu, orientuje se také ve smyslu titulků, z čehož plyne, že nejlépe titulky rozdělí syntakticky správně podle stříhu.⁷⁹

Zastáváme názor, že i když dnes spoustu formálních a technických funkcí spojených s tvorbou titulků zvládnou programy, je pro titulkáře důležité funkce znát a využívat programy pouze k usnadnění práce, a tím dílo lépe kontrolovat. Je to proto, že za titulky je vždy odpovědný sám překladatel, který pod svými titulky uvádí také své jméno.

Z hlediska technických požadavků bylo naším cílem si technická pravidla tvorby titulků osvojit a při pořizování titulků je dodržet. Cílem bylo dodržovat prostorové uspořádání, nepřesahovat počet 40 znaků na řádek a více než 2 řádky titulků v jednom snímku, dále nepřesahovat ani uvedenou doporučenou čtecí rychlost. Hodnotíme, že se tento vytyčený cíl zdařil. Pouze v minimu případů byla kritéria posunuta. Přínosem pro nás byla jak možnost vyzkoušet si tvorbu titulků určených pro diváky v kině, tak i seznámení se

⁷⁷ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 44 – 53.

⁷⁸ Tamtéž. S. 44 – 53.

⁷⁹ Tamtéž S. 44 – 53.

s technickými i lingvistickými problémy, které se mohou při překladu filmu pomoci titulků objevit, a také sladit jazykovou a formální úpravu do zdařilých titulků.

6 PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY A SPECIFIKA PŘI PŘEKLADU A TVORBĚ TITULKŮ

Autor článku „*Perevod filmov kak otdelnyj vid perevoda*“ S. A. Kuzmičev filmový překlad pomocí titulků definuje jako: „*písemný literární překlad podléhající daným pravidlům, podmíněný krajní lakoničností při zachování estetických, stylistických a smyslových aspektů promluv hrdinů filmu. Základem pro překlad filmu pomocí titulků je poznat podstatu či nadbytečnost informací ve výchozím textu znějícím z obrazovky.*“⁸⁰

Podstatné informace je třeba zachovat a ty nadbytečné lze redukovat či vypustit. Dále konstatuje, že: „*nejlepšího výsledku překladatel dosahuje tehdy, pokud si sám vyjasnil podstatu překládaného díla, neboli proniknul do situace.*“⁸¹ To je důležitým odrazovým můstkem pro tvorbu titulků a jejich výsledný vzhled.

Podle Gorškové je překladatel audiovizuálních materiálů nucen pracovat jak s již daným a neměnným obrazem filmu, tak s dialogovou listinou. Při tom musí mít neustále na paměti následující **dichotomie**:

- Smysl a jeho vyjádření;
- Formu a obsah;
- Smysl a efekt (komunikačně-pragmatický a estetický efekt);
- Písemnou a verbální/neverbální formu uvedení textu;⁸²

Úspěšný a kvalitní překlad pomocí titulků by měl zahrnovat určité shodné prvky s originálem a dosahovat určitých vlastností. Jsou to:

- Překladatel filmu pomocí titulků by měl dosáhnout shodného **účinku** na diváka, kterého dosáhl tvůrce filmu mluveným slovem.
- Titulkář nesmí zapomenout na to, že se v titulcích mohou promítat také **gesta, posunky a mimika** postav filmu.
- Kuzmičev upozorňuje, že při pořizování překladu filmu je nutné mít neustále na paměti a přetransferovat také **záměr** scénáristy a režiséra.
- Dodržen by měl být i **styl** scénáristy a režiséra.

⁸⁰ КУЗЬМИЧЕВ, S. A. *Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода*. Вестник Московского Государственного лингвистического университета. Москва: Издательство МГЛУ, 2012. No 642. Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kinofilmov-kak-otdelnyy-vid-perevoda>. S. 147. Z ruského originálu přeložila Barbora Grygarová.

⁸¹ Tamtéž. S. 147.

⁸² ГОРШКОВА, Вера Евгеньевна. *Перевод в кино: Дублирование VS. Субтитры*. In: Вестник НГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. Том 5. Выпуск 1. 2007. ISSN 1818-7935. S. 140.

- Překladatel by se měl držet i dané **intonace**. Za účelem zachování a přenosu intonace si překladatel může pomoci volbou vhodných lexikálních prostředků či interpunkčních znamének.⁸³
- Vyjadřovat i **podtext** dialogů a monologů filmu.⁸⁴
- Velmi podstatné je dodržení **stylistiky** originálu i v překladu. Do překladu je třeba přenést individuální zvláštnosti jazyka hrdinů filmu a také jazyk doby, ve které se film odehrával. V souvislosti se stylistikou narážíme na odlišnost **jazyka mluveného od psaného**. Co se týče češtiny, je tato odlišnost jazyka pro překladatele filmu a tvůrce titulků zásadní. Pro psaný text v češtině dominuje čeština spisovná, avšak pro řečové situace se běžně užívá čeština obecná. Tvary obecné češtiny jsou často nespisovné a mohou působit nevhodně v písemné podobě, proto dává překladatel při tvorbě titulků mnohdy přednost výrazům češtiny spisovné. Dochází pak k tomu, že často vznikají spisovnější titulky než dabing stejného filmu.⁸⁵ Dalo by se však namítnout, že dnes už se s obecnou češtinou v psané formě setkáme mnohem častěji, a je stále populárnější formy obecné češtiny do psaných sdělení přenášet. Kufnerová zaznamenala, že obecná čeština proniká ve stále větší míře i do překladu umělecké literatury. Dokonce je podle jejích slov: „v *soudobém uměleckém překladu přítomnost obecné češtiny v dialogu téměř samozřejmostí*.“⁸⁶ Strnadová a Koplík v souvislosti s přepisem skrytých titulků také zdůrazňují, že nespisovné tvary rozhodně nelze přepisovat do spisovných tvarů, i když k tomu mnozí tendence mají. Upozorňují na to, že nespisovné tvary zdůrazňují kolorit prostředí i charakter postav. Obecnou češtinu by tedy překladatel ke stylizaci rozhodně měl užívat, avšak stále by si měl odpovídat na otázku, do jaké míry užít jazyk spisovný a do jaké míry jej kombinovat s jazykem nespisovným podle výchozího stylu promluv, kulturní tradice a vnímání.⁸⁷ Je důležité odhadnout správnou míru a zvolit vhodné stylistické řešení,

⁸³ ZELENKOVÁ, Kristýna. *Filmový překlad – jeho specifika se zaměřením na teorii titulkování*. Olomouc, 2012. 81 s. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Mgr. Zuzana Hildenbrand, PhD. S. 38.

⁸⁴ КУЗЬМИЧЕВ, С. А., *Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода*. Вестник Московского Государственного лингвистического университета. Москва: Издательство МГЛУ, 2012. No 642. Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kinofilmov-kak-otdelnyy-vid-perevoda>. S. 146.

⁸⁵ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162s. ISBN 978-80-904887-9-3. S s35 - 37

⁸⁶ KUFNEROVÁ, Zlata. SKOUMALOVÁ, Zdena. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany H&H, 1994. 262 s. ISBN 80-85787-14-8. S. 155-157. S. 72

⁸⁷ STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S. 81.

keré je pak dodržováno pro celý film či pro řeč jedné postavy, což dopomúže stylizaci jazyka jednotlivých postav, jak upozorňuje Pošta.⁸⁸

- Ve zvukovém a obrazovém projevu filmu bývají dále vyjádřeny také **implicitní informace**, tedy informace vyjádřené ne přímo řečí, ale pomocí kontextu. Kristýna Zelenková ve své diplomové práci zdůrazňuje, že vyjádřit v titulku vhodnými, tedy explicitními prostředky implicitní informaci, a to navíc ve vhodné míře, je jednou z nejobtížnějších úloh tvůrce titulků.⁸⁹

Následující postupy, které uvedeme, jsou při překladu filmu pomocí titulků doporučovány, překladatel titulků by při jejich užívání však měl být maximálně opatrný. Nesmí dojít k nadměrnému, nezáměrnému, nebo dokonce automatickému užití těchto postupů při snaze vytvořit co nejkratší, nejjednodušší a pro diváka nejsrozumitelnější titulky. Došlo by totiž k ochuzení překladu. Tyto postupy označuje Pošta jako **titulkářské univerzálie** a patří mezi ně:

- **Zjednodušování.** Překladatel titulků je často nucen překlad zjednodušovat, měl by si však dávat pozor na přílišné zjednodušování, které naopak překlad ochuzuje.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Скоро молодые врачи поедут в целинный край.	Lékařky brzy vyrazí.
В нашей местности восстановить он явился в моём образе.	U nás jsem to já.

- **Normalizace.** Normalizace je odstranění v překladu neobvyklých prvků typických pro jazyk autora, neobvyklé, případně chybné syntaxe a neobvyklých spojení vyskytujících se v originále. Překladatel může normalizovat záměrně, což je v souladu s titulkářskými postupy, které doporučují tvořit titulky pro diváka jednoduše čitelné a srozumitelné. Ke zjednodušování textu a jeho normalizaci je však třeba přistupovat opatrně, jelikož při nadměrné normalizaci dochází opět k ochuzení textu. Tento případ nastává, když se překladatel automaticky snaží o co nejjednodušší titulky bez překladu záměrných chybných prvků či neobvyklých spojení. Ve výsledku

⁸⁸ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 35 – 37.

⁸⁹ ZELENKOVÁ, Kristýna. *Filmový překlad – jeho specifika se zaměřením na teorii titulkování*. Olomouc, 2012. 81 s. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Mgr. Zuzana Hildenbrand, PhD. S. 39.

je tedy důležité normalizovat, avšak nepřehánět a zachovávat prvky, které se normálu vychylují záměrně, může jít o přeroknutí, vtipy, humor, záměrnou nelogičnost.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Уголёк, говорит, этот товарищи шахтёри посылают и наказывают, чтобы он на пользу государству и нам на пользу пошёл.	Řekl, že nám soudruzi horníci posílají uhlí , aby pomohlo státu i nám!
Трудящица из хлебозавода Медведева на народном хлебе жирели её свини.	Medvěděvová, dělnice z pekárny, krmila státním chlebem své vepře.

- **Explicitace.** Explicitací při překladu dochází ke zpřesnění originálu. Sdělení originálu je po užití explicitace často jednoznačnější, překlad pomocí explicitace je však často i delší, obsahuje více spojek a spojovacích výrazů, vysvětlovací a upřesňovací výrazy, což je třeba kontrolovat.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Говорит Брянск.	Vysílání Brjanského rádia.
Мы идём дорогой старших.	Jdeme cestou, kterou kráčeli starší.

6.1 PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY A SPECIFIKA V PŘEKLADU FILMU POMOCÍ TITULKŮ KONKRÉTNĚ NA FILMU *PŘEDSTAVENÍ*

Zdeňka Vychodilová definuje překladatelskou transformaci jako: „*překladatelskou operaci, při níž se překládaná jednotka výchozího jazyka do cílového jazyka přetransferuje na formálně odlišnou jednotku při zachování celkového invariantu obsahu.*“⁹⁰ Všechny transformace je nutné užívat v rozumné míře, aby překlad stále zůstal co nejvěrnější originálu, což platí při každém druhu překladu. V této kapitole se dále zabýváme překladatelskými transformacemi, které se vyskytují nejčastěji při překladu filmu pomocí titulků a které jsme i my užívali při našem překladu filmu a tvorbě titulků. Přidáme praktické příklady s komentáři z překladu našeho dokumentu.

⁹⁰ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 1. vyd. 83 s. Vlastní překlad Barbora Grygarová. ISBN 978-80-244-3417-9. S. 33.

6.1.1 LEXIKÁLNÍ KOMPRESSE

Pod pojmem lexikální komprese rozumíme užití méně objemných jazykových prvků náhradou za objemnější prvky jazyka, může jí být i vynechání, kterému se však v této práci věnujeme níže. Při překladu pomocí titulků souvisí komprese s doporučeným počtem znaků pro jeden titulek, v našem případě tedy maximálně 40 znaků v jednom řádku, a časovým prostorem pro titulek vyhrazeným, který nedovoluje počet znaků přesáhnout. Goršková zdůrazňuje, že i přes postupnou zrychlující se čtecí schopnost diváků a na to navazující přibývání počtu znaků v titulcích bude komprese vždy jednou z nejdůležitějších transformací při překladu filmových titulků.⁹¹

Strnadová a Koplík podotýkají, že diváci krácení textu příliš neuznávají, nejlepší variantou pro ně je nekrátit vůbec. Podle těchto slov by se tvůrci titulků měli snažit zachovávat plný text všude tam, kde to jde. Týká se to však především přepisu skrytých titulků, kdy divák mimo čtení titulků dokáže odezírat ze rtů, proto s úpravami nesouhlasí.⁹² Tento názor je třeba zohlednit, nezkracovat přespříliš a tam, kde to jde, originál zachovat. Avšak sami hájíme názor titulky krátit a upravovat podle potřeby. V některých případech, například pokud není dostatek času pro čtení nezkráceného titulku, je lepší titulek zkrátit a zkomprimovat, a zachovat tak divákům čas pro pohodlné přečtení titulků i pro sledování děje na obrazovce.

Pošta řadí do komprese v oblasti překladu titulků následující metody⁹³:

- **Univerbizaci**, což je použití jednoslovného výrazu místo víceslovného. Univerbizaci jsme v překladu dokumentu a ve tvorbě jeho titulků užívali velmi často, a to zejména kvůli ekonomii místa, kratší spojení poskytuje divákům delší čas ke čtení titulku a sledování obrazu. Kratší spojení se nám mnohdy jevila jednodušší a lépe čitelná. Příklad užití univerbizace při překladu a tvorbě titulků uvádíme v následující tabulce.

Přepis mluvené řeči	Překlad
И слово ему дала за всех вас, что мы завтра же пустим фабрику.	A slíbila jsem za vás za všechny, že zítra půjdeme do práce.

⁹¹ ГОРШКОВА, Вера Евгеньевна. *Перевод в кино: Дублирование VS. Субтитры*. In: Вестник НГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. Том 5. Выпуск 1. 2007. ISSN 1818-7935. S. 139 – 140.

⁹² STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S. 75.

⁹³ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 68 – 75.

Сказал, что нам товарищи шахтёри уголёк посылают, чтобы нам и государству на пользу пошёл .	Řekl, že nám soudruzi horníci posílají uhlí, aby pomohlo státu i nám!
Народный блок коммунистов и беспартийных одержал на выборах полную победу .	Lidový blok komunistů a nestraníků suverénně zvítězil ve volbách.

- **Užití kratšího synonyma.** V tabulce uvádíme příklad užití kratšího synonyma v našem překladu a titulcích za účelem ušetření znaků v titulcích.

Пřepis mluvené řeči	Пřeklad
Это величие нашего народа , кото вый первый взял власть в свои руки ...	Díky velikosti našeho lidu , který jako první převzal moc do svých rukou ...
Калужская административная комиссия заседает на хлебозаводе номер три.	Kalužská správní komise zasedá v pekárně č. 3.

- **Psaní čísel číslicí.** Psáním čísel číslicí ušetříme hned několik znaků. Pro diváka jsou takto psaná čísla i lépe čitelná. Strnadová a Koplík zdůrazňují, že psaní čísel číslicí je v titulcích preferováno, a to zejména tam, kde by číslovky psané slovy ztěžovaly čtení. Týká se to tedy především dat, letopočtů, početních údajů atp.⁹⁴ Následující titulky jsou příkladem užití číslovek psaných číslicemi v překladu pomocí titulků.

Пřepis mluvené řeči	Пřеклад
Премьера еѐ в нашем театре состоялась в мае тысяча девятьсот пятьдесят четвёртого года.	Její premiéra se v našem divadle konala v květnu roku 1954 .
Намачивание семён 4-ое апреля	Namáčení semínek 4. dubna
Диспечер открыл зелёную улицу и	Dispečer nám dal přednost,

⁹⁴ STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S.97.

поезд прибыл в Брянск на двадцать минут раньше графика.	takže vlak přijel do Brjansku o 20 minut dřív oproti jízdnímu řádu.
--	--

Karamitroglou však v souvislosti s psaním číslic upozorňuje na případy, kdy je lépe čísla vyjádřit slovy. Jde o případy jako: „1000krát“ místo vhodnějšího: „tisíckrát“, „100letý stařík“ místo: „stoletý stařík“, či: „řekl to nám 2“ místo: „řekl to nám dvěma“.⁹⁵ Na nesprávné užití psaní číslovek číslicí upozorňuje i Strnadová a Koplík, a to na příkladu: „1 musí pomáhat 2.“ namísto: „jeden musí pomáhat druhému“.⁹⁶ Vyjádřit slovy bylo podle doporučení Karamitrogloua a Strnadové s Koplíkem vhodné i následující repliky.

Přepis mluvené řeči	Překlad
И вот наш коллектив показывает спектакль в двухсотый раз.	Naši herci se vám představí již po dvousté.
Это величие нашего народа, который первый взял власть в свои руки.	Díky velikosti našeho lidu, který jako první převzal moc do svých rukou.

- **Užití stažených forem sloves v hovorové češtině.** Stažené formy hovorových sloves se v titulcích užívají čím dál častěji především díky tomu, že se i hovorová čeština stále častěji užívá jak v ústní, tak i v písemné formě. V následující tabulce uvádíme dialog herců divadelního vystoupení, který se objevil v překládaném dokumentu *Představení*. Tato scéna se odehrála v selském prostředí, herci ztvárňovali občany z lidu. Překlad staženou formou sloves a tedy obecnou češtinou odráží lidový jazyk, navíc umožňuje zkrácení celého titulku.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Ты была у Ленина? Видела его?	Tys byla u Lenina? Vidělas ho?

- **Vypouštění běžně známých slov.** Pošta se vypouštění věnuje v jedné kapitole společně s kompresí, my jej však rozebereme níže.

⁹⁵ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 27.2.2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

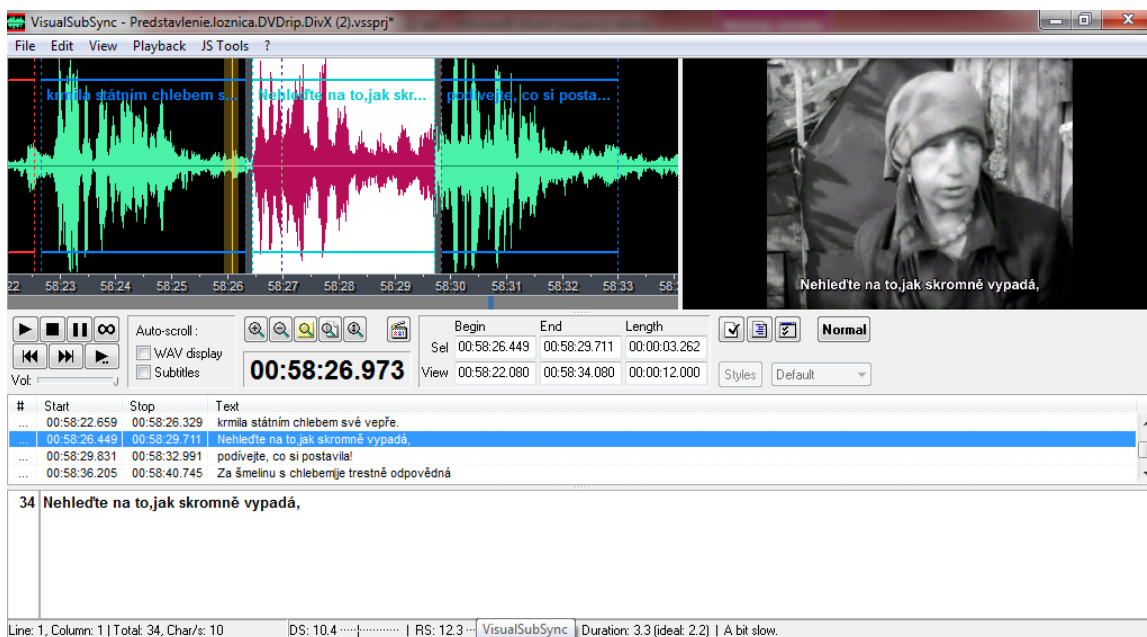
⁹⁶ STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008.229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S.97.

- **Využívání zástupných slov odkazujících na obraz.** Při řešení otázky, jestli užít zástupné slovo místo přímého pojmenování, je nutné dbát na správnou míru uplatnění zástupných slov. Titulky mají doplňovat obraz a korespondovat s ním, zástupnými slovy si tedy můžeme pomoci, pokud potřebujeme ušetřit znaky a z obrazu je zřejmé, co zástupnými slovy míníme, avšak nadužitím zástupných slov by mohlo dojít k ochuzení. Zástupná slova nejběžněji užíváme v situacích, kdy odkazujeme na nějaký předmět. Například místo: „*Vidíš tam ten předmět nahore?*“ můžeme užít: „*Vidíš tamto nahore?*“, nebo místo: „*Pozor, ať té polévky není moc.*“ jen: „*Pozor, ať toho není moc.*“

V našem překladu a tvorbě titulků jsme nenarazili na vhodné místo, kde by užití zástupných slov bylo nutné a žádoucí. Narazili jsme pouze na místa, kde by se za odlišných podmínek zástupná slova dala použít. Ve třetím sloupci následujících dvou tabulek uvádíme, jak by titulky s využitím zástupných slov mohly vypadat, pokud bychom potřebovali ušetřit znaky. V první z těchto tabulek bychom však záměnou slov: „*jak skromně*“ za slovo: „*jak*“ diváky ochudili o informaci, že komentátor míní její skromnost, proto dáváme přednost překladu delšímu, avšak přesnějšimu.

Přepis mluvené řeči	Překlad	Varianta překladu s užitím zástupných slov odkazujících na obraz
Не смотрите на еѳ скромный вид.	Nehleďte na to, jak skromně vypadá.	Nehleďte na to, jak vypadá.

Na obrázku je zobrazeno, jak vypadá daný úsek filmu i s titulkem. Vidíme, že titulek je tvořen třiceti třemi znaky a čtecí rychlost je pouze deset znaků za sekundu.

V následujícím titulků v tabulce by bylo užití zástupného slova na místě, pokud by chyběl čas ke čtení titulků či pokud bychom potřebovali omezit znaky v titulků. V našem případě však bylo času i prostoru dostatek a vypuštěním by na tomto místě mohlo dojít k ochuzení, v našem překladu se tedy přikláníme k plné variantě překladu.

Přepis mluvené řeči	Překlad	Varianta překladu s užitím zástupných slov odkazujících na obraz
Вот, какой дом она построила.	Podívejte, jaký dům si postavila.	Podívejte, co si postavila.

Níže je zobrazen námi vytvořený titulek k danému snímku a pod ním je zobrazen titulek tak, jak by vypadal s užitím zástupného slova.

VisualSubSync - Predstavlenie.loznica.DVDrip.DivX (2).vssprj

File Edit View Playback JS Tools ?

Auto-scroll: WAV display Subtitles

00:58:32.950

#	Start	Stop	Text
...	00:58:22.659	00:58:26.329	krmla státním chlebem své vepře.
...	00:58:26.449	00:58:29.711	Nehleďte na to jak skromně vypadá,
...	00:58:29.831	00:58:32.991	podívejte, jaký dům si postavila!
...	00:58:36.205	00:58:40.745	Za šmelinu s chlebmějte trestně odpovědná

33 podívejte, jaký dům si postavila!

Line: 1, Column: 20 | Total: 33, Char/s: 10 | DS: 10.4 | RS: 12.4 | Duration: 3.2 (ideál: 2.2) | A bit slow.

VisualSubSync - Predstavlenie.loznica.DVDrip.DivX (2).vssprj

File Edit View Playback JS Tools ?

Auto-scroll: WAV display Subtitles

00:58:32.087

#	Start	Stop	Text
...	00:58:22.659	00:58:26.329	krmla státním chlebem své vepře.
...	00:58:26.449	00:58:29.711	Nehleďte na to jak skromně vypadá,
...	00:58:29.831	00:58:32.991	podívejte, co si postavila!
...	00:58:36.205	00:58:40.745	Za šmelinu s chlebmějte trestně odpovědná

27 podívejte, co si postavila!

Line: 1, Column: 14 | Total: 27, Char/s: 9 | DS: 8.5 | RS: 10.2 | Duration: 3.2 (ideál: 1.9) | A bit slow.

- Karamitroglou mezi nástroje komprese řadí také **užití akronymů, apostrofů, číslic a symbolů**, jelikož v titulcích mohou ušetřit mnoho místa, avšak musí být užívány pečlivě a pouze za podmínky, že jsou pro diváka okamžitě rozšifrovatelné a srozumitelné. Překladatel by se však měl vyhnout méně známým symbolům.⁹⁷
- Podle Kapitánové se mezi kompresi řadí také užití **zkratk a značek**.⁹⁸ Zkratk i značek existuje několik druhů. V našem překladu jsme užili například **zkratku**

⁹⁷ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 27.2.2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

⁹⁸ KAPITÁNOVÁ, Jindřiška. *Antologie textů ke srovnávací stylistice*. 1. vyd.. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 130 s ISBN: 978-80-244-3350-9. S.39

grafickou, a to zkratku pro číslo „č.“.⁹⁹ Její užití v následujícím titulku v tabulce je pro české publikum běžně známé, a proto lehce rozšifrovatelné.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Калужская административная комиссия заседает на хлебозаводе номер три.	Kalužská správní komise zasedá v pekárně č. 3.

Dále jsme užili **zkratky iniciálové**, které jsou tvořeny z počátečních písmen víceslovných názvů.¹⁰⁰ Příkladem uvádíme titulek ve sloupci překlad následující tabulky. Jelikož Česká republika spadala dlouhou dobu pod nadvládu Sovětského svazu a dokument byl navíc určen pro diváky semináře ruských filmů, mohli jsme předpokládat, že zkratka: „*Ústřední výbor*“ bude divákům důvěrně známá. Užití zkratky i pro Komunistickou stranu Sovětského svazu jsme se rozhodli taktéž z důvodu úspory místa. V námi zvolené variantě navíc dochází ke zpřesnění toho, o jakou politickou stranu jde.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Василий Трофимович, вот на январьском пленуме Центрального комитета партии Никита Сергеевич Хрущёв посоветовал нам заниматься сахарной свёклой.	Vasile Trofimoviči, na lednovém plénu ÚV KSSS nám Nikita Sergejevič Chruščov poradil, abychom se zaměřili na cukrovou řepu.

- Dále lze k úspoře místa užít běžně známých **značek**, které označují například matematické, fyzikální, astronomické a jiné jednotky.¹⁰¹ V překladu a titulcích k dokumentu *Představení* jsme těmto značkám dávali přednost, a to nejen z důvodu úspory místa, ale i kvůli lepší čitelnosti a znalosti značek diváky.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Перед подъёмом шли со скоростью	Před stoupáním

⁹⁹ Zkratky čistě grafické. Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. © 2008–2016. [cit. 10-11-2016]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=780>

¹⁰⁰ HRBÁČEK, Josef. Zkratky a tvoření slov. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1972, ročník 55, číslo 2-3. ISSN: 0027 – 8203. S. 124 – 130. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5624>

¹⁰¹ Zkratky čistě grafické. Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. © 2008–2016. [cit. 15-11-2016]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=780>

восемьдесят километров в час на полную мощность локомотива.	jsme jeli na plný výkon, tedy 80 km/h.
Запущенная ракета в сторону Луны. Уже за первые сутки она одолела расстояние около 150 000 километров.	Raketa odpálená na Měsíc již za první den urazila vzdálenost asi 150 000 km.

- Karamitroglou dále upozorňuje na **kumulaci přídavných jmen či příslovčí**, která lze nahradit jedním přídavným jménem či příslovcem. Například slovní spojení: „*hrozně velký*“ můžeme nahradit slovem: „*obrovský*“ či: „*moc hezky*“ slovem: „*krásně*“. Některá pro děj nedůležitá přídavná jména a příslovce lze dokonce vypustit. Například místo: „*velmi sympatický*“ lze ponechat jen: „*sympatický*“.¹⁰² V tabulce opět uvádíme příklad náhrady několika přídavných jmen či příslovčí pouze jedním slovem z překladu titulků k dokumentu *Představení*.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Зрители очень тепло встретили спектакль.	Diváci představení vřele přijali.
На всё Алексей Иванович найдёт нужный обстоятельный ответ.	Alexej Ivanovič jim na všechny otázky plnohodnotně odpoví.
Этот день был в семье Зайцевых пожалуй самым важным	Tento den byl pro rodinu Zajcevových nezapomenutelný.
Вот очень хорошо , что я вас сразу нашёл.	Dobře , že jsem vás hned našel.

6.1.2 SYNTAKTICKÁ KONDENZACE

Kondenzace označuje tak jako komprese užití méně objemných jazykových prvků, s tím rozdílem, že se uskutečňuje na úrovni celé věty, v čemž se od komprese, která se uskutečňuje pouze na úrovni slova, liší. Pro ruštinu je ve srovnání s češtinou typičtější. Uskutečňuje se za pomoci slovesných konstrukcí s užitím přechodníkových tvarů, příčestí, infinitivu a slovesných podstatných jmen. Nejčastěji je kondenzace užitá ve formálních, obchodních či úředních textech. Jelikož zkondenzovaná věta působí hutněji,

¹⁰² KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 17-9-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

nabízí se otázka, zda používat kondenzaci při tvorbě titulků. Při překladu do ruštiny rozhodně kondenzovat doporučujeme, kondenzované formy vět s užitím přechodníků, příčestí a verbonominálních spojení jsou pro ruštinu typické. Při překladu z ruštiny do češtiny jsme naopak často nuceni dekondenzovat, či dokonce zcela vypustit některé tvary. Čeština upřednostňuje jednodušší tvary, mnohdy i rozdělení do více vět. Ke správnému kondenzování neexistují přesně daná pravidla, proto si podle Pošty překladatel musí, jako ostatně téměř při všech transformacích, pomoci svou kreativitou.¹⁰³ Užití kondenzace v našem překladu a titulcích tedy nebylo zcela běžné, i tak se ale vyskytly případy, kde jsme kondenzaci uplatnili, uvádíme je v tabulce níže.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Я видел её, на машину садилась.	Viděl jsem ji nasedat do auta.
Мы послали тебя. Ты первая уехала чтобы узнать.	Poslali jsme tě, abys vše zjistila.
Разные мы имели профессии, но всегда и все мы были партийными агитаторами.	I přes rozdílné profese jsme všichni vždy byli stranickými agitátory.
Сбивается то, о чём мечтало поколение человечества.	Sen lidstva se naplňuje.
Пусть расцветает наша страна садами и в них не будет места для людей с пережитками прошлого.	Ať naše země vzkvétá sady, ve kterých nebude místo pro lidi s přežitky minulosti.

6.1.3 VYPOUŠTĚNÍ

Vypouštět lze jen nadbytečné čili redundantní informace, které nejsou zásadní pro děj odehrávající se na obrazovce. Vypouštíme pak pouze tam, kde není dostatečná doba pro čtení a kde vypouštěná informace není zásadní pro děj, upozorňuje Koplík a Strnadová, kteří tak tvrdí především s ohledem na skryté titulky, jejichž divák podle nich vypouštění zásadně odmítá a při vypouštění výrazů si připadá oklamán.¹⁰⁴ Karamitroglou upozorňuje, že v žádném případě nelze vypouštět více, než je nutné, jelikož divák stále v hlavě

¹⁰³ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 68.

¹⁰⁴ STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S. 73.

porovnává titulky se zvukem (především ten, který ovládá výchozí jazyk). Divák má tedy tendence neustále kontrolovat, jestli titulky opravdu obsahují to, co slyší z obrazovky. Karamitroglou proto doporučuje zachovat i vlastní jména, kde je to možné. Na druhou stranu pokud to čas a prostor opravdu nedovolují, sám Karamitroglou se přiklání k tomu raději informaci zredukovat či vynechat, aby divák dostal prostor i pro obraz a poslech zvuku a titulek při tom všem mohl bez problémů přečíst.¹⁰⁵ Je tedy důležité, aby překladatel vyhodnotil důležitost informací, využil svou kreativitu a našel vhodnou rovnováhu mezi tím, jak převést lingvistické informace důležité a podstatné pro film a ponechat divákům prostor i pro vnímání extralingvistických a vizuálních složek filmu. Podle Matvějeva mezi nejčastěji vypouštěná slova patří internacionalismy, emocionálně zabarvené výrazy, zvolání či výkřiky doprovázené gestem vyjadřující pozdrav, souhlas, nesouhlas, údiv.¹⁰⁶ Dále to jsou také:

- **Redundantní (nadbytečné informace).** Matvějev definuje nadbytečnost jako „(mnohokrát) opakované předání jedné a té samé informace a to jak explicitně, tak implicitně. Může být dána tradicí, či užita za účelem zvýšení důvěryhodnosti. Jde o informace, slova, či slovní spojení, která se ve filmu opakují častěji a lze je tedy vynechat, či přeformulovat“.¹⁰⁷ Slovo: „дочь“ lze v titulku vypustit, jelikož informace, že Valja je dcera, vyplývá z toho, že se svěřila matce. Tato informace nám nic víc neříká.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Дочь Валя рассказала матери о своей мечте.	Valja řekla matce o svém snu.

V následující tabulce jsme zvolili vynechání dvou jmen, protože v českém prostředí nejsou natolik známá a informace o jméně Brežněv a ostatních je dostačující. Zásadní informací není to, kdo přiletěl, ale to, že návštěva vůbec proběhla.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Я только что вчера с товарищами	Teprve včera jsme se soudruhy

¹⁰⁵ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 19-11-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

¹⁰⁶ МАТВЕЕВ, Михаил Олегович. *Особенности перевода аудиовизуальных текстов предназначенных для озвучивания*. Дипломная работа. Москва: МГЛУ, 2013. Dostupné z: <http://www.thinkaloud.ru/grad/matveyev-grad.pdf>. S. 23. Z ruského originálu přeložila Barbora Grygarová.

¹⁰⁷ Тамtéž.

Суловом, Брежневом, Аристом и другими только что прилетел из Куйбышева.	Brežněvem a ostatními přiletěli z Kujbyševa.
---	--

V tabulce níže jsou informace, které se opakují, mohly být tedy vynechány. Jejich funkcí je zesílit záměr promluv. K tomu, aby nedošlo k ochuzení překladu, užíváme interpunkčních znamének, vhodnou metodou by bylo také užití kompenzace a zesílení titulků dále v některé z následujících promluv, pokud by to ovšem umožnilo časové a prostorové kritérium.

Пřepis mluvené řeči	Пřeklad
Истинно так, истинно так.	Přesně tak.
Не пойдём, не пойдём!	Nikam nepůjdeme!
Будет, корреспондент обязательно будет.	Reportér se dostaví.

- **Takzvaná „vata“.** Při nedostatku času a omezeném počtu znaků pro titulky je to to, co se nejvíce nabízí k vynechání či redukci. Karamitroglou podotýká, že daná slova většinou nenesou sémantickou hodnotu, bývají významově prázdná a v mluvené řeči jsou často užita jen proto, aby byla zachována plynulost promluv.¹⁰⁸ Příklad ilustruje následující tabulka. Všechna zvýrazněná slova a spojení zastávají funkci „vycpávky či vaty“. Ve všech příkladech jde o promluvy. První dvě promluvy v tabulce jsou záznamy projevu. Při projevech je užití vycpávkových a nadbytečných slov typické, řečník je užívá k rozvolnění řeči. Při překladech všeho druhu je vypouštění těchto slov velmi časté. Zvýrazněná slova v tabulce označují typická „vycpávková slova“ pro ruštinu.

Пřepis mluvené řeči	Пřeklad
Я только что вчера с товарищами Суловом, Брежневом, Аристом и другими только что прилетел из Куйбышева.	Teprve вчера jsme se soudruhy Brežněvem a ostatními přiletěli z Kujbyševa.

¹⁰⁸ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 14-11-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

<p>Следуется, нам надо только лишь разумно это использовать и мы буквально можем расти не по дням, а по часам. Вот мы были на химическом заводе, на эти ... газ, который наступает, на эти вот, созданный природой, превращать его в каучук, товарищи, это действительно хочется шляпу снять и поклониться тем людям, которые достигли таких возможностей, такого преобразования.</p>	<p>Každý toho musíme racionálně využít a porosteme ne co den, ale každou hodinou. Navštívili jsme chemickou továrnu, kde se z plynu vyrábí pryž. Soudruzi, je to opravdu hodno toho sejmout klobouky a uklonit se těm, kteří dosáhli takových úspěchů.</p>
<p>Ну что же, желаю хорошо отдохнуть вам и вашей бригаде.</p>	<p>Dobře si s posádkou odpočiňte.</p>
<p>Вот очень хорошо, что я вас сразу нашёл.</p>	<p>Jsem rád, že jsem vás hned našel.</p>

- **Oslovení**, které se objevilo již dříve ve filmu, a není tedy nutné jeho opakování. To po zvážení důležitosti jednotlivých oslovení a pro každý film, někde může být záměrně užíváno opakovaně a je na překladateli, jak si s tím poradí. Oslovení v tabulce níže byla přeložena a uvedena v titulcích dokumentu již dříve, proto bylo vypuštění možné.

Пřepis mluvené řeči	Пřeklad
<p>Товарищ Щулпин, мы интересуемся вашими трудовыми успехами.</p>	<p>Soudruhu, zajímají nás vaše pracovní úspěchy.</p>
<p>Было пустое здесь, козы гуляли, понимаешь, там.</p>	<p>Nic tu nebylo, kozy se tu procházely.</p>
<p>-Встать надо, встань Саша. -Футболистом.</p>	<p>-Vstaň, prosím. -Fotbalistou.</p>

- **Бěžně známá slova.** Karamitroglou doporučuje běžně užívané známé výrazy ponechávat bez překladu. Patří mezi ně výrazy jako „*thank you, yes, no*“, z ruštiny „*да, нет*“ apod. Vynechávání překladu těchto výrazů v titulcích však může být problematické, protože: „*Co jeden divák považuje za samozřejmost, pro jiného*

samozřejmě být nemusí,¹⁰⁹ upozorňuje Pošta. Na obranu však dodává, že tyto výrazy lze obvykle vyrozumět ze situace. Tato práce naopak není zastáncem vypouštění informací, ani běžně známých slov, s výjimkou situací, kdy jsou doba a prostor pro čtení titulku krajně omezeny a tato slova lze opravdu vyrozumět ze situace. Jsme totiž přesvědčeni, že stále existují diváci, kteří ani těmto známým slovům nerozumí, a vynechání informace může působit klamným dojmem. Karamitroglou upozorňuje, že titulkovat by se však měla běžně známá slova, pokud jsou představena ve své slangové či neformální podobě: „*jo, yup, yep, nope, díkes*“ apod.¹¹⁰

- **Informace či části textu.** Pošta uvádí, že může jít o vypouštění gramatických prostředků, či přímo některých informací. Informace se však vždy zásadně vypouští jen ty opravdu nedůležité.¹¹¹

Přepis mluvené řeči	Překlad
А ведь кажется , вы вправду у них за святого угодника .	Vždyť oni vás považují za svatého.
Уголёк, говорит, этот товарищи шахтёри посылают и наказывают , чтобы он государству и нам на пользу пошёл.	Řekl, že nám soudruzi horníci posílají uhlí, aby pomohlo státu i nám!

Kromě vypouštění Karamitroglou upozorňuje na ponechání, a tedy **nevypouštění** slov a slovních spojení, která divák zná, jsou mu povědomá či jsou zahrnuta ve slovní zásobě jeho rodného jazyka. Mohou to být internacionalismy, které jiní (například Matvějev) doporučují vynechávat. Karamitroglou tvrdí, že pokud divák tato slova či spojení slyší, očekává je v titulcích. Patří sem geografické názvy „*Afrika, Africa, Африка*“, dále slova, která jsou převzatá ze společných jazyků originálního i překládaného textu, a znějí stejně: „*matematika, mathematics, математка*“. Zde Karamitroglou zdůrazňuje, že tyto názvy divák očekává v titulcích, jelikož má tendenci k neustálé kontrole titulků s promluvami znějícími z obrazovky. Pokud tedy daným výrazům divák rozumí, je lépe je převést ve shodné podobě.

¹⁰⁹ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 68 – 75.

¹¹⁰ KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 28-11-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>

¹¹¹ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 68 – 75.

6.1.4 MODULACE

Modulace je záměna slova nebo slovního spojení výchozího jazyka slovem nebo slovním spojením cílového jazyka, jehož význam lze logicky odvodit od slova či slovního spojení výchozího jazyka. Jde o logický následek jednotky výchozího jazyka. Knittlová popisuje modulaci jako „*změnu hlediska*“.¹¹² Příkladem uvádí záměnu spojení „*tečou jí slzy*“ za slovo „*pláče*“. Další příklady z překladu dokumentu *Představení* uvádíme v tabulce.

Přepis mluvené řeči	Překlad
К вокзальной станции!	K vagonu!
Это были радостные итоги.	Volby dopadly skvěle.
И слово ему дала за всех вас, что мы завтра же пустим фабрику .	A slíbila jsem za vás za všechny, že zítra půjdeme do práce .
Ибо мы сможем вам на первый случай выделить небольшое количество семён, ...	Nejdříve vyčleníme dávku osiva, ...
Этот день в семье Зайцевых был пожалуй самый важный .	Tento den byl pro rodinu Zajcevových nezapomenutelný .

6.1.5 ANTONYMICKÝ PŘEKLAD

Antonymický překlad zaměňuje kladné jednotky výchozího jazyka za záporné jednotky v cílovém jazyce a naopak při zachování smyslu. Správně zvolený antonymický překlad šetří místo a prodlužuje čas pro čtení titulků. Příklad uvádíme v tabulce.

Přepis mluvené řeči	Překlad
И с какой бы просьбой не обращались к нему избиратели, во всем принимает участие, всегда окажет необходимую помощь .	Ať už se na něj voliči obrací s čímkoli, vždy poskytne potřebnou pomoc.
Не надейтесь!	Buďte si jistí!
Мне запомнилось , что Владимир Ильич с особенным подъёмом пел вот	Nezapomenu na to, jak Vladimir Iljič vstal a zpíval tyto řádky spolu s celým

¹¹² KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 292 s. ISBN 978-80-244-2428-6. S. 19.

эти строки вместе со съездом.	sjezdem.
-------------------------------	----------

6.1.6 VOLBA JINÉ FORMULACE SE STEJNOU KOMUNIKAČNÍ FUNKCÍ

Komunikační funkce je v podstatě cíl či záměr, kterého má být výpovědí dosaženo. Každý jazyk ke splnění žádané komunikační funkce užívá jiné prostředky. Jde tedy o to nedržet se notoricky konstrukcí výchozího jazyka, ale užít typické konstrukce cílového jazyka, a přitom splnit tutéž funkci jako výpověď v originálním textu.¹¹³

Přepis mluvené řeči	Překlad
Вам необходимо со станции вывезти поезд, весь которого превышает триста тон.	Odvezte ze stanice vlak s nákladem, který přesahuje hmotnost 300 tun.
Говорит Брянск.	Vysílání Brjanského rádia.
Да уж какое там легко.	To tedy není.

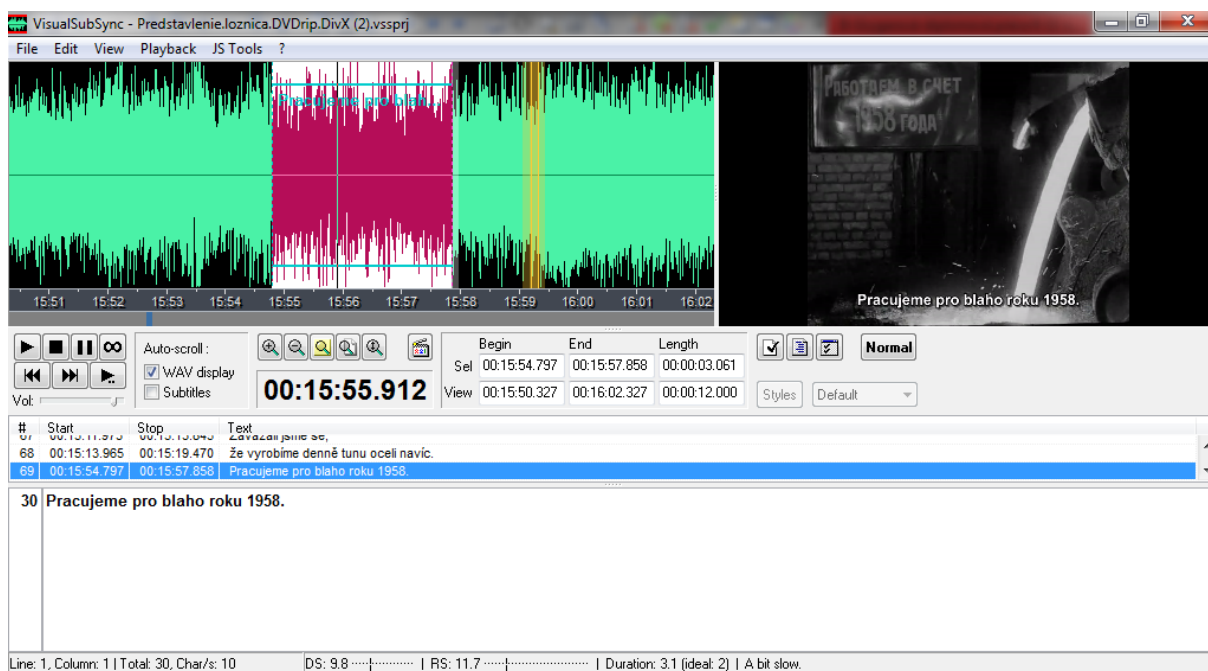
Při překladu pomocí překladatelských transformací je třeba mít neustále na paměti jevy uvedené ze začátku kapitoly, dodržovat stylistiku a estetiku originálu, přenášet tentýž smysl. V následující části se již nezabýváme transformacemi, avšak popisem specifických problémů, se kterými jsme se při překladu setkali.

6.1.7 PŘEKLAD TEXTU VE FILMU

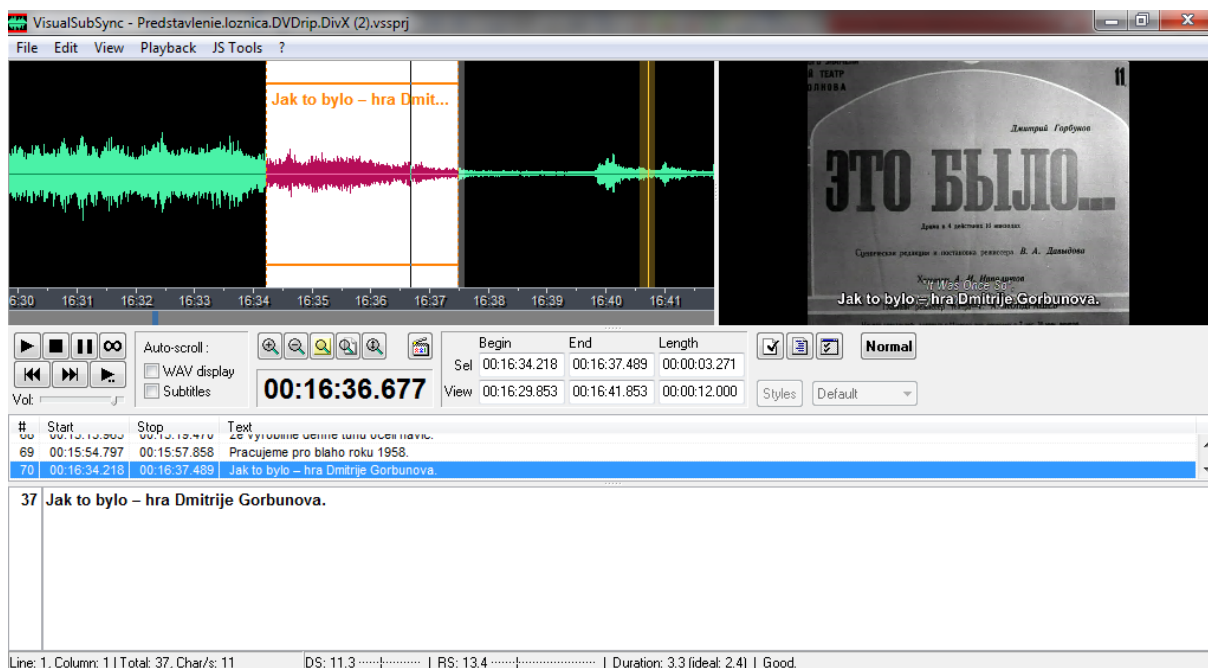
Překladatel titulků nemá za úkol tvořit jen titulky překládající mluvenou řeč filmu, ale i titulky překládající úvodní titulky a veškerý text, který se ve filmu objeví. Nezkušené titulkáři mohou překlad úvodních titulků opomenout a často začnou až samotným překladem filmu. Text ve filmu je jedním z dalších důvodů, proč překladatel musí zhlédnout celý film i s obrazem. Veškeré texty ve filmu je nutné překládat, s výjimkou míst, kde by bylo textu příliš mnoho, a divák by nestíhal pohodlně číst. Zde by bylo na místě přeložit pouze nejdůležitější titulky.

¹¹³ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 73.

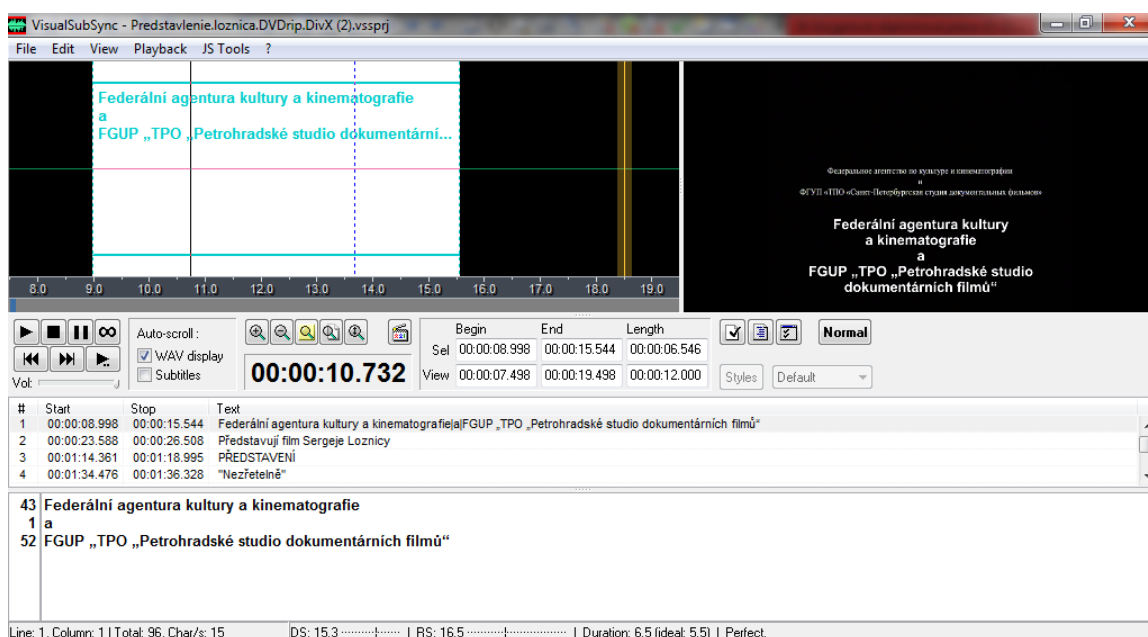
Následující obrázek zobrazuje snímek filmu s nápisem, jehož délka i čas, ve kterém je nápis zobrazen, jsou standardní, titulek tedy lze pohodlně přečíst, proto do titulku překládáme celý nápis.

V následujícím obrázku je na snímku vpravo zobrazeno velké množství textu. Proto pro překlad a tvorbu titulků z nápisu vybíráme pouze ty nejdůležitější a nejpodstatnější informace, tak aby bylo množství textu pro diváky únosné. U tohoto snímku předpokládáme, že ani diváci výchozího jazyka nedokážou přečíst všechnen text. Proto překládáme jen to zásadní, divák tak má pro přečtení titulku dostatek času a podstatnou informaci se dozvídá.

V obrázku níže vidíme dokonce několika řádkový titulek, což neodpovídá uvedenému prostorovému doporučení. Nicméně rozhodli jsme se ponechat tento titulek ve zobrazené podobě z toho důvodu, abychom přeložili celý nápis, jednak proto, že v originále a ve výchozím jazyce je nápis stejně dlouhý, a jednak jde o informaci upřesňující původ filmu, a jejím zachováním následujeme originál. Dále jsme se rozhodli ponechat titulek na obrazovce o něco déle, a snížit tak čtecí rychlost na 15 znaků za sekundu, což je běžná doporučená čtecí rychlost, a i takto dlouhý titulek byl proto v rozsahu divákových čtecích schopností.

6.1.8 PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN A ZEMĚPISNÝCH NÁZVŮ

- **Vlastní jména**

Při překládání jmen záleží na povaze výchozího a cílového jazyka a na jejich znakových systémech. Jiný je postup při překladu mezi jazyky s totožným znakovým systémem, odlišný postup je třeba uplatnit u různých znakových systémů.¹¹⁴ Při překladu jmen do češtiny se řídíme *Pravidly českého pravopisu*, podle nichž se v jazycích, které užívají písma zcela jiného typu na rozdíl od češtiny (včetně ruštiny), jména přepisují tak, „že se znaky české abecedy přibližně vystihuje jejich původní výslovnost.“ Příkladem uvádějí přepis jména *Michail Jurjevič Lermontov* z ruštiny do češtiny.¹¹⁵ V naší práci tato tvrzení respektujeme a následujeme.

Dagmar Čápoová dále zdůrazňuje, že v češtině „není možné užívat ty způsoby přepisu, které se opírají o cizí pravopis, nebo o cizí grafické zásady, např: psaní ruského jména *Dolgich* jako *Dolgix*“.¹¹⁶

Dále se vyjadřuje k přepisu jmen, jako je „*Татьяна, Тоня, Катя*“ apod. Podle jejího pozorování se překladatelé české variantě „*Taťána, Toňa, Káťa*“ často záměrně vyhýbají. Zmiňuje tedy „zlatou střední cestu“, a to metodu „*piš, jak slyšíš*“, čili vědeckou transliteraci. Transliterovaná jména vypadají tedy takto: „*Tatjana, Tonja, Katja*“. Tato varianta je podle ní taktéž vyhovující. V naší práci se k této variantě přikláníme, a to především z toho důvodu, že například přepis jména „*Преснякова*“ na „*Presňakovová*“ se nám jevil příliš naturalizovaný, avšak v našem překladu jde o dokumentární film, který má za úkol zprostředkovat ruskou kulturu, proto dáváme přednost variantě „*Presnjakovová*“. Zvolená varianta přepisu je správná podle pravidel českého jazyka a také více vypovídá o svém ruském původu než varianta s „-ň“, vycítíme z ní tedy lépe ruský kolorit.¹¹⁷

V tabulce uvádíme příklad přepisu některých jmen z dokumentu *Představení*. Jméno „*Vladimir Iljič Lenin*“ je jméno všeobecně velmi známé a přepisovat jej tímto

¹¹⁴ STRAKOVÁ, V. In: KUFNEROVÁ, Zlata. SKOUMALOVÁ, Zdena. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany H&H, 1994. 262 s. ISBN 80-85787-14-8. S. 155-157. S. 172 – 176.

¹¹⁵ Počešťování přejatých slov včetně vlastních jmen. Internetová jazyková příručka. [online]Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. © 2008–2016. [cit. 15-11-2016]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=120>

¹¹⁶ ČÁPOVÁ, Dagmar. In: STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S. 100 – 101.

¹¹⁷ Tamtéž. S. 100 – 101.

způsobem je dáno již tradicí. Ostatní tři jména jsme přepsali tak, aby vystihovala ruskou výslovnost. Užili jsme k tomu vědeckou transliteraci.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Владимир Ильич Ленин	Vladimir Iljič Lenin
Товарищ Щулпин	Soudruh Ščulpin
Василий Трофимович	Vasilij Trofimovič
Товарищ Преснякова	Soudružka Presnjakovová

Dále jsme narazili na problematiku přechylování českých ženských příjmení na rozdíl od ruských. Čeština velmi výrazně uplatňuje protiklad mezi gramatickou kategorií mužského a ženského rodu i v příjmeních. Podle článku v časopisu *Naše řeč* se ženská příjmení utvořená od mužských příjmení zakončených na „-ov, -ev/-ěv, -in, -ič“ přechylují zcela mechanicky. To znamená, že koncovku „-ová“ připojujeme k celému tvaru mužského příjmení. Tato jména jsou většinou původem slovanská přivlastňovací vlastní jména a v češtině je skloňujeme podle vzoru pán, či muž.¹¹⁸ Příklad uvádíme v tabulce.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Трудящица хлебозавода Медведева ...	Medvěděvová , dělnice z pekárny, ...
Работница строительного управления Киселёва ...	Pracovnice stavebního úřadu Kiseljovová ...

Jména, která jsou slavnější a mohla by být v českém povědomí známa, jsme vyhledávali v internetovém vyhledávači, a zjišťovali tak jejich správnou českou podobu, například jméno Ciolkovskij. Zjistili jsme, že Konstantin Eduardovič Ciolkovskij byl významný ruský i sovětský vědec a podle internetu užíváme daný pravopis tohoto jména. Horník Nikolaj Mamaj byl hrdina socialistické práce.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Мы пионеры, из школы имени Циолковского, ...	My, pionýři ze školy Ciolkovského, ...

¹¹⁸ KNAPPOVÁ, Miloslava. Přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč*. [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1979, ročník 62, číslo 5. ISSN: 0027 – 8203. S. 225 – 233. [cit. 18-11-2016]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>

... донецкого забойщика Николая Мамая doněckého horníka Nikolaje Mamaje ...
--	--

- **Překlad zeměpisných názvů**

Podle Strnadové a Koplíka platí: „pokud existuje český ekvivalent zeměpisného jména, použijeme ho v titulcích“. Zeměpisné názvy proto často vyhledáváme nejen na internetu, ale i v různých encyklopediích, slovnících, mapách atd.¹¹⁹

Všechna zeměpisná jména z překladu dokumentu *Představení* jsme vyhledávali také na internetu a ověřovali v encyklopediích a mapách, kde se vyskytovala i v české podobě, proto jsme je podle jejich nalezené vžitě české podoby uplatňovali také.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Старая Русса	Staraja Russa
Череповец	Čerepovec
Разлив	Razliv
Шексна	Šeksna

6.1.9 PŘEKLAD ZKRATEK

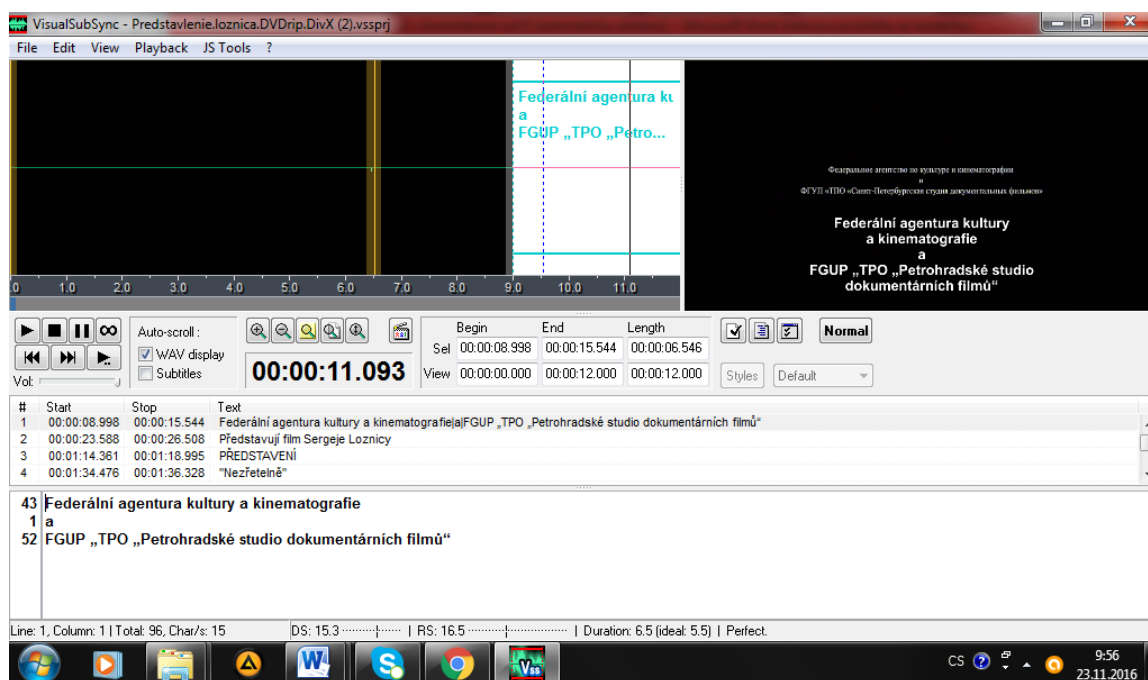
V dokumentu *Představení* se vyskytuje celá škála zkratk. Termínem **zkratka** se rozumí zkrácená slova „prof.“, iniciálové zkratky „ČSSD“, zkratková slova „ČEDOK“ a iniciálová zkratková slova „ÚLUV“.¹²⁰ Zkratkami se však dopodrobna zabývat nebudeme, nastíníme jen náš postup při jejich překladu v dokumentu *Představení*.

Ještě před samotným začátkem překladu filmu se setkáme se zkratkami v úvodním titulku. Při překladu zkratk postupujeme tak, že se zkratku snažíme vyhledat, můžeme sáhnout po encyklopediích, slovnících, internetovém vyhledávači atd. Zjistíme, co daná zkratka znamená ve výchozím jazyce, a poté hledáme ekvivalent v cílovém jazyce, například zkratka „OOH“ v ruštině je překladem zkratky „UN“ z anglického jazyka a do češtiny se překládá jako „OSN“. Pokud bychom s překladem této zkratky nebyli obeznámeni, vyhledávali bychom, co zkratka znamená a v jaké variantě se v cílovém

¹¹⁹ STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1. S.104-105.

¹²⁰ HRBÁČEK, Josef. *Zkratky a tvoření slov. Naše řeč*. [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1972, ročník 55, číslo 2-3. ISSN: 0027 – 8203. S. 124 – 130. [cit. 2-12-2016]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5624>

jazyce nachází, podle variant užití zkratky v cílovém jazyce se rozhodneme, v jaké variantě zkratku použijeme pro ten či onen překlad. Konkrétně u zkratky „ФГУП“, která se vyskytla v dokumentu *Представени*, jsme zjistili, že rozšifrovaná znamená „Федеральное государственное унитарное предприятие“. Český překlad je „Federální státní unitární podnik“, což je však podle nás příliš dlouhý název a nenes takový význam, aby musel nutně vystupovat rozšifrován. Na internetu jsme však objevili i běžně se vyskytující zkratku „FGUP“, a proto jsme se rozhodli sáhnout po transliteraci zkratky, její názorné užití zobrazuje obrázek níže. Stejný postup jsme následovali i při překladu zkratky „ТРО“ a dalších.

6.1.10 PŘEKLAD REÁLIÍ

Dokument *Представени* obsahuje řadu sovětských reálií, především týkajících se názvů politických stran, organizací, systému, funkcí atd. Vychodilová definuje reálie jako: „charakteristické materiální či duchovní prvky kultury daného národa, národnosti či společnosti.“¹²¹ Knittlová uvádí, že se překladatel při překladu reálií má řídit presupozicemi, takzvanými „předpokládanými znalostmi u předpokládaného okruhu čtenářů“¹²², v našem případě diváků. Presupozice je však velmi obtížné odhadnout.

¹²¹ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 1. vyd. 83 s. ISBN 978-80-244-3417-9. S. 58.

¹²² KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Пřeklad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 292 s. ISBN 978-80-244-2428-6. S. 268.

Překladatel k tomu musí brát v úvahu typ čtenáře a textu, sociokulturní prostředí a také důležitost těchto prvků v textu. Po zvážení celé situace překladatel volí, jakým způsobem dané prvky přeloží. Může volit metody¹²³:

- **Exotizace**, což je ponechání prvku beze změny, jeho převzetí z původního jazyka pouze pomocí transkripce, transliterace či v původní podobě.

V příkladu v tabulce jsme název „Šeksna“ transkribovali. Na internetu jsme vyhledali, že je to řeka a v této podobě se užívá i v češtině. Totožně jsme transkribovali i název “Čerepovec”, což je ruské město, a v této podobě se do češtiny běžně překládá. Vysvětlení, že je to město, přichází v dalších titulcích.

Přepis mluvené řeči	Překlad
В добрый путь. Матушка Шексна . По новому руслу.	Šťastně si teč, matičko Šeksno , novým směrem.
Взять, как например Череповец .	Podívejte se třeba na Čerepovec .

- **Explicitace** znamená vysvětlení prvků a přidání informací, neboli doplnění informace a rozšíření informačního základu. Překladatel by se k explicitaci měl uchýlit v případech, kdy je možné předpokládat recipientovu neznalost děje na pozadí. Informace je nejčastěji vhodné doplňovat v případě vysvětlení reálií, historických situací, společenské struktury, geografických reálií atd. Domníváme se, že v případě titulků je vysvětlení občas potřeba, nelze však explicitovat přespříliš z důvodů ekonomie místa a dodržování technických doporučení. V případech uvedených v tabulce níže jsme se pro objemnější explicitaci rozhodli, jelikož jsme neočekávali znalost daných pojmů mezi většinou diváků, a to jak v případě hesla španělské občanské války, tak v případě městské oblasti „Razliv“.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Не пройдут!	Neprojdou! Heslo odbojářů španělské občanské války, symbol hrdinství
Я представляю образ легендарной	Představuji si legendární Auroru a jezero

¹²³ KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 292 s. ISBN 978-80-244-2428-6. S. 268.

Авроры и Разлива.	Razliv.
--------------------------	----------------

- **Generalizace** je vlastně zobecnění informací, jejich nahrazení slovy s menší přesností. Dané slovo lze zobecnit tak, že přesnější slovo či slovní spojení nahradíme slovem obecnějším. To lze však jen v případech, kde dané slovo není důležité pro význam. Generalizace se hodí ke zjednodušení a krácení tam, kde je potřeba šetřit místem. Příklad uvádí tabulka.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Напряжённно работали в пути помощник машиниста Анатолий Котов и кочегар Виктор Фокин.	Díky tvrdé práci pomocníka strojvedoucího a topiče.
В летних выборах верховного совета СССР мы оказали сдать восемьдесят тонн сверх плавной стали.	Ve volbách do nejvyššího sovětu SSSR jsme se zavázali vyrobit 80 tun oceli nad normu.

- **Vypouštění informace** pokud je pro překlad nedůležitá.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Станция Брянск второй.	Brjanské nádraží.
Пригласите машиниста Кулёва к селектору.	Zavolejte strojvedoucího Kuljova.

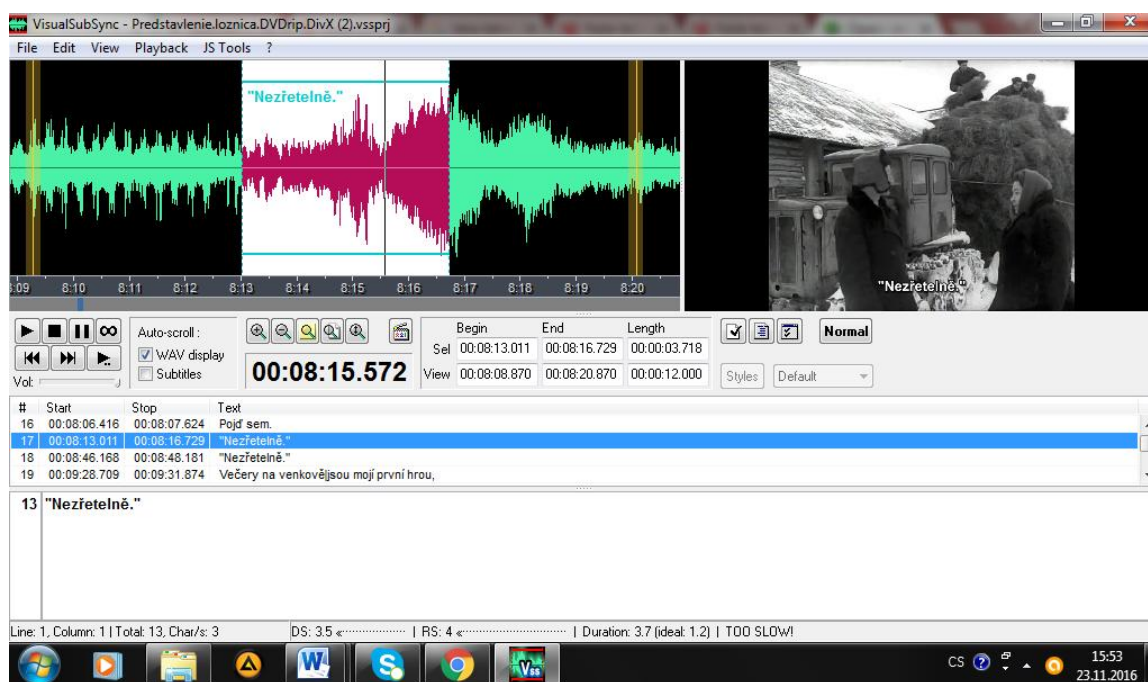
- **Analogie** neboli nahrazení pojmů z výchozího textu skutečnostmi podobnými a známými mezi diváky cílového jazyka.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Запуск ракеты в сторону Луны это замечательный новогодний подарок к двадцать первому съезду нашей партии.	Vypuštění rakety k Měsíci je skvělým vánočním dárkem k 21. sjezdu strany.
Лишь ты какой орёл!	No ty jsi teda hrdina!

6.1.11 TĚŽKO SLYŠITELNÉ PROMLUVY

Při překladu filmu se může stát, že narazíme na místa, která jsou pro překladatele těžce slyšitelná a nesrozumitelná. Může jít o snímky, jejichž zvuk je postižen stářím, tak jako tomu bylo v našem překladu dokumentu *Představení*, který byl sestříhán z dobových záběrů druhé poloviny minulého století. Srozumitelnost na některých místech byla velmi nízká a s přihlédnutím k tomu, že děj daných úseků bylo možné odhadnout z obrazu, byla tato nesrozumitelná místa na doporučení Uljany Teslenko, která se titulcům věnuje ve své diplomové práci, řešena titulkem „nezřetelně“.¹²⁴ Pokud by titulky byly pro film podstatný a nešlo mu rozumět, doporučujeme se obrátit na rodilého mluvčího, či konzultaci přímo s tvůrci filmu. Někdy může být nesrozumitelnost způsobena také přenosným médiem, proto se nabízí i možnost opatřit si médium v kvalitnějším formátu.

Těžko slyšitelné promluvy se v našem překladu vyskytly opakovaně. V příloze i v titulcích filmu je tedy řešime titulkem „nezřetelně“.

6.1.12 PŘEKLAD PÍSNÍ A VERŠŮ

Písňe v audiovizuálních médiích se titulují tak jako ostatní audio složky filmů. V souvislosti s překladem dramatu, ale i písní Pošta hovoří o takzvané mluvnosti, čímž má na mysli, že by titulky k překladu písní a veršů měly být jednoduché a dobře

¹²⁴ TESLENKO, Uljana. *Komentovaný překlad titulcům k dokumentárnímu filmu "Chezki česki"*. Brno, 2014. 92 s. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. doc. PhDr. Jiří Gazda, CSc. S. 27.

vyslovovatelné, aby si divák mohl v duchu prozpěvovat.¹²⁵ V překladu dokumentu *Představení* jsme hojně naráželi na lidové písně jako doprovod různých tanečních souborů. Český překlad jsme pořizovali ke všem písním, aby si divák mohl udělat představu o obsahu písně. Dále se v dokumentu *Představení* vyskytuje mnoho básní. Básně jsme se snažili překládat tak, aby se divákovi dobře četly a aby jejich překlad odpovídal požadavku mluvnosti, příklad uvádíme v následující tabulce. Pokud by u básní či písní existoval jejich překlad do českého jazyka, který by byl divákům známý a povědomý, bylo by vhodné užít již vytvořeného překladu, pokud by tedy splňoval komunikační cíl, kterého se píseň snaží dosáhnout. U žádné z básní z dokumentu jsme však český překlad nenalezli. Písně by se daly přeložit také metodou adaptace, či naturalizace, a to tak, že by slova písní a veršů byla nahrazena slovy původních českých písní či veršů se shodným požadovaným smyslem pro diváky cílového jazyka.

Přepis mluvené řeči	Překlad
<p>С русокоsimы девчёнками за машиной встала я, Чтобы крутилась пряже тонкое радость девичьи моя. Бьётся в окна гостям прошенным, солнце жаркая струя. Будь прочней моя хорошая, Нитка белая моя!</p>	<p>S plavovlasými dívkami, postavila jsem se ke stroji, aby přízi tenkou předla radost dívčí má. Paprsek horkého slunce do oken hostům prosvítá. Buď stále pevnější moje milá, nitko bílá milá má!</p>
<p>Поднимется солнце, заглянет ко мне. Осветится ярко портрет на стене и словно желая мне доброго дня, Ильич как живой поглядит на меня. Я ленинцом стать настоящим хочу, чтоб смело глядеть мне в глаза Ильичу!</p>	<p>Vysvitne slunce a nakoukne ke mně, jasně rozsvítí portrét na stěně, zdá se, že mi dobrý den přeje a do toho z portrétu Iljič na mě pohlédne. A já chci být opravdovým lenincem, abych se mohla směle z očí do očí dívat</p>

¹²⁵ POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl.a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162s. ISBN 978-80-904887-9-3. S. 36.

6.1.13 NÁZVY LITERÁRNÍCH, DRAMATICKÝCH DĚL A ALUZE

Aluze (kulturní narážky) či názvy divadelních představení a her se v dokumentu *Představení* vyskytují opakovaně. Při překladu nejprve ověřujeme, existují-li české varianty, zjišťujeme také jejich význam a kulturní hodnoty. Pokud by již přeložené varianty nevyhovovaly, lze tyto prvky přeložit tak, aby splňovaly požadovanou funkci ve filmu. Kufnerová uvádí, že v některých případech je dokonce lepší vytvořit překlad nový, pokud již existující překlad do překladu nekoresponduje s požadovaným významem. Toto však v našem překladu nebylo nutné. Někdy lze užít substituci a nahradit aluze českými ekvivalenty. Dále lze sáhnout po explicitaci či kompenzaci a aluzi nahradit jinde.¹²⁶ V překladu dokumentu *Představení* jsme dané prvky našli v českém překladu a také jsme je užívali, protože jejich funkce v českém jazyce a prostředí korespondovala s výchozí funkcí.

Přepis mluvené řeči	Překlad
Деревянские вечера	Večery na venkově
Это было	Jak to bylo hra Dmitrije Gorbunova
Не пройдут!	Neprojdou! Heslo odbojářů španělské občanské války, symbol hrdinství

¹²⁶ KUFNEROVÁ, Zlata. SKOUMALOVÁ, Zdena. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany H&H, 1994. 262 s. ISBN 80-85787-14-8. S. 155-157.

7 ZÁVĚR

Stěžejním tématem této diplomové práce byly titulky, a především problémy a specifika při jejich překladu. Dále pak vymezení pozice audiovizuálního překladu v rámci translatologie. Celou práci je podle zvolených metod výzkumu možné rozdělit na dvě části, teoretickou a praktickou. Prvním cílem teoretické části této diplomové práce bylo studium titulků a poté shrnutí získaných informací, v úvodu teoretické části práce tedy popisujeme například vývoj titulků, jejich pozici v současnosti, konkrétně v České republice a v Rusku.

Dále se teoretická část práce zabývá počátky studií překladu filmu pomocí filmových titulků a uvádí zásadní díla a osobnosti pro rozvoj této disciplíny. Uvádíme názor, že překlad filmu pomocí filmových titulků byl ve svých počátcích translatologií zpochybňován. Dalším cílem tedy bylo pozici překladu filmu pomocí titulků mezi překladovými disciplínami obhájit a dokázat, že je to plnohodnotná překladatelská disciplína. Opíráme se proto o názory a definice teoretiků, kteří překlad filmu pomocí filmových titulků považují za jednu z překladatelských disciplín. Další současní teoretikové pro tento typ překladu tvoří nové definice, prosazují myšlenku považovat překlad filmu pomocí filmových titulků za zcela novou a specifickou disciplínu překladu, patří mezi ně Georg-Michael Luyken, Candace Whitman-Linsen či Mayoral Asensio. Dokazujeme tedy, že filmový překlad pomocí titulků je právoplatnou disciplínou překladu, respektive jde o specifickou disciplínu v rámci překladu a je třeba k němu specificky přistupovat.

Zpracování teoretické části nebylo snadnou úlohou, neboť jsme se setkali s minimem českých zdrojů, v teoretické části práce jsme čerpali především z ruskojazyčné a anglofonní literatury.

Ve druhé, praktické části práce bylo cílem osvojit si poznatky o technické i jazykové stránce překladu filmu pomocí filmových titulků. Získané poznatky o titulcích jsme potom aplikovali při překladu a tvorbě titulků k dokumentárnímu filmu *Představení*, s tím účelem, aby mohl být promítán na *Semináři ruských filmů* v Hodoníně.

V praktické části práce nejprve poskytujeme stručný návod na tvorbu titulků z hlediska technického a uvádíme postup, který jsme sami následovali. Poté se zabýváme překladem filmu pomocí titulků z translatologického hlediska. Uvádíme, že při překladu filmu pomocí titulků je třeba neustále dbát na dodržení stylistiky, poetiky, záměru

režiséra a scénáristy a předání téhož smyslu, jako předává originál. Jmenujeme a definujeme nejčastěji užívané transformace, ke kterým došlo při překladu dokumentárního filmu *Představení*. Mnohé překladatelské postupy a transformace jsou aplikovatelné na překlad jakýchkoliv audiovizuálních děl pomocí titulků. Patří mezi ně komprese, kondenzace, vypouštění, zjednodušování, normalizace a mnohé další. Všechny tyto transformace a postupy je nutné užívat obezřetně a odhadnout při tom správnou míru jejich upotřebení, aby nedocházelo k jejich nadužívání a ochuzení překladu.

Při překladu dokumentárního filmu *Představení* pomocí titulků jsme se potýkali se specifickými překladatelskými problémy, především s překladem reálií, ruských vlastních jmen, zeměpisných názvů, překladem básní a písní, kulturních narážek apod. Tyto problémy v práci rozebíráme a podle doporučení různých autorů nastudované informace aplikujeme při našem překladu.

Po celou dobu práce jsme směřovali k tomu, aby byl překlad filmu *Představení* s titulky kvalitní, ekvivalentní a dobře čitelný pro diváky filmového festivalu. Stanovených cílů se podařilo dosáhnout a podle našeho názoru byl film pro účely festivalu adekvátně přeložen. V celém filmu jsme dodržovali doporučenou čtecí rychlost a doporučený počet znaků na řádek, z toho vyplývá snadná čitelnost titulků pro diváky. V práci jsme navíc shrnuli technická i teoretická doporučení, jak film otitulkovat.

V diplomové práci se nám podařilo zpracovat informace o titulech, přeložit film *Představení* a vyvodit obecná doporučení, jak při překladu filmu postupovat, a to jak z technického, tak z jazykového hlediska, což dokládáme názornými příklady.

Přílohou práce je překlad filmu *Představení* pomocí titulků v textovém dokumentu a také DVD s otitulkovaným filmem *Představení*.

8 РЕЗЮМЕ

Названия «перевод кинофильмов» или «перевод в кино» входят в общее понятие аудиовизуальный перевод, которое происходит из английского языка. Аудиовизуальными материалами определяем произведения, которые составлены из звуковой (аудио), так и образовой (визуальной) частей, включая текст. Аудиовизуальный перевод не только перевод кинофильмов, но и оперы, компьютерных игр, рекламы и т. п. Аудиовизуальные предметы находятся везде вокруг нас в настоящем обществе. Поэтому сильно востребован перевод этих материалов. Аудиовизуальный материал можно переводить несколькими способами. Перевод с помощью субтитров вместе с дублированием и переводом голосом за кадром «войсовером» принадлежат к важнейшим видам перевода кинофильмов.

Дипломная работа с названием «*Выбранные проблемы перевода кинофильмов с помощью субтитров*» направлена на изучение перевода кинофильмов с помощью субтитров, конкретно на перевод документального кинофильма «*Представление*». Ради успешного выполнения перевода кинофильма с помощью субтитров и успешного составления субтитров, мы поставили себе цель сформировать информационную базу, направленную на изучение субтитров вообще и на тщательное описание субтитров. Далее занимаемся проблемами и специфическими явлениями, с которыми переводчик кинофильмов с помощью субтитров сталкивается, в том числе и формированием субтитров с технической точки зрения. На основе установленной информации и изучения субтитров мы перевели документальный фильм «*Представление*» режиссёра Сергея Лозницы и создали к нему чешские субтитры.

Настоящую дипломную работу можно разделить на две части теоретическую и практическую.

Целью первой половины теоретической части работы было подать теоретический обзор о субтитрах.

В начале первой части рассматриваем термин «*субтитр*». Этот термин появился в латинском языке. В чешском языке мы используем термин «*titulek*», который тоже происходит из латинского названия и имеет свою основу в

названии «*titul*». В русский язык этот термин тоже заимствованный из латинского языка, но посредством французского, который слово «*titul*» заимствовал в виде «*titre*» и из этого названия термин заимствовал русский язык. Термин «*titulek*» в чешском языке имеет первоначальное значение «*надпись, название*», только следующее значение, которое приводят словари иностранных слов, описывает «*субтитр для перевода фильмов*» или «*вступительный субтитр*». Наоборот, в русском языке имеется название «*титр*», которое обозначает только надпись и отдельное выражение «*субтитр*» которое *Большой словарь русского языка* определяет как: «*надпись, расположенная в нижней части кадра, текст субтитра представляет собой обычно перевод на другой язык слов актёра (диктора) или надписи. Субтитрами также снабжаются фильмы для глухих.*»¹²⁷ Точное название для субтитров имеются тоже в английском, испанском языках «*subtitle*» и «*el subtítulo*».

После определения происхождения слова субтитр следует информация о классификации субтитров. Существует несколько классификаций и критериев, по каким возможно субтитры разделять. Мы приводим несколько классификаций и подчёркиваем классификацию Хорхе Диас Синтаса, который разделяет субтитры по лингвистическому и техническому критерию. По лингвистическому критерию выделяются субтитры интралингвальные, которые предназначены для перевода звуковой формы языка в письменную в рамках одного языка (например субтитры для глухих) и интерлингвальные, которые предназначены для перевода (сюда относятся тоже субтитры мультилингвальные для перевода на более языков, для каждого языка перевода предназначена одна строчка). По техническому параметру разделяем субтитры на открытые и скрытые. Открытые субтитры невозможно скрыть с экрана, они жёстко закреплены к носителю в отличие от скрытых, которые можно выключить. Далее существуют например субтитры для оперы и спектаклей, редуцированные для спортивных передач или пивотные, с помощью которых переводится на экзотические языки.

¹²⁷ Большой словарь русского языка. *Энциклопедический словарь*. [online]. Target-Multimedia, © 2008 – 2012. [cit. 18-11- 2016]. Dostupné z: <http://www.dict.t-mm.ru/search?text=%F1%F3%E1%F2%E8%F2%F0>

Первая глава дальше занимается вопросом о историческом развитии субтитров. Первая передача кинофильма состоялась в Париже в 1895 году, год спустя передача кинофильма состоялась тоже в Российской империи. Первые субтитры появились в кинофильме *Хижина дяди Тома* в 1903 году. Тогдашние субтитры вставлялись между отдельными кинокадрами и сообщали дополнительную информацию к фильму. Это касалось немного кино. В 1927 году было изобретено звуковое кино. Для перевода использовались первые сокращённые и не очень качественные субтитры, переводящие звук или дубляж. Первые субтитры не были созданы специалистами перевода и их задачей было только опосредовать основную информацию.

С тех пор субтитры подвергались большому развитию и до сегодняшнего времени они во многом преобразовались. Появились даже субтитры на базе лазера.

В настоящее время перевод с помощью субтитров является одним из самых распространённых видов перевода фильмов. Прежде всего потому, что стоимость перевода фильма с помощью субтитров обойдётся дешевле чем стоимость дубляжа. Субтитры остальным видам перевода кинофильмов предпочитают прежде всего в странах Скандинавии и в многонациональных странах.

Жители Чешской республики и России для перевода фильмов наоборот предпочитают дубляж, это связано с недостаточным знанием иностранных языков и с недостаточным образованием жителей, что имеет свою причину в истории. В настоящее время образование повышается, но традиция дубляжа закрепилась. Следующей причиной предпочтения дубляжа в России и в других тоталитарных странах является цензура. Перевод с помощью субтитров представлял для цензуры возможность скрыть оригинальный звук и переводить таким образом, который был подходящий для правителей режима. После падения Советского союза кинематографическая отрасль из-за недостатка финансов пострадала, большинство фильмов переводилось и до сих пор переводятся голосом за кадром так называемым «*войсовером*». В это время стали фильмы в его бывших республиках переводиться и на национальные языки, до того времени переводящиеся только на русский.

Вторая теоретическая глава определяет позицию аудиовизуального перевода в теории перевода. В начале главы мы стараемся описать развитие и исследование теоретического изучения аудиовизуального перевода, опираемся при этом на сведения Хорхе Диас Синтаса, выдающегося теоретика аудиовизуального перевода. Приводим важнейшие работы самых значимых теоретиков данной науки. Аудиовизуальный перевод начал рассматриваться в 50-ых годах 20-ого века. Первая статья по теме была опубликована в журнале «*Babel*». Теоретическое развитие науки было усложнено недостатком материала для изучения и его некомплектностью. Важнейшими лицами в теории аудиовизуального перевода с помощью субтитров являются Хорхе Диас Синтас, Ян Иварссон, Фотиос Карамитроглоу. В Чешской республике теорией переводов фильмов с помощью субтитров является Мирослав Пошта, в России доминируют Вера Горшкова и Роман Матасов. К настоящему времени изучение теории аудиовизуального перевода повышается, так как аудиовизуальный перевод распространяется и возрастает нужда в его изучении.

Однако, выше приведённую ситуацию наблюдаем только в настоящее время. В другой главе мы приводим сомнения, которые были связаны с началом теоретического изучения перевода фильма с помощью субтитров. Эту дисциплину многие теоретики отрицали как науку и не хотели относить её к полноценным дисциплинам теории перевода, что вытекает из характера перевода фильма с помощью субтитров, а именно с того, что исходное сообщение фильма закодировано в звуковой и образной форме, но субтитры для перевода выступают в виде письменного текста. Это не совпадает с традиционным принципом перевода, когда переводится из исходного письменного текста на переводящий письменный текст, или в случае устного перевода, когда перевод происходит из устного кода в устный переводящий код. Более того, есть и другие свойства аудиовизуального перевода, которые отличаются от перевода письменного или устного, например воззрение, что при переводе кинофильма субтитры подчиняются образу и с этим связана мысль о том, что субтитры только сопровождение (дополнение) образа, из этого вытекает, что субтитры в фильме не самые важные. Не в последнюю очередь сомнения о переводе фильмов с помощью субтитров возникали из-за

большого количества трансформаций, которые в переводе фильма и образовании субтитров надо применять. Это прежде всего компрессия, упрощение, генерализация, нормализация и другие.

В настоящее время отрицание важности перевода фильмов с помощью субтитров исчезает. Вследствие дипломная работа приводит дефиниции и мнения настоящих учёных, которые защищают перевод фильмов с помощью субтитров и зачисляют его к полноценным наукам перевода со своими специфическими чертами.

Лев Львович Нелюбин в *Толковом переводоведческом словаре* о переводе фильмов с помощью субтитров говорит как о комбинированном виде перевода. По его словам перевод кино/видео материалов: *«сочетает черты синхронного, последовательного и письменного перевода в зависимости от цели и характера работы (перевод на аудиторию, для дубляжа, озвучение и др.)»*¹²⁸

С. А. Кузьмичев перевод фильмов с помощью субтитров описывает: *«Это, по сути литературный письменный перевод, который делается по особым правилам и где главным условием является предельная лаконичность при сохранении эстетических, стилистических и смысловых аспектов речи героев фильма. Главное здесь – уяснить важность или второстепенность информации в исходном, звучащем с экрана тексте.»*¹²⁹

То есть постоянно появляются теоретики, которые перевод фильма с помощью субтитров оценивают положительно и изучают его. Есть теоретики аудиовизуального перевода, которые говорят о переводе фильмов с помощью субтитров как о комбинированном виде перевода, или другие теоретики, которые создают новые дефиниции и оценивают его как самостоятельную новую дисциплину и с целью описания непосредственно этой дисциплины составляют новые дефиниции. По нашему мнению перевод фильма с помощью субтитров полноценная дисциплина перевода со своими специфическими чертами, как например использование компрессии и других переводческих приёмов типичных для этой дисциплины.

¹²⁸ НЕЛЮБИН, Лев Львович. *Толковый переводоведческий словарь*. Наука, 2006. 320 s. ISBN 5-89349-526-3. S. 141.

¹²⁹ КУЗЬМИЧЕВ, С. А. *Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода*. Вестник Московского Государственного лингвистического университета. Москва: Издательство МГЛУ, 2012. No 642. Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kinofilmov-kak-otdelnyy-vid-perevoda> S. 144.

В последней части второй теоретической главы мы определяем положительные и отрицательные свойства перевода фильмов с помощью субтитров. К отрицательным принадлежит то, что субтитры не очень пригодны для старших зрителей, детей, или для лиц с проблемами со зрением, потому что чтением субтитров резко повышается усталость и напрягаются глаза. Есть люди, которые не успевают прочитать субтитры за ограниченное время их изображения на экране, в следствие чего не хватает время для просмотра образа. Это нужда примечания относительно большого количества компрессии, упрощения и нормализации оригинала, что и ухудшает перевод.

Наоборот к положительным факторам относится их стоимость, которая ниже дубляжа и то, что субтитры являются подходящим материалом для обучения иностранных языков, далее что время для создания субтитров короче времени для создания дубляжа и тоже оцениваем оригинальный звук фильма и голоса героев при просмотре фильма, переведённого субтитрами.

После второй главы следует часть, посвящённая документальному фильму «Представление» Сергея Лозницы. Сергей Лозница это белорусский режиссёр, который занимается документальным кино. Он является новатором в творчестве документальных фильмов и приносит в эту область новые тенденции. В своих фильмах Лозница стремится изобразить реальную жизнь. Он использует длинные съёмки камеры и обращает внимание на толпу. Документальный фильм «Представление» изображает жизнь в Советском союзе, он построен из съёмок фильмовых архивов «*Наш край*» и «*Время, вперёд!*», которые возникали с целью пропаганды советской жизни, успехов советского союза, в том числе успехов в земледелии, науке, строительстве, промышленности и др. Эти успехи всегда сопровождало что-то печальное и даже абсурдное. В фильме мы видим, с одной стороны, счастливых людей, с другой стороны, в нём изображены и печальные моменты жизни, тяжёлый труд, или стихийные бедствия, которые возникали из-за искусственного нарушения природы советскими инженерами. В фильм включены показы спектаклей, которые соединяют реальные съёмки с абсурдными моментами.

Премьера показа документального фильма *Представление* с нашими субтитрами состоялась на *Семинаре русской кинематографии* в городе Годонин. Далее в нашей работе описываем этот семинар, который проводится

уже с 1994 года. Мероприятие предназначено для любителей русской культуры и поклонников русского кино и каждый год представляет выдающиеся фильмы русской культуры, значительные для российских жителей. Фильм *Представление* был продемонстрирован на двадцать первом семинаре с темой «*Перемены русской идентичности*».

Следует практическая часть. Целью практической части работы было применить приобретенные теоретические знания при переводе документального кинофильма *Представление*. Практическая часть работы состоит из пятой и шестой глав. В начале практическая часть работы рассматривает формальные требования для создания субтитров. Мы сначала перевели весь фильм и потом субтитры вложили в программу *VisualSubSync*, где мы субтитры могли присоединить к соответствующим диалогам или монологам. Субтитры мы регулировали согласно пространственному и временному критериям, которые описываем в работе. Программа изображает фильм, который можно проигрывать и останавливать. В фильм можно вкладывать субтитры, которые изображаются прямо в кадре. В программе видим, сколько знаков включают в себя отдельные субтитры, причём наш фильм предназначен для кино вещания. Рекомендуемая длина одного субтитра короче чем сорок знаков на одной строчке и как максимум две строчки в одном кадре. В субтитрах в кинофильме *Представление* мы стараемся соблюдать эти правила.

Важнейшим правилом для временного требования является сохранение скорости чтения. Скорость чтения определяет продолжительность изображения субтитров на экране, а именно сколько знаков зритель сможет прочитать за одну секунду. Рекомендуемая скорость чтения 16 – 17 знаков за секунду. В нами созданных субтитрах к фильму *Представление* мы стараемся соблюдать эту скорость, в большинстве нами созданных субтитров эта скорость даже ниже рекомендуемой скорости.

Эти рекомендации сформировали например Мары Каролл и Ян Иварссон или Фотиос Карамитроглоу и другие важнейшие теоретики кино перевода. Что касается формальных ограничений, настоящая работа опирается прежде всего на данные из книги Мирослава Пошты, который вдохновляется взглядами самых известных и важных теоретиков кино перевода.

Качественные и правильные субтитры должны быть разделены синтаксически по смыслу. Кузьмичев добавляет, что: *«наилучшего результата переводчик добивается тогда, когда он уяснил для себя суть, т. е. вник в ситуацию. Вот тогда и находятся нужные единицы речи для грамотного, корректного и адекватного перевода!»*¹³⁰

Переводчику всегда надо помнить об сохранении того же замысла, к какому стремится автор, соблюдать стилистику перевода с оригиналом. Нельзя забывать переводить также жесты, интонацию, воздействие на зрителя и имплицитную информацию.

Следующая часть работы приводит методы, которые переводчик при переводе с помощью субтитров использует довольно часто, но с которыми он должен обращаться максимально разумно. Чрезмерным использованием этих приёмов переводчик лишил бы перевод своих качеств. К ним мы относим упрощение, нормализацию и эксплицитацию. Упрощение мы часто используем для того, чтобы сократить количество букв. Нормализацию для того, чтобы зрители имели время прочитать и те субтитры, которые иногда могут быть сложными. Далее это эксплицитация – уточнение оригинала, к чему переводчик часто стремиться неумышленно, эксплицитацией количество знаков наоборот повышается. После того, в указанной дипломной работе приводим самые распространённые переводческие приёмы при переводе кинофильма с помощью субтитров. Для сохранения правильной рекомендуемой длины субтитров используется компрессия (замена более объёмных слов или словосочетаний словами или словосочетаниями меньшего объёма). К компрессии принадлежат приёмы: универбизация, использование кратчайшего синонима с одинаковым значением, выражение номеров цифрами и т. п. Для снижения количества букв мы используем тоже конденсацию, которая в отличие от компрессии происходит на уровне всего предложения. Это тоже опущение избыточных элементов, например обращений, избыточных слов и информации и т. п. При переводе фильмов с помощью субтитров также часто используется модуляция, антонимический перевод и перевод различной формуляцией с той же коммуникативной функцией.

¹³⁰ КУЗЬМИЧЕВ, S. A. *Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода*. Вестник Московского Государственного лингвистического университета. Москва: Издательство МГЛУ, 2012. No 642. Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kinofilmov-kak-otdelnyy-vid-perevoda> С. 147

Кроме приёмов при переводе фильма с помощью субтитров можно встретиться со специфическими проблемами, на которые мы хотим обратить внимание переводчиков в заключении работы. Мы напоминаем важность перевода текста в фильме. Для правильных субтитров очень важно просмотреть весь фильм и не забывать переводить тоже текст, который в фильме появится. В переводе документального фильма *Представление* мы столкнулись с большим количеством собственных имён и географических названий. Имена собственные переводятся по грамматическим правилам данного целевого языка. Географические названия и известные имена нам потом надо отыскать в интернете, в энциклопедиях, картах и т. п. Согласно с найдённой формой, нам надо эти названия использовать. Также мы поступаем при переводе литературных названий и культурных намеков. Так как фильм построен из архивных кадров, в нём появляется много диалогов, которые нельзя понять. Мы решили эти высказывания перевести субтитром «*нечёткий*». Перевод песен и стихотворений мы старались перевести таким образом, чтобы зритель понял их смысл и чтобы были хорошо читаемые тоже на чешском языке перевода. И так, в последней шестой главе нашей работы мы рассматриваем вышеприведённые приёмы и специфические проблемы при переводе фильмов с помощью субтитров более детально.

В данной дипломной работе нам удалось достичь всех поставленных целей: теоретически описать субтитры, остановить их позицию в теории перевода, описать перевод фильмов с помощью субтитров и на основе того перевести фильм и создать переводящие субтитры.

Вкладом этой работы является опосредование теоретической информации о субтитрах, предоставление формальных правил и инструкций для формирования субтитров для перевода фильма и советов, касающихся перевода фильма с помощью субтитров из языковой точки зрения. Результатом нам удалось создать субтитры к документальному кинофильму *Представление*.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Seznam použité odborné literatury:

1. BĚLOHRADSKÝ, Tomáš. Jazyková úprava filmů. In: VÍTKOVSKÝ, Karel. *Filmové technické minimum*. 3. upr. vydání. Praha: ČS filmový ústav, 1982. 156-172 s. ISBN 59-289-81.
2. CARROL, Mary. IVARSSON, Jan. *Code of good subtitling practice*. [online]. [cit. 6-11-2016]. Dostupné z: <http://www.esist.org/wp-content/uploads/2016/06/Code-of-Good-Subtitling-Practice.PDF.pdf>
3. DÍAZ-CINTAS, Jorge. Audiovisual Translation in the Third Millennium. In: ANDERMAN, Gunilla. ROGERS, Margaret. *Translation Today: Trends and Perspectives*. Clevedon: Multilingual Matters, ltd, 2003. 233 s. ISBN 1-85369-618-3.
4. DÍAZ-CINTAS, Jorge. REMAEL, Aline. *Audiovisual Translation: Subtitling. Translation Practise explained*. New York: Routlege, 2014. 272 s. ISBN 13: 978-1-900650-95-3.
5. DÍAZ-CINTAS, Jorge. Subtitling: the long journey to academic acknowledgement. *The Journal of Specialised Translation*. [online]. [cit. 26-8-2016]. Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue01/art_diaz_cintas.php
6. ČÁPOVÁ, Dagmar. In: STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1.
7. GOTTLIEB, Henrik. Subtitles and international anglification. *Nordic Journal of English Studies*. University of Copenhagen, 2004. Vol 3. Issue 1. 219-230 s. ISSN 1502-7694.
8. HRBÁČEK, Josef. Zkratky a tvoření slov. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1972. Ročník 55. Číslo 2-3. ISSN: 0027 – 8203. S. 124 – 130. [cit. 21-11-2016]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5624>

9. HUPÁKOVÁ, Petra. *Jazyk titulků v překladech z Norštiny*. Praha, 2012. 129s. Magisterská diplomová práce. Karlova univerzita v Praze. PhDr. Petra Šnajderová PhD.
10. CHIARO, Delia. Issues in audiovisual translation. In: MUNDAY, Jeremy. *The Routledge Companion to Translation Studies. Revised Edition*. London and New York: Routledge, 2009. 286 s. ISBN 10: 0-415-39640-9.
11. CHEVILLARD In: МАТАСОВ, Роман Александрович. *Перевод кино/видео материалов: лингвокультурологические и дидактические аспекты*. Moskva: Издательство Московского университета, 2008. сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21-12-2015] S. 3 – 4. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf
12. IVARSSON, Jan. In: LIU, Dayan. On the Classification of Subtitling. *Journal of Language Teaching and Research*. Finland: Academy Publisher, 2014. Vol. 5. No. 5. 1103 – 1109 s. ISSN 1798-4769.
13. IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe*. [online]. ©17. 11. 2004 [cit. 15-5-2016]. Dostupné z: <http://www.transedit.se/history.htm#intertitles>
<http://www.transedit.se/history.htm#intertitles>
14. KAPITÁNOVÁ, Jindřiška. *Antologie textů ke srovnávací stylistice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 130 s. ISBN: 978-80-244-3350-9.
15. KARAMITROGLOU, Fotios. *A Proposed Set of Subtitling Standarts in Europe*. [online]. Manchester: Translation Journal, 1997. [cit. 27-2-2016]. Dostupné z: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>
16. KNAPPOVÁ, Miloslava. Přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč*. [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1979. Ročník 62. Číslo 5. [cit. 27-10-2016] ISSN: 0027 – 8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>
17. KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 292 s. ISBN 9788024424286.

18. KUFNEROVÁ, Zlata. SKOUMALOVÁ, Zdena. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994. 262 s. ISBN 80-85787-14-8.
19. LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. 4.upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 368 s. ISBN 978-80-87561-15-7.
20. LIU, Dayan. On the Classification of Subtitling. *Journal of Language Teaching and Research*. Finland: Academy Publisher, 2014. Vol. 5. No. 5. 1103 – 1109 s. ISSN 1798-4769.
21. LUYKEN, Georg-Michael. HERBST, Thomas. LANGHAM-BROWN, Jo. REID, Helen. SPINHOFF Hermann. *Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for the European Audience*. Manchester: European Institute for the Media, 1991. 214 s. ISBN-10 0948195193.
22. MIKEŠOVÁ, Kateřina. Российское фильмы постсоветского периода в чешском культурном пространстве. *Nová Rusistika*. [online]. VII. č. 1. 2014. [cit. 15-11-2015]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/130241/2_NovajaRusistika_7-2014-1_19.pdf?sequence=1 J. Mikešová
23. ORERO, Pilar. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004. 227 s. ISBN 9978-90-272-1662-5.
24. POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. dopl. a opr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 162 s. ISBN 978-80-904887-9-3.
25. STRAKOVÁ, V. In: KUFNEROVÁ, Zlata. SKOUMALOVÁ, Zdena. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994. 262 s. ISBN 80-85787-14-8.
26. STRNADOVÁ, Věra. KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. 229 s. ISBN 978-80-87218-21-1.
27. TESLENKO, Uljana. *Komentovaný překlad titulků k dokumentárnímu filmu "Chezki česki"*. Brno, 2014. 92 s. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. doc. PhDr. Jiří Gazda, CSc.

28. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 1. vyd. 83 s. ISBN 978-80-244-3417-9.
29. YVANE, Jean. Proportion of audiovisual products imported from non-European countries. In: ANDERMAN Gunilla. *Translation Today. Trends and Perspectives*. ROGERS, Margaret. Velká Británie: MPG Books, 2003. 233 s. ISBN 1-85359-618-3.
30. ZELENKOVÁ, Kristýna. *Filmový překlad – jeho specifika se zaměřením na teorii titulkování*. Olomouc, 2012. 81 s. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Mgr. Zuzana Hildenbrand, PhD.
31. Zkratky čistě grafické. Internetová jazyková příručka. *Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR*. © 2008–2016. [cit. 10-11-2016]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=780>
32. ГОРШКОВА, Вера Евгеньевна. *Перевод в кино: Дублирование VS. Субтитры*. In: Вестник НГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. Том 5. Выпуск 1. 2007. 133 – 140 s. ISSN 1818-7935.
33. КУЗЬМИЧЕВ, S. A. *Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода*. Вестник Московского Государственного лингвистического университета. [online]. Москва: Издательство МГЛУ, 2012. No 642. [cit. 10-3-2016]. Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kinofilmov-kak-otdelnyy-vid-perevoda>
34. МАТАСОВ, Роман Александрович. История кино/видео перевода. *Вестник Московского университета. Теория Перевода*. [online] Moskva: Издательство Московского университета, 2008. сер. 22. № 3. Индекс 20408. © 2008. [cit. 21-12-2015] S. 3 – 4. Dostupné z: http://esti.msu.ru/netcat_files/2308_83.pdf
35. МАТВЕЕВ, Михаил Олегович. *Особенности перевода аудиовизуальных текстов предназначенных для озвучивания*. Дипломная работа. [online] Moskva: МГЛУ, 2013. [cit. 2-11-2016]. Dostupné z: <http://www.thinkaloud.ru/grad/matveyev-grad.pdf>.

36. ЧУЖАКИН, Андрей Павлович. *Мир перевода. 7 Общая теория устного перевода и переводческой скорописи*. Москва: Р. Валент, 2002. 160 с. ISBN 5-93439-074-0.

Seznam použitých zdrojů:

1. Kinoglaz.fr. *Predstavlenie*. [online]. [cit. 21-11-2015]. Dostupné z: http://www.kinoglaz.fr/u_fiche_film.php?lang=ru&num=3961
2. KOLÁŘ, Jan. Práce a únava za časů mrazu/Sergej Loznica na Dafilms. *Cinepur. Časopis pro moderní cinefily*. [online]. Praha: Sdružení přátel Cinepuru, 2014. [cit. 22-11-2015]. Dostupné z: <http://cinepur.cz/article.php?article=2742>
3. Počesťování přejatých slov včetně vlastních jmen. *Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR*. [online]. © 2008–2016. [cit. 15-11-2016]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=120>
4. RYCHLÍK, Martin. *Byli by Češi bez dabingu zdatnější v cizích jazycích?* [online]. Česká pozice.cz. MŠMT. 2013 [cit. 05-04-2016]. Dostupné z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Fministerstvo%2Fbyli-by-cesi-bez-dabingu-zdatnejsi-v-cizich-jazycich&ei=INr2VMvrBYjeUc7bgvgL&usg=AFQjCNEBaISOq9qwxFKY-gthpYcwyLFT-w&sig2=Wuy_RgPXyX3ohioAd5EwjA&bvm=bv.87519884,d.d24
5. *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*. Mnohojazyčnost: Přínos pro Evropu i společný závazek. [online]. Dokument Komise KOM. (2008) 566 v konečném znění. [cit. 06-03-2016]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=CS>
6. *Sergei Loznitsa. Curriculum vitae*. [online]. [cit. 20-11-2015]. Dostupné z: <http://loznitsa.com/vita/biography/?lang=ru>
7. *Study on Dubbing and Subtitling Needs and Practises in the European Audiovisual Industry*. [online]. London and Paris: Media Consulting Group, Peacefulfish, 2007. [cit. 05-03-2016]. 133 s. Dostupné z: http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-b/gdbk/07/ksj/study_dub_subtitle_en.pdf

8. *Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Артдок фест.* [online]. Moskva: Вертов, 2008. © 2002 – 2010. [cit. 25-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/images/artdoc/progr.htm>
9. *Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Интервью с Лозницей в АИФ.* [online]. Moskva: Вертов, 2008. © 2002 – 2009. [cit. 30-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/373/index.html>
Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Лозница документальное/игровое кино. [online]. Moskva: Вертов, 2010. © 2002 – 2010. [cit. 22-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/747/index.html>
10. *Вертов.ру. Порталь Российского документального кино. Предпреьера фильма Сергея Лозницы „Представление“.* [online]. Moskva: 2008, Вертов. © 2002 – 2010. [cit. 25-11-2015]. Dostupné z: <http://www.vertov.ru/news/373/index.html>
11. *Кино-театр.ру. Сергей Лозница.* [online]. © 2006 – 2016. [cit. 18-11-2015]. Dostupné z: <http://www.kino-teatr.ru/kino/director/post/256294/forum/>
12. ЛОЗНИЦА, Сергей. *Устранение помя. СЕАНС.* [online]. © 1990 – 2016. Мастерская Сеанс. № 23/24. [cit. 10-12-2015]. Dostupné z: <http://seance.ru/n/23-24/vertigo-terror-tehnologiy/techno-loznitsa/>
13. СТЕПАНОВ, Василий. *Труды и дни. СЕАНС.* [online]. © 1990 – 2016. Мастерская Сеанс. № 35/36. [cit. 10-12-2015]. Dostupné z: <http://seance.ru/n/35-36/retroavangard-3536/trudy-i-dni/>

Slovníky a encyklopedie

1. FRONEK, Josef. *Velký Anlicko-český slovník.* 1. vyd. Praha: LEDA, 2006. 1736 s. ISBN 80-7335-022-X.
2. CHALUPA, Jiří. *Španělsko-český, česko-španělský slovník.* 1. vyd. Praha: Fin Publishing, 2008. 1344 s. ISBN 978-80-86002-86-6.
3. KÁBRT, Jan. KUCHARSKÝ, Pavel. SCHAMS, Rudolf. VRÁNEK a dědicové. *Latinsko/český slovník.* 1. vyd. Praha: LEDA, 2000. 576 s. ISBN 80-85927-82-9.
4. KOŽEŠNÍK, Jaroslav Kožešník, ŠTĚPÁNEK. *Hlavní redakce československé encyklopedie. Ilustrovaný Encyklopedický slovník.* Praha: Academia, 1982. III. Díl, 1.vyd. 976 s. ISBN 505-21-856.

5. MYNÁŘOVÁ, Hana. *Francouzsko-český, česko-francouzský slovník*. 1. vyd. Olomouc: Fin Publishing, 1998. 1472 s. ISBN 80-86002-34-9.
6. PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov*, II. díl. Praha: Academia, 1995. 835 s. ISBN 80-200-0524-2.
7. Большой словарь русского языка. *Энциклопедический словарь*. [online]. Target-Multimedia, © 2008 – 2012. [cit. 08-12-2015]. Dostupné z: <http://www.dict.t-mm.ru/search?text=%F1%F3%E1%F2%E8%F2%F0>
8. НЕЛЮБИН, Лев Львович. *Толковый переводоведческий словарь*. Наука, 2006. 320 s. ISBN 5-89349-526-3.
9. ПЧЕЛКИНА, В.В. Зав.редакцией. КОМАРОВА, Л.Н. Ведущий редактор. *Словарь иностранных слов*. Москва: Издательство Москва «Русский язык», 1982. 9-е изд., испр. 608 s. ISBN 094598185.

Internetové slovníky a příručky

1. *Gramota. ru*. Dostupné z: <http://gramota.ru/>
2. *Internetová jazyková příručka*. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
3. *Portál o českém jazyce. Lingea s. r. o.* Dostupné z: <http://www.nechybujte.cz/>
4. *Slovník spisovného jazyka českého*.
Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>
5. *Толковый словарь Ожегова*. Dostupné z: <http://ozhegova-slovar.ru/>

10 ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Barbora Grygarová

Název katedry a fakulty: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, katedra slavistiky

Název diplomové práce česky: Vybrané problémy při překladu filmových titulků

Podtitul diplomové práce česky: Překlad a tvorba titulků k dokumentárnímu filmu *Představení*

Název diplomové práce anglicky: The Problem with Subtitle Translation

Podtitul diplomové práce anglicky: The Translation of Documentary Film *Revue*

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

Počet znaků (včetně mezer): 173 326

Počet znaků (bez mezer): 149 799

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 36 (+13 internetových zdrojů)

Klíčová slova česky: audiovizuální překlad, překlad pomocí titulků, dokumentární film, teorie audiovizuálního překladu, překladatelské transformace

Klíčová slova anglicky: audiovisual translation, subtitle translation, documentary film, audiovisual translation theory, translating transformations

Anotace v ČJ: Cílem této diplomové práce je představit aktuální přístupy k překladu audiovizuálních děl pomocí filmových titulků. Práci lze rozdělit na dvě části, teoretickou a praktickou. První část popisuje filmové titulky, jejich vývoj, pozitiva a negativa, či vznik a vývoj teorie překladu filmů pomocí titulků a pozici této disciplíny mezi ostatními disciplínami teorie překladu. Praktická část aplikuje získané poznatky na překlad a tvorbu titulků k filmu *Představení*. Uvádí překladatelské transformace a specifické problémy, které se mohou při překladu filmu pomocí titulků objevit a na příkladech je demonstruje. Práce neopomíná ani formální stránku tvorby titulků.

Anotace v AJ: The aim of this thesis is to present film subtitles in their broadest meaning and according to examined information translate and subtitle documentary film *Revue* which was directed by Sergei Loznitsa. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical one. In the first part, film subtitles, their development, advantages and

disadvantages and formation and development of subtitle translation theory are introduced. Position of audiovisual translation within translation theory is examined in the first part, too. Ascertained findings about subtitle translation are applied in the practical part. At the same time, translation transformations and specific problems with subtitle film translation are presented and specific examples are demonstrated. The thesis is focused on formal aspect of subtitle creation, as well.

11 PŘÍLOHA

1. DVD s otitulkovaným filmem *Představení*, které je přiloženo k této práci.
2. Přepis titulků k filmu *Představení* v textovém editoru.

PŘEPIS TITULKŮ K DOKUMENTÁRNÍMU FILMU *PŘEDSTAVENÍ*

1	Vše je připraveno.
00:00:08,998 --> 00:00:15,544	12
Federální agentura kultury a kinematografie	00:06:03,978 --> 00:06:08,002
a	Sláva komunistické straně SSSR!
FGUP „TPO „Petrohradské studio dokumentárních filmů“	13
2	00:06:16,342 --> 00:06:22,470
00:00:23,588 --> 00:00:26,508	Šťastnou cestu novým směrem,
uvádí film Sergeje Loznicy	matičko Šeksno.
3	14
00:01:14,361 --> 00:01:18,995	00:06:44,977 --> 00:06:55,833
PŘEDSTAVENÍ	"Nezřetelně"
4	15
00:01:34,476 --> 00:01:36,328	00:08:06,416 --> 00:08:07,624
"Nezřetelně"	Pojď sem.
5	16
00:01:44,950 --> 00:01:48,332	00:08:13,011 --> 00:08:16,729
"Nezřetelně"	"Nezřetelně."
6	17
00:02:11,435 --> 00:02:12,965	00:08:46,168 --> 00:08:48,181
No dobře, můžeš.	"Nezřetelně."
7	18
00:02:21,821 --> 00:02:22,828	00:09:28,709 --> 00:09:31,874
"Nezřetelně"	Večery na venkově
8	jsou moji první hrou,
00:02:24,727 --> 00:02:26,700	19
Á raz.	00:09:31,994 --> 00:09:34,766
9	kterou uvádí mnohá místní divadla.
00:03:00,151 --> 00:03:02,265	20
Jed'. Můžeš.	00:09:34,886 --> 00:09:37,884
10	Jde o lyrickou komedii
00:03:12,464 --> 00:03:15,383	ze života kolchozníků.
"Nezřetelně."	21
11	00:09:38,004 --> 00:09:44,196
00:04:55,863 --> 00:04:58,473	Její premiéra se v našem divadle

konala v květnu roku 1954.

22

00:09:44,316 --> 00:09:48,630

A hle! Nyní se naši herci

představí již po dvousté.

23

00:10:07,121 --> 00:10:10,006

Je vidět, že to nemáte lehké,

občane Plakune.

24

00:10:10,126 --> 00:10:11,757

To tedy ne.

25

00:10:11,877 --> 00:10:15,513

Vždyť oni vás považují za svatého.

26

00:10:15,633 --> 00:10:18,039

To ale není má vina,

drahý občane.

27

00:10:18,950 --> 00:10:21,568

Tak to chodí,

obzvlášť po válce.

28

00:10:21,688 --> 00:10:23,802

Lidé se už hodně natrápili.

29

00:10:23,922 --> 00:10:26,372

Každý hledá útěchu

30

00:10:26,735 --> 00:10:30,045

a v ten moment se objeví spasitel.

31

00:10:30,822 --> 00:10:33,819

U nás jsem to já.

32

00:10:33,939 --> 00:10:38,190

Nějaký svatý, mimořádný,

vysoce postavený člověk.

33

00:10:38,310 --> 00:10:41,037

Jak se říká vševěd,

34

00:10:41,157 --> 00:10:43,517

obklopen nešťastníky

a jejich vděčností.

35

00:10:43,637 --> 00:10:47,441

Vysoce postavený chytrák

obklopený nešťastníky.

36

00:10:47,561 --> 00:10:49,269

Tak tak, vděčnými nešťastníky.

37

00:10:49,389 --> 00:10:52,611

Všechno ví,

nikdy se nemýlí.

38

00:10:52,731 --> 00:10:56,134

A ti nešťastníci pouze hřeší a kají se.

39

00:10:56,254 --> 00:10:57,756

Přesně tak.

40

00:10:57,876 --> 00:11:01,701

Z jeho slova se stává zákon.

41

00:11:01,821 --> 00:11:05,561

Dokáže zničit i dát milost.

42
00:11:05,681 --> 00:11:11,244
Za kritiku budou zatraceni.

43
00:11:11,364 --> 00:11:12,408
To se rozumí.

44
00:11:12,528 --> 00:11:15,218
Je to zkrátka velký vládce.

45
00:11:15,338 --> 00:11:16,469
Vůdce lidu.

46
00:11:16,589 --> 00:11:20,645
Zachází s davem
jako hospodář se svým stádem.

47
00:11:22,542 --> 00:11:26,357
Abyste věděl, už tu byl jeden takový chytrák.

48
00:11:26,759 --> 00:11:28,658
A my jsme ho svrhli.

49
00:11:28,778 --> 00:11:29,508
A koho?

50
00:11:29,894 --> 00:11:30,589
Cara.

51
00:11:48,899 --> 00:11:54,271
Rada ministrů SSSR a Všesvazová rada
profesionálních svazů udělují vítězi
Všesvazové socialistické soutěže.

52
00:12:53,075 --> 00:12:56,817
Aplikujte zkušenosti novátorů ve výrobě.

53
00:13:02,023 --> 00:13:03,768
Můžete vypouštět.

54
00:13:24,645 --> 00:13:26,014
Na vteřinku, soudruzi.

55
00:13:26,134 --> 00:13:27,795
Hledám soudruha Ščulpina.

56
00:13:27,915 --> 00:13:28,613
Já jsem Ščulpin.

57
00:13:28,733 --> 00:13:30,663
Dobře,
že jsem vás hned našel.

58
00:13:30,783 --> 00:13:33,520
Soudruhu,
zajímají nás vaše pracovní úspěchy.

59
00:13:33,870 --> 00:13:35,853
Ve volbách do nejvyššího sovětu SSSR

60
00:13:35,973 --> 00:13:39,372
jsme se zavázali vyrobit
80 tun oceli nad normu.

61
00:13:39,845 --> 00:13:42,038
Úkol jsme splnili.

62
00:13:42,158 --> 00:13:44,672
-Výborně, přeji mnoho dalších úspěchů.

-Děkuji.

63
00:15:03,050 --> 00:15:06,853

Soudruhu Kiršanove, jak jste zareagovali
na výzvy soudruha Mamaje?

64

00:15:06,973 --> 00:15:09,166

Naše dílna přijala výzvu

65

00:15:09,286 --> 00:15:11,853

doněckého horníka Nikolaje Mamaje.

66

00:15:11,973 --> 00:15:13,845

Zavázali jsme se,

67

00:15:13,965 --> 00:15:19,470

že vyrobíme denně tunu oceli navíc.

68

00:15:54,797 --> 00:15:57,858

Pracujeme pro blaho roku 1958.

69

00:16:34,218 --> 00:16:37,489

Jak to bylo.

Hra Dmitrije Gorbunova.

70

00:16:49,730 --> 00:16:51,705

Zdravím vás, soudruzi.

71

00:16:54,708 --> 00:16:56,704

Dobrý den, Vasjo Petrovno.

72

00:17:01,730 --> 00:17:02,968

Soudruzi,

73

00:17:03,088 --> 00:17:06,489

měli bychom vykládat uhlí,

na které jsme tak dlouho čekali.

74

00:17:07,010 --> 00:17:10,298

Naší prací není vykládat uhlí!

75

00:17:10,418 --> 00:17:14,208

Nikam nepůjdeme!

76

00:17:17,535 --> 00:17:20,675

Soudruzi, a já jsem

za vás za všechny

77

00:17:20,795 --> 00:17:23,812

dala slovo samotnému

Leninovi.

78

00:17:24,176 --> 00:17:26,550

Tys byla u Lenina?

Vidělas ho?

79

00:17:26,670 --> 00:17:28,001

Teď poslouchejte,

80

00:17:28,121 --> 00:17:31,122

co mi Lenin řekl u čaje.

81

00:17:31,242 --> 00:17:32,517

Tak co? Co?

82

00:17:36,958 --> 00:17:39,399

Říkal, jak je těžké,

83

00:17:39,519 --> 00:17:40,727

nesmírně těžké,

84

00:17:41,340 --> 00:17:43,826

vést tak ohromné hospodářství

85

00:17:43,946 --> 00:17:46,640

a přitom žít tak prostě.

86

00:17:46,760 --> 00:17:48,854

Řekl, že nám ale nikdo nepomůže,

87

00:17:48,974 --> 00:17:51,994

pokud si sami nebudeme pomáhat.

88

00:17:52,750 --> 00:17:57,144

Řekl, že nám soudruzi horníci

posílají uhlí,

89

00:17:57,264 --> 00:18:02,913

aby pomohlo státu i nám!

90

00:18:04,330 --> 00:18:06,470

A já jsem za vás všechny

91

00:18:06,590 --> 00:18:09,040

poděkovala

Vladimiru Iljiči.

92

00:18:09,490 --> 00:18:12,551

A slíbila jsem za vás za všechny,

93

00:18:13,273 --> 00:18:16,567

že zítra půjdeme do práce.

94

00:18:17,428 --> 00:18:20,136

Tak co stojíme, soudruzi?

95

00:18:20,256 --> 00:18:21,893

Dali jsme slovo Leninovi!

96

00:18:22,572 --> 00:18:23,328

Honem!

97

00:18:23,591 --> 00:18:25,027

Rychle do práce!

98

00:18:25,147 --> 00:18:27,680

Pojďte, rozdělíme se,

99

00:18:27,800 --> 00:18:31,109

vyskládat uhlí,

převézt do továrny.

100

00:18:31,229 --> 00:18:34,470

Honem, rychle, pojďme!

101

00:18:35,090 --> 00:18:36,125

No tak!

102

00:18:36,245 --> 00:18:38,132

Pojďte všichni za mnou!

103

00:18:38,252 --> 00:18:41,999

K vagonu!

104

00:19:05,968 --> 00:19:08,315

Vítejte!

105

00:19:48,559 --> 00:19:49,062

Děkuji.

106

00:19:58,301 --> 00:20:00,334

"Nezřetelně."

107

00:20:43,057 --> 00:20:45,750

Všichni k volbám!

108

00:20:56,836 --> 00:20:58,905

Volby dopadly skvěle.

109

00:20:59,025 --> 00:21:01,515

Lidový blok komunistů a nestraníků

110

00:21:01,635 --> 00:21:03,990

suverénně zvítězil ve volbách!

111

00:21:26,048 --> 00:21:30,683

Namáčení semínek

4. dubna

112

00:24:14,377 --> 00:24:16,632

Karel Marx

113

00:24:27,886 --> 00:24:29,924

Oddělení kukuřice a obilovin

114

00:24:32,194 --> 00:24:34,230

Vasiliji Trofimoviči,

115

00:24:34,490 --> 00:24:38,318

na lednovém plénu ÚV KSSS,

116

00:24:39,018 --> 00:24:42,250

nám Nikita Sergejevič Chruščov

poradil,

117

00:24:42,370 --> 00:24:44,417

abychom se zaměřili na cukrovou řepu.

118

00:24:45,359 --> 00:24:47,967

My jsme tak učinili.

119

00:24:48,331 --> 00:24:53,384

A již jsme uspořádali

schůzi kolchozu,

120

00:24:53,589 --> 00:24:57,084

společně s vedoucími brigád

a aktivisty.

121

00:24:57,204 --> 00:25:01,003

Naši kolchozníci na družstevním

shromáždění odsouhlasili,

122

00:25:01,123 --> 00:25:03,742

že k 22. sjezdu komunistické strany

vypěstujeme

123

00:25:03,862 --> 00:25:06,980

a přivezeme právě takovou řepu!

124

00:25:07,100 --> 00:25:09,513

Naše Kostromská oblast je na severu,

125

00:25:09,633 --> 00:25:12,490

proto jsme se rozhodli

požádat vás o radu.

126

00:25:12,610 --> 00:25:16,285

Doufám, že nám odpovíte na otázky

127

00:25:16,544 --> 00:25:19,022

a pomůžete také v praxi.

128

00:25:19,540 --> 00:25:21,599

Věřím, že nás neodmítnete.

129

00:25:21,719 --> 00:25:23,055

Vynasnažím se.	Kde jsi bylo? Ó, tak kde jsi bylo?
130	142
00:25:25,081 --> 00:25:29,807	00:28:07,137 --> 00:28:10,471
Máme stejný úkol, Praskovno Andrejevno.	Oj, káčátko mé luční.
131	143
00:25:29,927 --> 00:25:37,186	00:29:19,266 --> 00:29:24,213
Nejdříve vyčleníme dávku osiva.	Oddělení brigády komunistické práce.
132	Vedení: soudružka Presnjaková.
00:25:37,577 --> 00:25:41,669	144
Zdá se, že vás budu moci navštívit	00:29:57,911 --> 00:30:01,407
133	S plavovlasými dívkami
00:25:41,789 --> 00:25:44,635	postavila jsem se ke stroji,
a zjistit, jak se řepě daří v přírodě	145
134	00:30:01,527 --> 00:30:06,056
00:25:44,755 --> 00:25:49,260	aby přízi tenkou
a nabídnout konzultace.	předla radost dívčí má.
135	146
00:25:50,137 --> 00:25:53,670	00:30:06,438 --> 00:30:10,755
V.T. Krasočkin. Řepa	Paprsek horkého slunce do oken
136	hostům prosvítá.
00:26:10,392 --> 00:26:11,640	147
"Nezřetelně."	00:30:11,023 --> 00:30:12,894
137	Bud' stále pevnější moje milá
00:26:38,045 --> 00:26:39,595	148
"Nezřetelně."	00:30:13,014 --> 00:30:14,534
138	nitko bílá milá má!
00:26:40,272 --> 00:26:43,151	149
Obchod č. 8	00:30:15,218 --> 00:30:18,870
139	Brzy budeš látkou kalikem,
00:26:43,492 --> 00:26:44,892	150
Ovšem, že se to hodí.	00:30:19,130 --> 00:30:22,412
140	s láskou tě budou vítat tkalci
00:27:48,956 --> 00:27:53,675	151
Oj, káčátko mé luční.	00:30:22,532 --> 00:30:24,674
141	a až přijde čas,
00:27:58,113 --> 00:28:02,772	

152
00:30:24,794 --> 00:30:30,679
staneš se sváteční halenkou
nebývalé krásy!
153
00:33:12,123 --> 00:33:13,350
Tady dispečer.
154
00:33:14,995 --> 00:33:16,061
Haló?
155
00:33:16,181 --> 00:33:19,457
Zavolejte strojvedoucího Kuljova.
156
00:33:19,577 --> 00:33:22,473
Volám strojvedoucího Kuljova.
157
00:33:23,987 --> 00:33:25,654
Soudruhu strojvedoucí Kuljove.
158
00:33:25,774 --> 00:33:28,323
Strojvedoucí Kuljov, slyším vás.
159
00:33:28,443 --> 00:33:31,267
Odvezte ze stanice vlak s nákladem,
160
00:33:31,387 --> 00:33:34,358
který přesahuje hmotnost 300 tun.
161
00:33:34,478 --> 00:33:38,734
Zajistíme vám volnou kolej do Brjansku.
162
00:33:52,524 --> 00:33:56,389
Nikolaji Ivanoviči,
jaký bude program večerního vysílání?

163
00:33:56,509 --> 00:34:01,188
Úspěchy rekordmanů
ve výrobě oceli Karpenka a Borzilova.
164
00:34:01,308 --> 00:34:05,135
Kolaudace
panelových domů.
165
00:34:05,255 --> 00:34:06,537
Ano, slyšíme se.
166
00:34:06,657 --> 00:34:09,856
Tady redakce rozhlasu.
167
00:34:10,768 --> 00:34:11,386
Ano, ano.
168
00:34:11,725 --> 00:34:13,393
Dobře, děkuji.
169
00:34:13,694 --> 00:34:15,671
Reportér se dostaví.
170
00:34:16,676 --> 00:34:17,757
Vasiliji Petroviči,
171
00:34:17,877 --> 00:34:23,522
za 40 minut přijede na Brjanské
nádraží strojvedoucí Petrakov.
172
00:34:23,642 --> 00:34:26,093
-Měl byste jet.
-Už jedu.
173
00:34:27,530 --> 00:34:28,457

Brjanské nádraží.	a před stoupáním
174	jsme jeli na plný výkon, tedy 80 km/h.
00:34:28,577 --> 00:34:30,805	184
Ani na minutu se tu nepřerušuje provoz.	00:35:18,410 --> 00:35:21,199
175	Takže vlak jel tak rychle jako kurýr?
00:34:30,925 --> 00:34:35,378	185
Neustále přijíždí vlaky	00:35:21,319 --> 00:35:24,056
s uhlím a jiným nákladem.	Ano.
176	Dispečer nám dal přednost,
00:34:49,023 --> 00:34:51,463	186
-Dobrý den, Alexeji Jakovleviči.	00:35:24,176 --> 00:35:27,932
-Dobrý den.	takže vlak přijel do Brjansku
177	o 20 minut dřív oproti jízdnímu řádu.
00:34:51,583 --> 00:34:54,290	187
Přivezl jste ohromný vlak.	00:35:28,052 --> 00:35:32,361
Ani konec nevidím.	Náklad přesáhl hmotnost o 900 tun.
178	188
00:34:54,410 --> 00:34:56,280	00:35:33,133 --> 00:35:38,791
Určitě měří přes kilometr.	-Dobře si s posádkou odpočiňte.
179	-Děkuji.
00:34:56,682 --> 00:34:59,325	189
-Je obtížné řídit takovou soupravu?	00:35:46,660 --> 00:35:48,295
-Není to snadné.	Vysílání Brjanského rádia.
180	190
00:34:59,445 --> 00:35:01,642	00:35:48,415 --> 00:35:51,630
Jak jste ji sem dopravil?	Je tu regionální večerní zpravodajství.
181	191
00:35:01,762 --> 00:35:08,070	00:35:51,890 --> 00:35:57,975
Díky tvrdé práci	Brjanské nádraží. Ani na minutu
pomocníka strojvedoucího a topiče,	se tu nepřerušuje provoz ...
182	192
00:35:08,330 --> 00:35:12,526	00:35:58,710 --> 00:36:03,606
z kopce jsme jeli na setrvačnost	V temném lese,
a šetřili tak páru	193
183	00:36:03,726 --> 00:36:07,622
00:35:12,646 --> 00:35:18,150	

za lesem, za lesem	205
194	00:37:09,390 --> 00:37:11,835
00:36:07,742 --> 00:36:13,434	Viděl jsem ji nasedat do auta.
je palouček. Rozorám ho, rozorám.	206
195	00:37:12,780 --> 00:37:15,683
00:36:13,554 --> 00:36:17,206	To není dostačující.
Oraniště, oraniště.	207
196	00:37:17,709 --> 00:37:19,722
00:36:17,326 --> 00:36:21,797	"Nezřetelně."
Ochotnický sbor se připravuje	208
na soutěž rolnické kulturní činnosti.	00:37:20,732 --> 00:37:24,510
197	Vždyť jsme všichni lidé, nebo ne?
00:36:21,917 --> 00:36:23,712	209
Já zaseji, já zaseji	00:37:28,415 --> 00:37:30,438
198	Soudruzi z lidu rozhodli:
00:36:23,832 --> 00:36:27,017	210
len a konopí, len a konopí.	00:37:30,558 --> 00:37:34,855
199	Udělit pokutu 100 rublů
00:36:27,137 --> 00:36:32,786	Ivanu Antoškinovi,
Urodí se, urodí se	211
200	00:37:34,975 --> 00:37:43,393
00:36:32,906 --> 00:36:36,601	trest může odpykat výsadbou
len a konopí, len a konopí.	50 ks sazenic na stadionu 20. května.
201	212
00:36:36,721 --> 00:36:42,246	00:37:43,513 --> 00:37:50,574
Tenká a dlouhá vlákna,	A udělit napomenutí soudruhu Chlusovi
202	za narušení veřejného pořádku ...
00:36:42,366 --> 00:36:46,230	213
bílá a dlouhá vlákna.	00:38:03,864 --> 00:38:07,438
203	At' naše země vzkvétá sady,
00:36:46,490 --> 00:36:51,671	214
V temném lese, v temném lese,	00:38:07,558 --> 00:38:12,750
204	bez místa pro lidi
00:36:51,791 --> 00:36:59,302	s přežitky minulosti.
za lesem, za lesem...	215
	00:38:28,982 --> 00:38:31,535

Píd' země	a Valja Ruljovová,
podle novely G. Baklanova	225
216	00:40:16,950 --> 00:40:22,094
00:39:10,930 --> 00:39:15,547	taktěž absolventky
Tento den byl pro rodinu Zajcevových	Kalininského zdravotnického institutu.
nezapomenutelný.	226
217	00:40:23,844 --> 00:40:30,500
00:39:15,667 --> 00:39:18,815	Komsomolská organizace schválila.
Valja řekla matce o svém snu.	Lékařky brzy vyrazí.
218	227
00:39:18,935 --> 00:39:21,246	00:40:31,195 --> 00:40:34,151
Vydejme se na cestu!	Šťastnou cestu, přátelé.
Strana volá.	228
219	00:40:37,136 --> 00:40:42,222
00:39:44,436 --> 00:39:47,571	Divadelní soubor mládeže.
Valja má dovoleno odjet	Polní pochod. Pochodem vchod.
obdělávat úrodnou půdu.	229
220	00:40:44,074 --> 00:40:48,645
00:39:47,691 --> 00:39:51,608	Ty! To všechno ty!
Marija Sergejevna schválila přání	Ty za všechno můžeš!
milované dceři.	230
221	00:40:48,765 --> 00:40:51,765
00:39:53,790 --> 00:39:56,628	Poslali jsme tě, abys vše zjistila
Co na to otec Vasilij Alexejevič?	231
222	00:40:51,885 --> 00:40:53,655
00:39:56,748 --> 00:40:04,105	a co jsi nám napsala, co?!
Na rodinné poradě bylo rozhodnutí	232
Valji jednohlasně schváleno.	00:40:53,775 --> 00:40:56,942
223	-Mlčte už.
00:40:07,535 --> 00:40:12,932	-Proč by mlčela? Má pravdu.
Žádost Komsomolské organizaci	233
odjet obdělávat úrodnou půdu	00:40:57,062 --> 00:41:02,286
224	Psala jsi, že je tu dobrá atmosféra,
00:40:13,052 --> 00:40:16,830	dobří lidé i výchovná činnost.
podaly také Lila Roljenkovová	234
	00:41:02,406 --> 00:41:04,046

A kde je ta tvá výchova?

235

00:41:04,166 --> 00:41:07,513

My nikoho neučíme,

to oni nás učí hrubě mluvit,

236

00:41:07,633 --> 00:41:09,665

rýt zemi krumpáčem,

míchat maltu.

237

00:41:09,785 --> 00:41:14,562

Podívej se na mé ruce.

Viš, jak kdysi vypadaly?

238

00:41:14,682 --> 00:41:18,548

A teď už nemohu psát ani dopisy,

jak mám omrzlé prsty.

239

00:41:18,668 --> 00:41:20,917

Už toho mám dost!

240

00:41:21,317 --> 00:41:25,792

Proč křičíš?

Jestli chceš jít, tak prosím!

241

00:41:25,912 --> 00:41:27,870

Tady máš své věci.

242

00:41:27,990 --> 00:41:30,729

Co to děláš? To jsou moje věci!

243

00:41:30,849 --> 00:41:35,534

Můžete jít! Klidně hned!

Nikdo vás nedrží!

244

00:41:35,654 --> 00:41:38,605

Ale pamatujte, až postavíme město,

245

00:41:38,725 --> 00:41:41,928

do knihy cti zapíšeme

jména těch, kteří stavěli

246

00:41:42,048 --> 00:41:44,818

a do knihy hanby

jména těch, kteří odešli.

247

00:41:44,938 --> 00:41:48,373

Ani jedno jméno nevynecháme.

Bud'te si jistí!

248

00:41:50,624 --> 00:41:55,590

Ochotníci se připravují

k inscenaci nového představení.

249

00:43:36,577 --> 00:43:38,430

Jsme úspěšní,

250

00:43:38,817 --> 00:43:40,855

pracujeme proto ještě lépe,

251

00:43:40,975 --> 00:43:45,487

abychom zajistili

úplný dostatek produktů.

252

00:43:46,213 --> 00:43:48,409

Máme takové možnosti,

253

00:43:48,529 --> 00:43:51,000

jen je musíme rozumně využít.

254

00:43:51,272 --> 00:43:55,982

Teprve včera jsme se soudruhem

Brežněvem a ostatními

255

00:43:56,102 --> 00:43:58,901

přiletěli z Kujbyševa.

256

00:43:59,021 --> 00:44:00,849

Byl jsem tam v továrně,

257

00:44:00,969 --> 00:44:02,430

v kolchozu,

258

00:44:02,550 --> 00:44:05,745

při otevření vodní elektrárny.

259

00:44:06,240 --> 00:44:10,008

Každý se raduje, když vidí náš lid

260

00:44:10,128 --> 00:44:12,421

a výsledky jeho práce.

261

00:44:12,714 --> 00:44:16,637

Musíme toho racionálně využít

262

00:44:17,154 --> 00:44:20,456

a porosteme ne co každým dnem,

ale každou hodinou.

263

00:44:21,212 --> 00:44:26,126

Navštívili jsme chemickou továrnu,

264

00:44:26,246 --> 00:44:31,358

kde se z plynu vyrábí pryž.

265

00:44:31,605 --> 00:44:36,322

Soudruzi, to je opravdu hodno

sejmout klobouky

266

00:44:36,442 --> 00:44:41,901

a uklonit se těm,

kteří dosáhli takových úspěchů.

267

00:44:44,151 --> 00:44:47,585

A to díky velikosti leninského lidu,

268

00:44:47,705 --> 00:44:50,808

velikosti leninského organizačního

talentu.

269

00:44:50,928 --> 00:44:52,675

Díky velikosti našeho lidu,

270

00:44:52,795 --> 00:44:55,622

který jako první převzal moc do svých rukou,

271

00:44:55,742 --> 00:44:57,327

do rukou dělnické třídy.

272

00:44:57,447 --> 00:45:00,750

Ukázal světu jedinou správnou cestu,

273

00:45:00,870 --> 00:45:05,965

a to svržení kapitalismu

a vybudování komunistické společnosti!

274

00:45:07,065 --> 00:45:12,859

Máme štěstí, že můžeme tvrdě pracovat.

275

00:45:13,503 --> 00:45:19,175

Myslím, že jsou vytvořeny podmínky

pro pokrok

276
00:45:19,295 --> 00:45:22,306
a k dalšímu postupu vpřed!

277
00:45:22,733 --> 00:45:25,822
Abychom mohli vzrůstat ke komunismu.

278
00:45:26,430 --> 00:45:30,056
Ať žije naše slavná dělnická třída!

279
00:45:30,176 --> 00:45:34,702
Ať žijí
naši slavní kolchozníci!

280
00:45:34,964 --> 00:45:38,430
Ať žije
naše inteligence a vědci!

281
00:45:38,550 --> 00:45:42,721
Ať žije naše velká strana,

282
00:45:43,045 --> 00:45:47,262
organizátorka a vedoucí pracujícího lidu!

283
00:45:47,556 --> 00:45:51,988
Kupředu soudruzi! Vpřed ke komunismu!

284
00:46:29,285 --> 00:46:34,006
Sovětská věda a technika dosáhly
nového pozoruhodného vítězství.

285
00:46:34,126 --> 00:46:36,942
Raketa odpálená na Měsíc

286
00:46:37,062 --> 00:46:41,361
již za první den urazila vzdálenost

asi 150 000 km.

287
00:46:42,833 --> 00:46:47,843
Pozoruhodné je, že přesáhla
druhou kosmickou rychlost.

288
00:46:47,963 --> 00:46:51,855
Při této rychlosti 11,2 km/s

289
00:46:52,149 --> 00:46:54,434
překonala gravitaci Země

290
00:46:54,554 --> 00:46:58,328
a stala se skutečnou planetou
obíhající kolem Slunce.

291
00:46:58,977 --> 00:47:01,030
Údaje, které raketa poskytuje,

292
00:47:01,150 --> 00:47:06,270
dláždí cestu příštím
meziplanetárním letům.

293
00:47:07,197 --> 00:47:09,313
Vypuštění rakety k Měsici

294
00:47:09,433 --> 00:47:15,318
je skvělým vánočním dárkem
pro 21. sjezd komunistické strany.

295
00:47:19,773 --> 00:47:22,368
Ó, má Kaluga, ó má Ladoga.

296
00:47:22,488 --> 00:47:26,306
Kdo slyšel o jezeru Ladoze?
Kdo tam kdy byl?

297	abych se mohla směle z očí do očí
00:47:35,576 --> 00:47:40,926	dívat s Iljičem.
"Nezřetelně."	308
298	00:48:59,430 --> 00:49:02,122
00:47:41,630 --> 00:47:47,469	Vše nejlepší k narozeninám, Iljiči!
Ó, má Kaluga, ó má Ladoga. Kdo slyšel	309
o jezeru Ladoze? Kdo tam kdy byl?	00:49:21,050 --> 00:49:23,037
299	Nezapomenutelné roky.
00:47:47,589 --> 00:47:50,630	310
Ženicha mi přivedou.	00:49:23,157 --> 00:49:26,762
300	Tak se jmenuje sbírka našich vzpomínek.
00:47:51,408 --> 00:47:55,350	311
Ó, má Kaluga, ó má Ladoga. Kdo slyšel	00:49:27,149 --> 00:49:30,674
o jezeru Ladoze? Kdo tam kdy byl?	Vzpomínek na dobu, kdy jsme my,
301	zasloužili členové strany,
00:48:12,916 --> 00:48:21,704	312
Ó, má Kaluga, ó má Ladoga. Kdo slyšel	00:49:30,794 --> 00:49:32,790
o jezeru Ladoze? Kdo tam kdy byl?	účastníci boje za národní štěstí,
302	313
00:48:24,010 --> 00:48:27,531	00:49:32,910 --> 00:49:37,067
Vysvitne slunce a nakoukne ke mně,	žili a bojovali pod vedením
303	Vladimira Iljiče Lenina.
00:48:27,651 --> 00:48:31,317	314
jasně rozsvítí portrét na stěně,	00:49:37,187 --> 00:49:40,750
304	Na různých pozicích
00:48:31,437 --> 00:48:34,730	jsme plnili úkoly strany.
zdá se, že mi dobrý den přeje,	315
305	00:49:41,266 --> 00:49:45,980
00:48:34,980 --> 00:48:38,640	I přes rozdílné profese jsme všichni
do toho z obrazu Iljič jak živý	vždy byli stranickými agitátory.
na mě pohlédne.	316
306	00:49:46,100 --> 00:49:48,459
00:48:38,760 --> 00:48:42,331	O tom vyprávíme v naší sbírce.
A já chci být opravdovým lenincem,	317
307	00:49:48,579 --> 00:49:51,127
00:48:42,451 --> 00:48:46,549	

Vzpomínáme na 9. sjezd strany,

318

00:49:51,247 --> 00:49:56,085

kdy jsme vzdávali čest Leninovi

při výročí jeho 50. narozenin,

319

00:49:56,205 --> 00:50:00,575

a on vstal a místo proslavů navrhl

zaspívat internacionálu.

320

00:50:00,695 --> 00:50:03,154

Všichni jsme vstali a družně zaspívali.

321

00:50:03,274 --> 00:50:06,966

Nezapomenu na to,

jak Vladimír Iljič směle povstal

322

00:50:07,086 --> 00:50:10,115

a zpíval tyto řádky

spolu s celým sjezdem.

323

00:50:10,235 --> 00:50:14,383

Nikdo nás neosvobodí, ani bůh,

ani car ani hrdina.

324

00:50:14,503 --> 00:50:18,030

Ale za své osvobození se bijeme

svýma vlastníma rukama.

325

00:50:32,867 --> 00:50:36,262

S pionýrským průvodem

326

00:50:36,382 --> 00:50:39,445

v našem slunečném kraji,

327

00:50:40,027 --> 00:50:43,813

jdeme cestou, kterou kráčeli starší,

328

00:50:43,933 --> 00:50:47,075

zpíváme svou hymnu.

329

00:50:47,621 --> 00:50:51,305

Pionýr neztrácí ani minutu,

330

00:50:51,425 --> 00:50:55,110

nikdy neplýtvá časem.

331

00:50:55,230 --> 00:50:57,502

V. I. Lenin

332

00:51:20,685 --> 00:51:23,990

Já, mladý pionýr

Sovětského svazu,

333

00:51:24,901 --> 00:51:28,778

Já, mladý pionýr

Sovětského svazu,

334

00:51:29,107 --> 00:51:33,785

slavnostně slibuji před svými druhy,

335

00:51:33,905 --> 00:51:37,648

že budu vroucně milovat

svoji sovětskou vlast,

336

00:51:37,958 --> 00:51:41,418

žít, studovat a bojovat tak,

337

00:51:41,538 --> 00:51:43,892

jak řekl velký Lenin,

338

00:51:44,012 --> 00:51:47,481

tak jak nás učí komunistická strana.

339

00:51:48,601 --> 00:51:52,322

V podmínkách přetrvávajícího boje

340

00:51:52,442 --> 00:51:56,668

je vše vnímáno jako živé vyjádření

hlubokého vlasteneckého citění,

341

00:51:57,641 --> 00:52:02,089

jako vysoké politické povědomí

sovětského lidu.

342

00:52:15,133 --> 00:52:18,145

V některých zemích

již sovětská moc zvítězila.

343

00:52:19,087 --> 00:52:24,044

Ještě chvíli a uvidíme

vítězství komunismu v celém světě.

344

00:52:24,307 --> 00:52:30,270

Uvidíme vznik celosvětové

federativní Sovětské republiky.

345

00:52:32,835 --> 00:52:37,808

Pamatuji si, jak velký dojem

na mě udělalo

346

00:52:37,928 --> 00:52:41,980

vystoupení Vladimíra Iljiče Lenina

na Rudém náměstí

347

00:52:42,270 --> 00:52:46,777

v květnu nezapomenutelného roku 1919.

348

00:52:47,889 --> 00:52:51,733

Když Lenin hovořil k lidu,

který zaplnil náměstí,

349

00:52:51,853 --> 00:52:54,902

řekl nádherná slova:

350

00:52:55,343 --> 00:52:59,327

„Organizovat děti je základem

351

00:52:59,909 --> 00:53:02,272

a tím nejlepším způsobem,

352

00:53:02,392 --> 00:53:04,867

jak vychovat komunisty."

353

00:53:10,605 --> 00:53:14,300

Naši drazí čestní pionýři,

zasloužili komunisté,

354

00:53:14,420 --> 00:53:18,270

celý život jste bojovali

za naše štěstí a radostný život.

355

00:53:18,656 --> 00:53:22,626

My, pionýři ze školy Ciolkovského,

vám slibujeme,

356

00:53:22,746 --> 00:53:25,699

že se budeme dobře učit

a až vyrosteme,

357

00:53:25,819 --> 00:53:31,424

věnujeme veškerou svou sílu

budování komunistické společnosti.

358	Tajemník stranického výboru vyzval
00:55:17,481 --> 00:55:22,051	shromáždění ke zvýšení ostražitosti
Neprojdou!	368
Heslo odbojářů španělské občanské války, symbol hrdinství	00:56:22,865 --> 00:56:26,586
359	kvůli množícím se intrikám
00:55:31,720 --> 00:55:35,509	špiónů kapitalistických států.
Neúspěšný pokus o získání	369
pomoci sovětských občanů.	00:56:31,540 --> 00:56:37,799
360	Studenti institutu loďařství se zlomyslně
00:55:39,632 --> 00:55:42,504	vysmívají příznivcům tzv. "umění".
Ampulka s jedem	370
361	00:56:38,708 --> 00:56:41,608
00:55:51,820 --> 00:55:55,002	Rock and roll? Ano!
Státní bezpečnost	371
je celonárodní záležitostí,	00:56:47,570 --> 00:56:50,161
362	Twist? Ano!
00:55:55,122 --> 00:55:57,365	372
věnujeme jí tedy regionální vysílání.	00:57:55,959 --> 00:58:00,126
363	Kalužská správní komise
00:55:57,828 --> 00:56:01,230	zasedá v pekárně č. 3.
Za aktivní účast	373
na udržení bezpečnosti státu	00:58:01,237 --> 00:58:04,975
364	Dělníci rozzlobeně reagují na ty,
00:56:01,350 --> 00:56:05,476	kteří zapomínají,
získává diplom	374
inspektor Michail Pavlovič Zinovkin,	00:58:05,095 --> 00:58:08,172
365	kolik práce je vloženo do chleba,
00:56:06,074 --> 00:56:09,900	375
vedoucí pracovní skupiny kolchozu	00:58:08,292 --> 00:58:12,297
„Gigant“ Fjodor Petrovič Ščolokov,	a trestuhodně kupčí
366	s lidovým majetkem.
00:56:12,290 --> 00:56:16,843	376
obyvatelka města Staraja Russa	00:58:19,661 --> 00:58:22,539
hospodyně Kvasinová.	Medvěděvová, dělnice z pekárny,
367	377
00:56:17,139 --> 00:56:22,745	00:58:22,659 --> 00:58:26,329

krmila státním chlebem své vepře.

378

00:58:26,449 --> 00:58:29,711

Nehleďte na to, jak skromně vypadá,

379

00:58:29,831 --> 00:58:32,991

podívejte, jaký dům si postavila!

380

00:58:36,205 --> 00:58:40,745

Za šmelinu s chlebem

je trestně odpovědná

381

00:58:40,993 --> 00:58:43,888

pracovnice stavebního úřadu Kiseljovová.

382

00:58:48,297 --> 00:58:52,160

Ne, ani její vzhled, ani její slova

soucit nevzbuzují.

383

00:58:52,280 --> 00:58:55,831

Nelítujme ty,

kdo rozkrádají státní majetek.

384

00:58:59,166 --> 00:59:03,636

Manželé Bělousov a Timofejevová

dostávají důchod.

385

00:59:03,756 --> 00:59:06,058

Ale chamtivcům to nestačí.

386

00:59:06,178 --> 00:59:11,011

Kůň, 3 prasata,

to je podle nich skromné hospodářství.

387

00:59:14,082 --> 00:59:17,036

„A co má být, krmil jsem chlebem

a budu jím krmit dál.“

388

00:59:17,156 --> 00:59:20,654

„Ne, občane Bělousove,"

lid ti to nedovolí.

389

00:59:20,774 --> 00:59:25,264

Je k údivu, že Kalužská městská rada

dodnes trpí ty,

390

00:59:25,384 --> 00:59:29,493

kteří ve městě chovají zvířata

a porušují sovětské zákony.

391

00:59:34,504 --> 00:59:36,790

Pouze v socialistickém státě,

392

00:59:36,910 --> 00:59:40,851

ve kterém je péče o blaho člověka

nejvyšším zákonem,

393

00:59:41,211 --> 00:59:44,050

může být zrušena daň z obyvatel.

394

00:59:45,770 --> 00:59:49,166

Soudruh Chruščov

nám dal skvělou nabídku.

395

00:59:49,597 --> 00:59:52,810

Spočítali jsme,

že konkrétně naše rodina

396

00:59:52,930 --> 00:59:57,119

bude mít díky zrušení daní

navíc 300 rublů měsíčně.

397

00:59:57,239 --> 00:59:58,945

Což je skvělé!

398

01:00:01,185 --> 01:00:03,285

Řeknu to takhle, od srdce.

399

01:00:03,405 --> 01:00:07,310

Za všechny dělníky

velmi děkuji straně a vládě.

400

01:00:07,430 --> 01:00:12,320

Vždyť v žádné zemi se nestarají

o pracující tak jako u nás.

401

01:00:21,841 --> 01:00:24,189

Někdy tak přemýšlím, chlapi,

402

01:00:24,309 --> 01:00:28,101

kdyby tak Lenin viděl všechny ty stavby,

které se dnes staví.

403

01:00:28,221 --> 01:00:31,561

Všude se staví elektrárny,

404

01:00:31,681 --> 01:00:35,354

velké fabriky, rozrůstají se města,

lidé létají do vesmíru.

405

01:00:35,474 --> 01:00:37,933

Podívejte se třeba na Čerepovec.

406

01:00:38,053 --> 01:00:40,867

Nic tu nebylo, kozy se tu procházely.

407

01:00:40,987 --> 01:00:44,935

A teď tu vyrostla tak velká továrna.

408

01:00:45,410 --> 01:00:48,246

Tolik oceli a železa se tu vyrábí.

409

01:00:48,596 --> 01:00:55,266

Velké město tu vyrostlo.

Staví se mnoho budov a velmi rychle.

410

01:00:55,921 --> 01:00:57,580

Vyvíjejí se nové technologie.

411

01:00:58,053 --> 01:01:02,004

Naše výrobky se vyváží do mnoha zemí.

412

01:01:02,124 --> 01:01:05,108

Koks se vyváží do Finska.

413

01:01:05,228 --> 01:01:08,599

Ocel válcovanou za studena

máme pro celý stát.

414

01:01:08,719 --> 01:01:11,819

Dodáváme do automobilek.

415

01:01:11,939 --> 01:01:14,849

Takže Rusko vzkvétá.

416

01:01:19,063 --> 01:01:21,086

Kdybychom tak žili déle

417

01:01:21,206 --> 01:01:22,806

s jiskrou v našem srdci,

418
01:01:23,069 --> 01:01:26,019
stavěli bychom více a lépe,
aby svět byl lepší.

419
01:01:26,405 --> 01:01:29,371
Přibývaly by nám roky,
ale mládli bychom skutky.

420
01:01:29,491 --> 01:01:31,950
Pojďme si o tom dnes večer zazpívat.

421
01:01:34,474 --> 01:01:39,943
Všude tu jsou dobří lidé.

422
01:01:40,063 --> 01:01:45,573
Tam, kde je obloha, půda a voda.

423
01:01:46,954 --> 01:01:52,249
Všude tu jsou dobří lidé.

424
01:01:52,632 --> 01:01:57,731
Tam, kde je obloha, půda a voda.

425
01:01:58,677 --> 01:02:03,608
Zatím samozřejmě nevíme,

426
01:02:04,222 --> 01:02:09,597
jak se věci mají
na Měsíci nebo na Marsu.

427
01:02:10,216 --> 01:02:15,504
Ale naše rodná planeta Země

428
01:02:16,258 --> 01:02:22,775
byla pro dobré lidi stvořena.

429
01:02:23,550 --> 01:02:28,240
Ale naše rodná planeta Země

430
01:02:38,135 --> 01:02:42,685
byla pro dobré lidi stvořena.

431
01:02:45,170 --> 01:02:49,540
Ano, dobrých lidí máme skutečně mnoho.

432
01:02:50,436 --> 01:02:53,898
Strážce veřejného pořádku.
Kamera V. Kolyškin.

433
01:02:54,577 --> 01:02:59,303
Členové katyňského národního výboru
a obyvatelé Smolenského kraje

434
01:02:59,423 --> 01:03:02,283
hluboce respektují
Alexeje Ivanoviče Griščenkova.

435
01:03:02,403 --> 01:03:06,434
Když se někomu stane něco špatného,
jde za Alexejem Ivanovičem.

436
01:03:07,316 --> 01:03:10,868
Neznámí pachatelé
tomuto muži v lese odcizili hodinky.

437
01:03:11,272 --> 01:03:15,164
Griščenkov horlivě pátrá.

438
01:03:27,418 --> 01:03:33,364

Lupiči byli dopadeni, na místě činu pak byly posouzeny okolnosti zločinu.	448 01:04:24,847 --> 01:04:27,882
439 01:03:38,460 --> 01:03:41,842 Alexej Ivanovič pracoval v milici 23 let	Hýčkáš si svědomí, co? 449 01:04:28,002 --> 01:04:30,167
440 01:03:41,962 --> 01:03:44,680 a chránil lid ať při práci i odpočinku.	Čest chceš prokazovat u soudu? 450 01:04:30,545 --> 01:04:32,230
441 01:03:45,283 --> 01:03:47,912 Teď se zabývá chvályhodnou výchovnou činností.	Cožpak je čisté svědomí málo? 451 01:04:32,350 --> 01:04:35,724
442 01:03:48,032 --> 01:03:52,509 Nyní jsou jeho posluchači členové družstva Leninův odkaz.	Čisté svědomí. No ty jsi teda hrdina! 452 01:04:36,150 --> 01:04:38,018
443 01:03:52,891 --> 01:03:57,298 Mají spoustu otázek o ochraně veřejného pořádku,	Stojíš tu a myslíš si: 453 01:04:38,574 --> 01:04:39,887
444 01:03:57,418 --> 01:04:02,070 o zdravém životním stylu, o právech a povinnostech sovětských občanů.	"Podívejte, jak jsem statečný!" 454 01:04:40,568 --> 01:04:43,194
445 01:04:02,826 --> 01:04:07,305 Alexej Ivanovič jim na všechny otázky plnohodnotně odpoví.	Sám proti tajemníkovi okresního výboru! 455 01:04:43,472 --> 01:04:45,201
446 01:04:10,046 --> 01:04:13,732 Ať už se na něj voliči obrací s čímkoli,	Úřad okresního výboru o tom musí vědět. 456 01:04:45,912 --> 01:04:49,836
447 01:04:14,330 --> 01:04:19,575 vždy se účastní, vždy poskytne potřebnou pomoc.	Nerozumím, jak můžete navrhopat takový podvod. 457 01:04:50,454 --> 01:04:52,599
	Ty to označuješ za podvod? 458 01:04:52,928 --> 01:04:55,244
	Co jsi to, hergot, za komunistu?!
	459

01:04:55,584 --> 01:04:57,635
Nejsem horší komunista než vy.
460
01:04:57,755 --> 01:05:00,287
-A nemáte právo...
-Mám!
461
01:05:00,852 --> 01:05:02,891
Jsem ve straně 30 let.
462
01:05:03,011 --> 01:05:05,207
A k čemu je těch 30 let,
463
01:05:05,934 --> 01:05:09,641
když tutláte Prošinův podvod?
464
01:05:10,459 --> 01:05:13,108
Ven. Jděte odsud pryč!
465
01:05:13,856 --> 01:05:16,744
Chtěl jsi výbor, máš ho mít!
466
01:05:18,081 --> 01:05:21,137
Další scéna:
v kanceláři stranického výboru
467
01:05:22,822 --> 01:05:26,223
Všichni členové
stranického výboru jsou přítomní.
468
01:05:26,729 --> 01:05:32,345
Soudruzi, úřad okresního výboru
shledává své dřívější usnesení
469
01:05:32,465 --> 01:05:39,204

o odvolání soudruha Martjanova
ze svého postu za nesprávné.
470
01:05:39,828 --> 01:05:43,152
A já osobně,
471
01:05:43,272 --> 01:05:46,793
jsem pověřen vás o tom informovat.
472
01:05:48,004 --> 01:05:51,655
Soudruhu Martjanove,
zaujměte své místo.
473
01:05:53,518 --> 01:05:54,908
Bitva nebyla snadná.
474
01:05:55,028 --> 01:05:58,037
Ale zvítězily Leninovy
zásady a upřímnost.
475
01:05:58,392 --> 01:06:01,388
Ne ne přátelé, Jekimov není Prošin.
476
01:06:01,738 --> 01:06:03,314
Toho svrhli právem
477
01:06:03,434 --> 01:06:05,924
a za tu dobu také mnohé pochopil.
478
01:06:06,258 --> 01:06:09,561
Přelom mezi roky 1954 – 1955.
479
01:06:09,888 --> 01:06:12,297
Na pohled obyčejný rok, bez válek, revolucí.
480
01:06:13,016 --> 01:06:17,946

Avšak historikové, запиšte si má slova!
O tomto roku se jednou děti budou učit!
481
01:06:18,066 --> 01:06:18,820
Budou!
482
01:06:20,116 --> 01:06:26,065
Diváci představení vřele přijali.
483
01:06:30,785 --> 01:06:33,252
Sláva komunistické straně.
484
01:06:33,663 --> 01:06:37,395
Sláva jí od všeho lidu.
485
01:06:38,044 --> 01:06:45,579
Sláva velké a moudré
naší mateřské straně.
486
01:06:46,243 --> 01:06:49,501
Leninův prapor jsi odvážně vztyčila
487
01:06:49,826 --> 01:06:53,984
nad naší sovětskou vlastí,
488
01:06:54,435 --> 01:07:01,734
byla jsi naším druhem a odvážně a směle
489
01:07:02,634 --> 01:07:06,170
jsi dohlížela na náš lid
490
01:07:06,290 --> 01:07:11,964
a inspirovala jsi nás
při práci na polích.
491
01:07:14,366 --> 01:07:22,688

Ved' naši zemi vpřed
po zářivé cestě komunismu.
492
01:07:22,808 --> 01:07:33,831
Ved' naši zemi, náš lid vpřed k míru,
493
01:07:33,951 --> 01:07:41,126
ke štěstí a slávě kupředu!
494
01:07:51,257 --> 01:07:54,855
Pozorujeme, že mládež projevuje
zvýšený zájem o vzdělání,
495
01:07:54,975 --> 01:07:59,588
o studium teorie marxismu a leninismu.
496
01:07:59,884 --> 01:08:03,936
Po vzoru
progresivních pracovních kolektivů
497
01:08:04,056 --> 01:08:07,222
vznikl program k získání všeobecných,
498
01:08:07,342 --> 01:08:10,689
technických a ekonomických znalostí.
499
01:08:11,124 --> 01:08:13,724
V tomto roce tisíce občanů Jaroslavi
500
01:08:13,844 --> 01:08:17,541
usedne do školních lavic
501
01:08:17,661 --> 01:08:20,779
večerních škol a kurzů
pro pracující mládež.

502
01:08:21,342 --> 01:08:26,816
Jaroslavl,
rodné město první ženy ve vesmíru,
503
01:08:26,936 --> 01:08:29,270
není jen velkým průmyslovým městem,
504
01:08:29,390 --> 01:08:32,592
ale i významným kulturním centrem,
505
01:08:32,712 --> 01:08:34,471
má vlastní divadlo,
506
01:08:34,591 --> 01:08:36,278
filharmonii,
507
01:08:36,398 --> 01:08:40,103
sdružení spisovatelů
s mnoha nadanými aktivními členy
508
01:08:40,223 --> 01:08:44,114
a početný svaz umělců.
509
01:08:44,572 --> 01:08:46,877
V souladu s rozhodnutím strany
510
01:08:46,997 --> 01:08:51,198
se umělečtí pracovníci a kolektiv
tohoto regionu
511
01:08:51,318 --> 01:08:54,698
snaží proslavit naši nádhernou vlast,
512
01:08:54,818 --> 01:08:56,486
naši stranu

513
01:08:56,606 --> 01:09:02,317
a její obrovskou podporu pro komunistické
vzdělání sovětského lidu.
514
01:09:52,299 --> 01:09:56,587
V zeleném lese se chvějí
borovice a jedle.
515
01:09:56,707 --> 01:10:01,819
Jak krásně zpívají
a tančí chlapani a děvčata.
516
01:10:44,541 --> 01:10:47,352
Program
Komunistické strany Sovětského svazu
517
01:10:48,758 --> 01:10:53,406
Nikdy za celou dobu své práce
jsem neprožíval tak vzrušující události.
518
01:10:53,526 --> 01:10:56,912
Je těžké vyjádřit současné pocity.
519
01:10:57,032 --> 01:11:00,056
Za 20 let budeme žít v komunismu.
520
01:11:00,400 --> 01:11:03,172
Sen lidstva se naplňuje.
521
01:11:03,292 --> 01:11:05,099
Chci žít a pracovat tak,
522
01:11:05,219 --> 01:11:07,384
abych byl hoden naší velké doby.

523
01:11:34,130 --> 01:11:37,679
Nové divadelní představení ŘÍJEN
autor: Vano Muradeli
524
01:11:40,538 --> 01:11:43,703
Nu což, drahý, Vano Iljiči,
525
01:11:44,232 --> 01:11:47,661
práci celého našeho kolektivu
526
01:11:47,781 --> 01:11:50,371
publikum nakonec uvidí.
527
01:11:51,853 --> 01:11:56,656
Ano,
náročné leningradské publikum.
528
01:11:57,675 --> 01:12:00,095
Jsem tím velmi znepokojen,
529
01:12:00,622 --> 01:12:02,607
protože poslední dobou,
530
01:12:02,727 --> 01:12:08,477
když se procházím
velkým Leningradem,
531
01:12:09,242 --> 01:12:13,380
vidím místa, která mě inspirovala
ke vzniku opery Říjen.
532
01:12:13,805 --> 01:12:17,979
Vidím náměstí před Finským nádražím,
533
01:12:18,099 --> 01:12:19,987

Palácové náměstí.
534
01:12:20,107 --> 01:12:24,124
Představuji si legendární Auroru
535
01:12:24,244 --> 01:12:26,703
a jezero Razliv.
536
01:12:26,823 --> 01:12:32,985
A právě tyto obrazy jsou zachovány
nejen v mém díle Říjen,
537
01:12:33,105 --> 01:12:38,118
ale navždy budou žít i v mém srdci.
538
01:12:51,168 --> 01:12:56,302
Kupředu!
539
01:12:57,682 --> 01:13:03,166
Kupředu!
540
01:13:03,983 --> 01:13:09,708
Kupředu!
541
01:13:18,410 --> 01:13:20,853
-Jak se jmenuješ?
-Serjoža.
542
01:13:20,973 --> 01:13:23,099
-A příjmení?
-Machrovskij.
543
01:13:23,381 --> 01:13:29,665
Umiš nějakou báseň? Zarecituj ji pěkně nahlas.
544
01:13:31,134 --> 01:13:33,636

V jedné zemi žila bohatá stařenka.	-Ano.
545	555
01:13:33,756 --> 01:13:37,098	01:14:06,959 --> 01:14:10,507
A ta stařenka náhle zemřela.	-Co modeluješ?
546	-Co máme.
01:13:37,735 --> 01:13:39,989	556
Zanechala po sobě smutného,	01:14:10,627 --> 01:14:12,079
547	Co řeknou vyučující?
01:13:40,109 --> 01:13:43,003	557
osamělého, čistokrevného buldoka.	01:14:12,403 --> 01:14:15,797
548	A jaké hry hrajete venku?
01:13:43,123 --> 01:13:46,148	558
Viš, kdo je autorem této básně?	01:14:16,730 --> 01:14:17,649
549	Různé.
01:13:46,268 --> 01:13:48,399	559
-Sergej Michalkov.	01:14:17,769 --> 01:14:19,840
-Správně.	-Hraješ rád fotbal?
550	-Ne.
01:13:49,130 --> 01:13:54,231	560
Serjožo, s čím si nejraději hraješ? Co rád děláš?	01:14:19,960 --> 01:14:22,889
551	-A v zimě ve školce něco děláte?
01:13:55,814 --> 01:13:57,659	-Ano.
-Mám rád modelování.	561
-Modelování.	01:14:23,136 --> 01:14:24,784
552	-Odhrnujete sníh?
01:13:57,779 --> 01:13:59,744	-Ano.
-Dobře. A hraješ si s hračkami?	562
-Ano.	01:14:24,904 --> 01:14:26,194
553	-I ty odhrnuješ?
01:13:59,864 --> 01:14:04,470	-Ano.
-Jaké hračky máš doma?	563
-Lva, slona a hrocha.	01:14:26,314 --> 01:14:29,153
554	Pracuješ rád, Serjožo?
01:14:04,730 --> 01:14:06,839	564
-Modelujete i ve školce?	01:14:33,121 --> 01:14:36,155

-A do školy chceš jít?	Dobry den.
-Ano.	574
565	01:15:40,590 --> 01:15:44,654
01:14:59,072 --> 01:15:02,666	Děti, dnes je nejšťastnější den
Neměňte nadarmo svůj svět.	vašeho života.
Naše země i nadále zůstane výjimečná,	575
566	01:15:45,168 --> 01:15:49,106
01:15:02,786 --> 01:15:05,265	Vítám vás v prvním školním roce.
velká a vznešená jako píseň, kterou zpíváme.	576
567	01:15:49,477 --> 01:15:53,019
01:15:05,385 --> 01:15:11,549	Přeji vám, abyste se všichni dobře učili
Zkoumá se každý metr naší	a měli výborné známky.
tak staré, prastaré planety Země.	577
568	01:15:53,436 --> 01:15:58,740
01:15:11,669 --> 01:15:15,761	Vovo, řekni nám prosím,
Země, kde dříve nebylo nic,	co sis přinesl do školy?
nabývá na důležitosti.	578
569	01:15:59,150 --> 01:16:00,666
01:15:15,881 --> 01:15:20,701	Postav se, Vovo.
Z pusté země	579
jsme vybudovali výjimečný stát.	01:16:04,096 --> 01:16:06,891
570	Otevři lavici. Stůj rovně.
01:15:20,821 --> 01:15:25,981	580
A dnes nás sem naše matky přivedly,	01:16:12,096 --> 01:16:15,355
drží nás za ruce a přeji nám štěstí.	Prosím, řekni, co sis přinesl.
571	Podívej se na mě.
01:15:26,101 --> 01:15:32,269	581
V této zemi, kde panuje radost,	01:16:16,598 --> 01:16:18,642
se my prvňáčci cítíme jako doma.	Slabikář,
572	582
01:15:32,389 --> 01:15:36,671	01:16:19,040 --> 01:16:21,236
Ten pocit navždy zůstane	tužky,
v našich srdcích.	583
573	01:16:21,630 --> 01:16:23,411
01:15:38,686 --> 01:15:40,470	sešity

584
01:16:25,774 --> 01:16:28,179
a podložku na kreslení.

585
01:16:29,004 --> 01:16:32,948
Iročko, prosím,
Tobě se líbí ve škole?

586
01:16:33,730 --> 01:16:34,934
Ano.

587
01:16:36,745 --> 01:16:38,926
Přišli jste se učit.

588
01:16:39,046 --> 01:16:41,940
Každý den se dozvíte něco nového.

589
01:16:42,060 --> 01:16:43,898
Kým chcete být?

590
01:16:44,207 --> 01:16:47,550
-Sašo, řekni prosím, kým bys chtěl být?
-Fotbalistou.

591
01:16:47,670 --> 01:16:50,608
-Vstaň, prosím.
-Fotbalistou.

592
01:16:50,728 --> 01:16:54,748
Postav se rovně.
Proč chceš být fotbalistou?

593
01:16:55,134 --> 01:16:59,889
Protože můj táta byl dříve fotbalista
a teď je soustružník.

594
01:17:00,577 --> 01:17:04,470
-A ty bys byl rád fotbalistou?
-Ano. Rád.

595
01:17:04,963 --> 01:17:06,291
Dobře. Posad' se, prosím,

596
01:17:06,569 --> 01:17:08,814
Ženjo, řekni mi, kým bys chtěl být?

597
01:17:08,934 --> 01:17:11,414
Chci se stát pilotem.

598
01:17:11,534 --> 01:17:15,516
Proč chceš být pilotem? Stůj rovně, Ženjo.

599
01:17:15,636 --> 01:17:18,525
Protože můj táta je pilot.

600
01:17:18,645 --> 01:17:22,458
Výborně, posad' se, Ženjo.

601
01:17:22,578 --> 01:17:26,999
-Lilijo, kým chceš být?
-Já chci být doktorka.

602
01:17:27,119 --> 01:17:31,144
-Vovo, řekni nám, kým chceš být ty?
-Já chci ...

603
01:17:31,264 --> 01:17:34,710
Stůj rovně, Vovo.

604
01:17:34,970 --> 01:17:37,419
Já chci být ...

605

01:17:39,342 --> 01:17:42,126

Já jsem to zapomněl.

606

01:17:42,762 --> 01:17:47,144

Děti, zeptáme se Nadi, kým chce být...

607

01:18:18,647 --> 01:18:21,890

Hodně štěstí, děti.